دەزگای رۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی
سەرەکی ئەنجومەنی کارگێری و سەرنووسەر
مصلح مصطفی جلالی

سالی ١٩٧٠ دامەزراوە

هاوکاری
التضامن

رۆژنامەیەکی هەفتانەیە

پێنج شەممە ١٩٨٥/٧/١١ ژمارە ٧٩٧ — ١٢ لاپەرە — بە ٥٠ فلسە — الخميس ١٩٨٥/٧/١١ العـدد ٧٩٧

لەم ژمارەیەدا
کونگرەی زیادکردنی بەرهەم لە هەولێر ل٢
مردنی قۆناخ بە قۆناخ لە ئێران ل٩

جەنگاوەرەکانمان داستانی نوێی ئازایەتی و سەرکەوتن تۆمار دەکەن

هەڵتەکاندنی نیشانەیەکی دەریایی گەورە لە خوارووی دوورگەی خەرج

لە زۆربەی بەرەکانی جەنگ ئێرانیەکان لە دۆزەخی خومەینی هەڵدێن و خۆیان بە دەست هێزەکانمانەوە دەدەن

هێزە چەکدارە مەردەکانمان بەردەوامن لەسەر کوتاندنەوەی دوژمنی گومڕاو راونانی هێزەکانی لە بەرەکانی جەنگداو هەموو رۆژی داستانێکی نوێی سەرکەوتنی گەورە لە مێژووی عیراقی لوتکەدا تۆمار دەکەن .

بەیاننامەی ژمارە ١٨٨٩ لە ناوەراستی ئەم هەفتەیەدا ، مژدەی سەرکەوتنێکی تری گەورەی بە گەلی عیراقی مەرد راگەیاندو دەڵێ هێزێکی ئازای کەرتی بدری گەورە لە لیوای ٤٦ بە هەڵمەتێکی کوت و پڕوئازایانە توانی ئەو سەنگەرانە پاك بکاتەوە کە لەوبەر دوژمن لە کەرتی فەیلەقی دووی پاڵەوان دەستی بەسەرا گرتبوون و ئەنجام بە سوودی تەواوەتی هێزەکانمان چەسپاو پەنجا [illegible] لە هێزەکانی [illegible] کوژران لەگەڵ ژمارەیەکی زۆر بریندارو بە دیل‌گرتنی ژمارەیەکی ترو دەست بە سەرگرتنی چەك و جبەخانەیەکی زۆر کە بۆ بەکارهێنان دەشێن .

هەروەها بەیاننامەی ژمارە ١٨٩٠ لە سەرکردایەتی گشتی هێزە چەکدارەکانمان وەرای گەیاند : بۆ راپەاندنی راسپاردەو ئامۆژگاری‌یەکانی سەرەکی فەرماندە صدام حسین خوا بیپارێزێ و دەستی بە [illegible] هێزێکی کەرتی [illegible] رافدینی پاڵەوان لە ماوەی لیوای ٤٣٥ی پاڵەوانەوە هەڵمەتێکی مەردانەو کوت و پڕیان بردە سەر سەنگەرەکانی دوژمن بەرامبەر کەرتی فەیلەقی چواری ئازاو لە شەڕێکی دەست و بردو لێهاتوانەداو بەپشتیوانی بنکە تۆپەبەتواناکانمان توانیان بە ماوەیەکی کەم سەرکەوتنی گەورە بە دەست بێنن و ئەو ناوچەیە لە دوژمنی گومڕا پاك بکەنەوەو زیانی دوژمن تەفرو توناکردنی دوو [illegible] پیادەی فەوجی (١٠١) لە لیوای پەرەشودی (٥٥) بوو بە تەواوی و لەگەڵ بە دیل‌گرتنی ژمارەیەکی ترو دەست بە سەراگرتنی چەکێکی زۆر ، سڵاوو خۆشەویستی بۆ ئەو جەنگاوەرە بەچکە شێرانەی ئەم سەرکەوتنە گەورەیەیان بەدی‌هێنا سوپاس بۆ خوای مەزن کە دەستی بە باڵی رۆڵەکانی عیراقەوەیەو هەمیشە مادەم لەسەر حەقن سەریان دەخا .

هەر لەم هەفتەیەدا هەڵو بە تواناکانمان بە هەڵمەتێکی دلێرانە توانیان نیشانەیەکی دەریایی گەورە لە نزیك دوورگەی خەرەج بپێکن .

بنکەتۆپەکانمان ئەم هەفتەیە بەردەوام بوون لەسەر کوتاندنەوەی دوژمن و ئاگر بەردانە بنکەو مۆلگاکانیان و لە زۆر کەرتی تری بەرەکانی جەنگ دەوری‌یە ئازاکانمان زیانی سەروماڵی زۆریان بە دوژمن گەیاندوە . بەتایبەتی لە کەرتی رۆژهەڵاتی بەسرەدا لێدانی توندو جەرگ بڕ ئاراستەی دوژمن گومڕا کراوە

ئەم هەفتەیەش راکردنی عەسکەری و مەدەنی‌یە ئێرانی‌یەکان لە بەرەکانی جەنگ و لە ناوەوەی ئێران بەردەوام بوەو خۆیان داوە بە دەست هێزەکانمانەوە .

سەرەکی فەرماندە چاوی بە ژمارەیەك لە ئەفسەرەکانی سوپا دەکەوێ

پێری بەرێز سەرەك موهیب روکن صدام حسین فەرماندەی گشتی هێزە چەکدارەکان چاوی کەوت بە ژمارەیەك لە ئەفسەرەکانی سوپاو بەرێزی ئاگاداری باری بەرەکانی جەنگ کراو لەم بارەیەوە ئامۆژگاری و راسپاردەی بە ئەفسەرەکان راگەیاند .

ئەوە بوو هەر لەم هەفتەیەدا سەرەکی فەرماندە سەرەکایەتی کۆبوونەوەیەکی سەرکردایەتی گشتی هێزە چەکدارەکانی کرد .

سەدان ناسراوی سیاسی و خاوەن فیکری جیهانی خومەینی گوناهبار دەکەن

بە سەدان لە ناسراوە سیاسی و خاوەن فیکرەکان لە ئەوروپاو ئەمەریکای سەروو کاروو بارە نارەواکانی رژێمی ئێرانی‌یان تاوانبار کردوە کە بەردەوامە لە ئیعدام‌کردنی بە هەزاران هاوڵاتی ئیرانی و بەردەوامە لە شەڕکردنیا دژی عیراق و هەموو تەفەللایەکی ئاشتی رەفز دەکا .

راگەیاندنێکی ئەوانە کە پێری لە رۆژنامەی لۆمۆندی فەرەنسایەوە بڵاو کراوەتەوە ، کە لە رۆژنامە هەرە گەورەکانی فەرەنساو راگەیاندنەکەیان یەك لاپەڕەی تەواوی رۆژنامەکەی گرتۆتەوە ، نارەزایی توندی دەربڕیوە بەرامبەر کارو باری رژێمی خومەینی کە ناکۆکە لەگەڵ هەموو بەهایەکی مرۆڤایەتی و پێناخۆشحاڵی خۆیان دەربڕیوەو سڵ‌کردنەوەیان لە چارەنووسی هەزارن گیراوی سیاسی لە بەندیخانەکانی خومەینی‌دا .

ئەم راگەیاندنە لە لایەن ناسراوە سیاسی و خاوەن فیکرەکانی پەرلەمانەکانی هولنداو فەرەنساو بەلچیکاو نەمساو ئەڵەمانیای رۆژئاواو دانیمارك و ئەسپانیاو بەریتانیاو پورتوگال و ناسراوە خاوەن فیکرەکانی کیشوەری هیندستانەوە مۆرکراوە .

حسنی دووەم داوای بەستنی کونگرە باڵای عەرەبی دەکاتەوە

مەلیك حسنی دووەم مەلیکی مغرب بانگەوازی بۆ بەستنی کونگرەی بەرزی عەرەبی دووبارە کردۆتەوە بۆ باسکردنی مەسەلەی فەلەستین لە هەموو روویەکەوە .

لە وتەیەکدا لە رادیوی [illegible] ئاراستەی کردوتی باسکردنی شەڕی ئەم دوایەی ئوردوگاکانی فەلەستین دەست خستنە ناو کاروباری لوبنان نیە چونکە مەسەلەی فەلەستین مەسەلەی سەرجەمی نیشتمانی عەرەبی‌یە .

دوو هەڵمەتی بزوتنەوەی بەرگری لە کوردستانی ئێران

جەنگاوەرەکانی بزوتنەوەی‌بەرگری ئێران بە چەکی ئۆتۆماتیکی و توپی هاوەن دوو هەڵمەتیان بردۆتە سەربنکەکانی رژێم لە ناوچەی ئالان لەسەر دەشت لە کوردستانی ئێران و لە هەردوو هەڵمەتەکەدا دەیان کەسیان لە داردەستەکانی رژێمی خومەینی کوشتووە و بریندار کردوە .

رادیوی موجاهیدین ئورگانی رێکخراوی موجاهیدی خەلقی ئێران رای‌گەیاند کە لە ئەنجامی سەرکەوتنی ئەم دوو هەڵمەتەدا تاقمەکەی خومەینی لە قینی دڵی خۆیان کوێرانە کەوتونەتە تۆپ باران‌کردنی گوندەکانی دەورو پشتی ئەو دوو بنکەیەی هەڵمەتیان براوەتە سەرو ژمارەیەك لە ئافرەت و منداڵان لەو گوندانە پێوە بوون .

ئایکونومست

شەڕی ئێرانی پەك خستوە

خەڵکە باوەڕی بە رژێم نەماوەو رەفسنجانی بەگاڵتەجار دادەنێن

رۆژنامەی « ئایکونومست »ی بەریتانی دەڵێ ئێرانی‌یەکانی بەرهەڵستیان دژی شەڕ توندکردوە .

رۆژنامە لە وتارێکا پێری بڵاوی‌کردۆتەوەو رۆژنامەی « السیاسە »ی کوەیتیش لێوەی وەرگرتوە دەڵی : ئێرانی‌یەکان هیلاك‌بوون و بەکەوتنیان بەرووەوە دیارە بە هوی ئەو شەڕەوە لەگەڵ عیراقی دەکەن لەبەر ئەوە داواکاری بۆ ئاشتی فراوانتر بووە .

هەروەها دەڵێ : لە مانگی‌ئایارەوە بەهوی ئەو هەڵمەتە ئاسمانیانەوە رۆژو شەوی دووجار دەکرایە سەر تاران ترس و لەرزیکی‌زۆری لە دڵ و دەروونی ئێرانی‌یەکاندا پەیدا کردو گەیشتنە ئەو قەناعەتە کە رژێمەکەیان دەستە پاچەیە لە ئاست ئەو هەڵمەتانەداو فرۆکەکانی عیراق کە ئازاو بە دەسەڵاتن بە ئاسانی بە ئاسمانی ئێراندا هاتوو چۆ دەکەن ، ئەمە سەرەرای ئەوەی باری ئابوری زیاتر ئاڵۆزبوەو گرانی‌یەکی بێشومار لە ئارادایەو خەلکی دەزانی ئەم هەموو گیرو گرفتانە لە ئەنجامی شەڕدا پەیدا بوون .

رۆژنامەکە دەڵێ لەبەر ئەوە بەرهەڵستکارانی بەردەوامی شەڕ دژی عیراق رۆژ لە رۆژ لە ناو ئێراندا فراوانتر دەبێ .

دیسان دەڵێ : ئێرانی‌یەکان گەیشتونەتە ئەو قەناعە کە رژێمەکەیان درۆزنەو هەر لە زمان درێژی‌داوەو زۆریان رەفسنجانی سەرەکی پەرلەمان بە درۆزن و گاڵتە جار دەبێنن بەتایبەتی کە فشوهوڕی بوونی چەکی نهێنی دەکا کە گوایە ئێران دروستی دەکات و دەتوانی بەرگری ئاسمانی ئێرانی پێ بکا ، سەیر ئەوە بوو کاتی ئەو ئەم فیشاڵەی دەکرد هەڵمەتی فرۆکەکانی عیراق بۆ سەرشارەکانی ئێران زەوی هێنا بوە لەرزین .

رژێمی خومەینی داردەسیکی لە دەست دەچێ

لە تارانەوە راگەیەنرا کەناوبراو بە مهدی ربانی ئەملەس کە یەکێك بووە لە دار دەستەکانی رژێمی دەستەی گومڕای ئێران مردوە . رادیوی کە چۆنیەتی و هوی مردنەکەی رانەگەیاند.

ئەم ئەملەسی‌یە ئەندامی لیژنەی راوێژکاری بوو لەوە بەریش داواکاری گشتی‌محکمەی خومەینی بوو .

فیداکارە فەلەستینی‌یەکان چالاکی‌یان دژی دوژمن فراوانتر دەکەن

هێزەکانی شۆڕشی فەلەستین کە لە خاکی زەوتکراودا کاردەکەن چالاکی و دەست وەشاندنیان دژی هێزە زایۆنیە داگیرکەرەکان فراوانتر کردوە .

قسەکەرێکی عەسکەری بە زمانی شۆڕشی فەلەستینەوە رای‌گەیاند کە لەم دوایەدا فیداکارانی فەلەستین پەلاماری دەوریەکی زایۆنیەکانیان لە نزیکی ئوردوگای نصیرات لە کەرتی غزە داوەو ژمارەیەکیان لە سەربازە زایۆنیەکان کوشتوە و بریندار کردوە .

قسەکەرەکە رای‌گەیاند هەرچەندە هێزی پاڵپشتی دوژمن گەیشتە ئەو شوێنە بەڵام نەیتوانی دەوریەکەی لەدەست فیداکارەکان رزگار بکات ، لەبەرئەوە لە دوایدا هەروەك هەموو جارەکانی تر کەوتە رەشبگیری هاووڵاتیە فەلەستینی‌یەکان .

وێنە بە رادیۆ

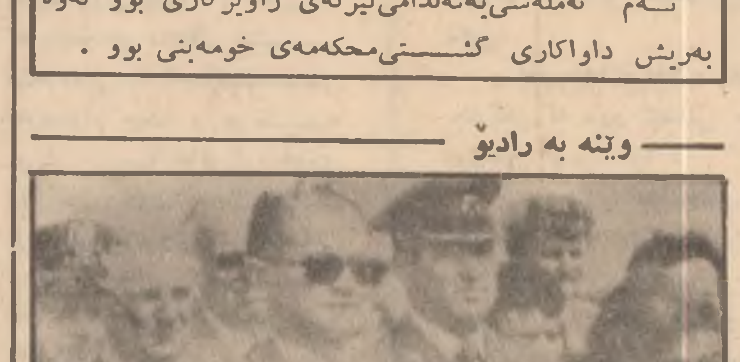

● بەلگراد ، گەیشتنی یارۆزلسکی سەرەك وەزیرانی پۆڵندا بۆ بەلگراد بەسەردانێ بۆ یوگوسلاڤیا ..

• ژمارەی داهاتووی هاوکاری •

خوێنەرە بەرێزەکانمان ئاگادار دەکەین کە ژمارەی داهاتووی رۆژنامەکەمان بەبۆنەی شۆڕشی ١٧-٣٠ی تەمووزی پیرۆزەوە تایبەتی دەبێت و بە ١٦ لاپەرە وە لە ٢٠ی تەمووزدا دەردەچێت .

قەرز بۆ ئەڵەمانیای دیموکرات

لە لەندنەوە راگەیەنرا کە دەستەیەك بانقی رۆژئاوایی و ژاپۆن رێکەوتنێکیان لەگەڵ نوێنەرانی حکومەتی ئەڵەمانیای دیموکرات مۆر کردوە بەو پێیە قەرزێکی ٦٠٠ ملیون جنیە ئیسترلینی دەدەن بە ئەڵەمانیا .

سەرچاوە رۆژئاوییەکان دەڵێین ئەم قەرزە گەورەترین قەرزە وڵاتێکی سۆشیالیستی لە بەرەی رۆژئاوای وەرگرتبێ .

تەقینەوەیەك لە بلفاست

دوێنێ تەقینەوەیەکی توند لە ناوەڕاستی شاری بلفاست پایتەختی ئیرەلەندەی باکوور رووی‌داوەو بۆتە هۆی زیاندانی سەروومالی گەورە.

بۆلیسی ئەو شارە رایگەیاند تەقینەوەکە لە بانەیەکدا بووە بە تەواوی وێران بووە .

رۆژنامەیەکی ئەردەنی :

رژێمی دیمەشق بەردەوامە لە پیلانگێران دژی خەلیج و لوبنان

رۆژنامەی « صوت الشعب »ی ئەردەنی دووپاتی کردوە کە رژێمی دیمەشق بەردەوامە لە کارکردنی گومانلێکراوانەی بۆ پەك‌خستنی کاری بە کۆمەکی عەرەبی .

رۆژنامەکە لە وتارێکا دەڵێ رژێمی سوریا هەمیشە کاری کەرت‌کردنی ریزی عەرەبی بوەو خەریك کردنیان بە شەڕو ناکۆکی لاوەکیەوەو تا ئیستاش بەردەوام بە پیلانگیران لە هەرەشەکردنە سەر ئاسایشی خەلیجی عەرەبی و لە لوبناندا .

رۆژنامەکە دووپاتی کردۆتەوە کە رژێمە نالەبارەکەی حافظ اسد پیلانگیرو گیرە شێوێنەو دژی ئاوات و خواستەکانی نەتەوەی عەرەب کار دەکات .

رژێمی سوریا هێزەکانی‌سوپای رزگاری فەلەستین دوور دەخاتەوە

خلیل الوزیر «ابو جهاد» جێگری فەرماندەی گشتی هێزەکانی شۆڕشی فەلەستین دوێنی شەو لە عەمانەوە رای‌گەیاند کە هێزەکانی رژێمی سوریا خەریکی دوورخستنەوەی‌هێزەکانی سوپای رزگاری فەلەستینە لەلوبنان و ناردنیان بۆ ئەردن بە پێی رێکەوتنێکی نهێنی نێوان رژێمی سوریاوزایونی‌یەکان و رژێمی سوریا ئەمە چوار رۆژە هێزەکانی‌سوپای رزگاری فەلەستینی گەمارۆداوە .

ئۆبیك توانای بەرگری لەخۆکردنی هەیە

د. مانع سعید العتیبە وەزیری نەوتی میرنشینە یەکگرتوەکانی عەرەب وتوویەتی رێکخراوی ئۆبیك توانای ئەوەی هەیە بەرگری لە نرخی رەسمی نەوت و بەشی خۆی لە بازاردا بکات ئەگەر حکومەتەکانی وڵاتانی ئەندام تەقەللای زیاتریان‌دا لە پێناوی سەقامگیری بازاڕی نەوتداو هەروەها وتی رێکخراوی ئۆبیك بەتەنیا لە هەموو جیهاندا توانای ئەوەی هەیە کاربکاتە سەر نرخی ئەم بەرهەمە .

هەڵوێستی‌تری خیانەتکارانەی قەزافی

دیکتاتۆری لیبیا قەزافی لە چوارچێوەی هەڵوێستی دوژمنایەتی و خیانەتکارانەی دژی نەتەوەکەی بریارێکی داوە بە قەدەغە کردنی مانەوەو ئیشکردنی میسری‌یەکان لە لیبیا ئاژانسی رۆیتەر دەڵی دەیان هەزار هاووڵاتی میسری گرتۆتەوە کە لە زۆر لایەنی ئیشوکاردا لە لیبیا هەڵدەسووڕێن .

ڤیێتنام ٢٦ تەرم بە ئەمەریکا دەداتەوە .

ڤیێتنام رای‌گەیاند کە تەرمی ٢٦ سەربازی ئەمەریکایی کە لە شەڕی ڤیێتنامدا ون بوو بوون دەیانداتەوە بە وڵاتە یەکگرتوەکان .

وەزارەتی دەرەوەی ئەمەریکاش رای گەیاند کە ئەمەریکا بەبایەخدانەوە هەوڵ دەدات بۆ چارەسەری مەسەلەی ونبووە ئەمەریکایی‌یەکان لە شەڕی ڤیێتنامدا .

Institut Kurde de Paris

دەرچوونی خولێكی نوێی زانكۆی صلاح الدین

سەر لە ئێوارەی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی ٣-٧-١٩٨٥و لە گۆرەپانی بەرێوەبەرایەتی ناوخۆو بە ئامادەبوونی بەرێزان عبدالقادر عزالدین وەزیری پەروەردەو سەرەكی ئەنجومەنی راپەڕاندنو یاسادانانی ناوچەی كوردستانو پارێزگاری هەولێرو بەرپرساوانی هۆبەی هەولێری پارت ، دەست كرا بە ئاهەنگ گێران بە دەرچوونی خولی چوارەمی زانكۆی صلاح الدین كە بە خولی «تاجی شەرەكان» ناونراو تیایدا دەستەیەكی نوێ لە قوتابیانی زانكۆكە بەرێ‌خران .

لە سەرەتای ئاهەنگەكەدا كە بە دەقیقەیەك وەستان لە سەر گیانی پاكی شەهیدان دەست پێ كرا ، كاروانێكی رۆیشتن لە لایەن مامۆستایانی زانكۆو قوتابیە سەركەوتووەكان رێك خراو كۆمەڵێك دروشمیان هەڵگرتبوو ... ئەنجا بەرێز دوكتۆر خسرۆ شالی سەرەكی زانكۆی صلاح الدین ووتەیەكی بەم بۆنەوە خوێندەوەو بەختەوەری زانكۆكەی روون كردەوە بە دەرچوونی خولی چوارەمی قوتابیانی كە دەكەوێتە نێوان سەركەوتنەكانی سوپای دلێرمان لە بەرەكانی كوشتارداو رۆڵی دیاری قوتابیانی لە پاراستی گیانی سەركەوتندا روون كردەوە .

پاشان بە درێژی لەو ئەركو پەیامە پەروەردەیی‌و رۆشنبیری‌یە دوا كە زانكۆی صلاح‌الدین لە ناوچەی كوردستاندا دەیگێڕێت ... دەرچوونی ئەم خولە تازەیەی زانكۆی صلاح‌الدینی بە دەسكەوتێكی تازە دانا لە پێشخستنی رەوتی فراوان لە پێ‌گەیاندنی نەوەی تازە دوای ئەوە ، ووتارێك لە لایەن سەرەكی یەكێتی قوتابی‌و لاوانی هەولێر خوێندرایەوە ، كە رۆڵی قوتابیانی لەم بارو زروفەدا دەست نیشان كرد لە كۆششی بەردەوام بۆ دامەزراندنی بناغەی پێشكەوتن‌و شارستانیەت‌و بەشداری كردن لە كاروانی سەركەوتن .

دوای ئەوە دەست كرا بە پێش‌كەش كردنی بڕوانامەی خولەكە كە بەرێز عبدالقادر عزالدین وەزیری پەروەردە دابەشی كردە سەر قوتابیە سەركەوتووەكان ..

● لەم خولە تازەیەی زانكۆی صلاح‌الدین ، حەوت كۆلێژ بەشداربوون‌و لە بـالرەی سەركەوتووە یەكەمەكانەوە بەم شێوەیە راگەیاندرا ..

ـ قوتابی ئایاد علی فارس لە كۆلێژی زانیاری‌و رسمی محمد لە كشتوكاڵ‌و ئایاد زكی لە ئەندازەو ئەمەل صادق لە ئاداب‌و سالار مردین لە پەروەردەو ماجد سعید لە پزیشكی‌داو بۆ هەمان ئێوارەش ئاهەنگێكی خنجیلانە لە مەڵبەندی رۆشنبیری زانكۆ سازكراو چەندان چالاكی هونەریی تێدا پێش‌كەش كرا .

ـ شێرزاد عبدالرحمن ـ

لەبەر رۆشنایی بەستنی كۆنگرەی دووەمینی هەڵمەتی بەرهەم زیادكردندا ..

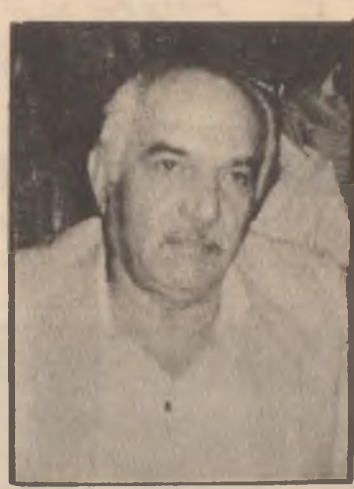

هەموو توانایەك بۆ بەرهەم زیادكردن لە پێناوی بەردەوامی ئاوەدانی‌و شارستانیەت

ناظم دلبەند
لقی هەولێر
محی الدین طاهر
وێنەكانی گرتووە.

● لەم رۆژانەدا كۆنگرەی دووەمینی هەڵمەتی زیادكردنی بەرهەم لە لایەن یەكێتی نەقابەكانی كرێكارانی هەولێر رێك خرا كە تیایدا باسی ساڵی هەڵمەتەكە كرا ، كە چ توانایەك خراوەتە كار بۆ پێشبڕكێی زیادكردنی بەرهەم لە لایەن فەرمانگە خزمەتگوزاری‌و پیشەیی‌كان .. لەم كۆنگرەیەدا هەر یەكەو راپۆرتی ئەم هەڵمەتەی خستە روو كە لە لایەن لیژنەیەكی راوێژكارەوە دەست نیشانی پلەی سەركەوتنی بۆ دادەنرا ..

لە رۆژانی كۆنگرەكەدا ، رۆژنامەكەمان چاوی بە چەند سەرەك فەرمانگەیەك كەوت كە بەشداری ئەم هەڵمەتەیان كرد بوو ..

● بەرێز مامۆستا انور صالح بەرێوەبەری گشتی كۆمپانیای جگەرەی نیشتمانی لە هەولێر وتی :ـ

هەموو دام‌و دەزگایەك چ خزمەتگوزاری بێ یان بەرهەم هێنەر بێ لەم چەند ساڵانەی دوایی‌دا وەك هەست بە لێپرسراویەتیەكی گەورە لە جاران زیاتر هەوڵ دەدات بەرهەم ومدەست بهێنێ‌و ببێتە مەڵبەندێكی بەرهەم‌هێنەر .. لە ساڵی پار كە بانگەوازی هەڵمەتی زیادكردنی بەرهەم لە لایەن یەكێتی گشتی كرێكارانی عیراقەوە رادێرا ..هەموو ئەو لایەنە بەشدارانە كەوتنە خۆیان بە نیازی پێشوازی كردن لەم بانگەوازەو بە بەرهەم زیادكردن وەڵامی‌یان دایەوە ...

كۆمپانیاكەی ئێمەش یەكێكە لەو كۆمپانیا گرنگانە كە نەك لەسەر ئاستی هەولێر بەڵكو لەسەر ئاستی عیراق بەگشتی دەبێ رۆژ لە دوای رۆژ هەوڵی ئەوە بدات كە بەرهەم زیاد بكات‌و ئەمەش بە بەڵگە سەلماندمان توانیمان لەسەردەمی جەنگ رێژەی بەرهەم گەلەك لە پێش جەنگ زیاد بكەین بەتایبەت لە ساڵی ئەم هەڵمەتە ... دڵنیاشین كە رۆژ لە دوای رۆژ بەرهەممان زیاتر دەبێ ..

● بەرێز عبدالله مجید جێداری بەرێوەبەری گشتی پەروەردەی هەولێر وتی :ـ

هەڵمەتی زیادكردنی بەرهەم خۆی لە خۆیەوە بوو بە هاندەرێكی مەزن بۆ زیادكردنی بەرهەم ،بەڵام لە هەمووی گرنگتر ئەوەیە كە ئێمە لە سەردەمێكی وا دا دەژین كەدەبێ‌ویژدانی عیراقیەتمان موركاح بكەین.. چونكە بۆ نموونە ئێمە لە كەرتی پەروەردەیی كار دەكەین‌و لێپرسراوین ئێمە دەزانین كە سەركردایەتی حزب‌و شۆرش چ توانایەكی خستۆتە كار بۆ ئەوەی كاروانی پەروەردە هەموو كاتێك لە برەودابێت بە تایبەت لە كاتێكدا كە ئێمە لە جەنگێكی دژواردایـن دژی رژێمی خومەینی بەكرێ‌گیراو ...

ئەمڕۆش كە لە كۆتایی هاتنی هەڵمەتی زیادكردنی بەرهەم هێنانین ، دەبێ هەموو كاتێكمان هەر ئەم هەڵمەتە بێ .. چونكە هەڵبەت زیادكردنی بەرهەم لەم سەردەمەدا بەشداری‌كردنی كارێگەرانەیە لە جەنگی رەوامانـدا دژی ئەم رژێمە خوێن‌رێژەی ئەمڕۆی ئێران كە نازانێ مانای شارستانیەت‌و مانای بەرهەم هێنان‌و مانای ئاوەدان كردنەوە چی‌یە ..

● بەرێز خضیر عباس بەرێوەبەری مەڵبەندی راهێنانی پیشەیی لە هەولێر وتی :ـ

هەموو هەوڵدانێك بۆ زیادكردنی بەرهەم هەوڵدانە لە پێناوی جێ‌بەجێ‌كردنی راسپاردەی سەرەكی خۆشەویست صدام حسین ، چونكە لە كۆبوونەوەیەكی لاپەڕەی كاری دەزگاكانی رێگاوباندا وتی (عیراقی‌یەكان خۆیان خاوەنی خۆیانن هەر خۆیان حوكمی خۆیان دەكەن .. ئەم خاكەش هی خۆیانە لە باوكو باپیریانەوە بۆیان ماوەتەوە كەواتە بۆچی هەموو ئان‌و ساتێك هەوڵی بەرزكردنەوەو ئاوەدان‌كردنەوەی زیاتری نەدات .. كەواتە ئەو كەسەی لەم وڵاتە دەژی‌و هەوڵی پێش خستنی نادا. ئەوە عیراقی نیە كەواتە بۆچی هەموومان هەوڵی ئەوە نەدەین كە زیاتر لە ئەمڕۆ بەرهەم بە دەست بێنین ... ئەوەی شارەزای لە عیراق هەبێ هەڵبەت ئەوەی بەرچاو دەكەوێ كە گیانی قوربانی‌دان لە هەموو مەیانەكانەوە رۆژ لە دوای رۆژ بەرزترەوە لە زیادبوونایە . .كەواتە ئێمە لەم وڵاتە بەتایبەت لە سەردەمی جەنگدا هەموو رۆژێك پێشبڕكێ لەسەر هەڵمەتی زیادكردنی بەرهەم دەكەین ...

● بەرێز دكتور مصطفی نادر العالم بەرێوەبەری گشتی دایەرەی تەندروستی هەولێر وتی :ـ

لە لای هەموو كەسێك ئاشكرایە كە دایەرەی تەندروستی لە هەموو پارێزگاكانی وڵات چ دەورێكی كاریگەرانە دەگێڕن لە ژیانی ئادەمیزاد .. لە میانەی بیست‌و چوار سەعاتدا كارگەرانی ئەم دایەرەیە دەست لەسەر سینگ وەستاوە بۆ پێش‌كەش‌كردنی خزمەتگوزاری زیاتر .. بەشداری لە گەورەترین رەورەوەی ژیانی ئادەمیزاد دەكات كە ئەویش (پیرۆزی گیانی مرۆڤە)..

ئەم بانگەوازەی یەكێتی گشتی نەقابەكانی عیراق ، دیاردەیەكی مەزنە بۆ ئەوەی فەرمانگەكان زیاتر هەستی‌یان بەرەو ئەم هەنگاوە بچێ كە هەنگاوی بەرهەم هێنانە ..

ئێمەش بەپێی ئەم پرۆگرامەی كە بۆ ئەم هەڵمەتە دامانناو بوو توانیمان لە ١٠٠٪ زیاتری لێ بەجێ بهێنین ، چونكە هەموو لایەك هاوكاریمان لەگەڵ یەكدا كرد ، بەتایبەت نەقابەی راژەی كۆمەڵایەتی لە پارێزگای هەولێر دەورێكی گرنگی گێڕا لەم مەیدانەوە بە بەستنی كۆڕی هەمە جەشنەو هوشیاركردنەوە.. ئەمە بووەی هۆی ئەوەی كە كرێكارانی دایەرەی تەندروستی گەورەترین پێشبڕكێ پێش‌كەشی ئەم هەڵمەتە بكەن ..

● بەرێز ئەندازیار طاهر علی میرزا بەرێوەبەری رێگاوبان لە هەولێر وتی :ـ

هەر لە سەرەتای جەنگی رەوامان دژی رژێمی خومەینی بەكرێ گیراو ، كرێكارانی رێگاوبان كەوتنە بارێكی تری پیرۆز كە ئەویش كاركردن لە ناو جەرگەی بەرەكانی جەنگەوە كە توانیان شان بە شانی جەنگاوەرە ئازاكان ئیش بكەن بۆ ئەوەی رێگایان بۆ چاك بكەن. بێ‌گومان ئەمە بووە هۆی شەهیدبوونی كرێكارانمان. لە هەمان كات رێزلێنانی كرێكارانمان لە لایەن سەرەكی بەرێز هەڤاڵ صدام حسین .. ئەم دەزگایەی ئێمە هەموو كاتێك لە هەڵمەتی بەرهەم‌هێنان دایە ... لە قرچەی گەرماو لە سەرماو سۆڵەی زستان‌دا لەسەر (شۆڤەرو گرێدەرو تەلەكتەر .. هتد.)ئیش دەكات بۆ ئەوەی باری ئاوەدانی‌و شارستانی سەردەم بگەیەنێتە هەموو لایەك ئەویش بە دروست‌كردنی رێگاوبان لە هەموو وڵات ... ئێمەش بە گوێرەی ئەم پارێزگایە هەمان رێبازمان گرتۆ خۆ ..

لەبەر رووناكی رووداوەكاندا

بەردەوام سەریان دەكوتینەوە

بە دەستەڵانی مەردانەو سەختی پاڵەوانە عیراقی‌یەكان ، لێدان‌و سەركوتاندنەوە بەسەرسەری چاوبرسی‌و گومڕاكانی ئێران بەردەوامە ، هەموو رۆژی جەنگاوەری عیراق دووپاتی دەكاتەوە كە هێز نیە مل بە عیراقی گەورە كەچ بكات‌و مل كەچی‌و لوت وەردان لە قوڕاوی شكاندن هەموو رۆژێ چارەنووسی خومەینی‌یە جادووگەرەكان بوەو دەبێ .

لەم هەفتەیەدا ، بەدوو هەڵمەتی شێرانە جارێكی كە دوو لێدانی جەرگ بڕ ئاراستەی دوژمنی گومڕا كرا .

ئەم دوو هەڵمەتەو ئەنجامی سەركەوتنی تەواوەتیان لە راونانی دوژمنداو شكاندنی بەتەواوی هێزەكانی ئەو راستی‌یە پرشنگدارەیان دووپات كردەوە ، كە جادووگەرە كورتە باڵاكان هەرگیز ناتوانن رووی بگرن ، ئەویش ئەوەیە كە عیراق هاتە دەست ، مانای ئەوەیە سەردەكەوێت ، ئەگەر دوژمن دەستی درێژكرد ، عیراق دەزانێ چۆن دەستی دەبڕێ .

ئەو كێشە جەرگ‌بڕەی رژێمی گومڕاكانی ئێرانی تێ‌كەوتووە لە ئەنجامی هاتنەدەستە مەردانەكانی جەنگاوەرەكانماندا لەم هەفتەیەدا ئەوەندی تر ئەو رژێمەو داروودەستە گومڕاكانی لە زەلكاوی نەهامەتی‌و شكاندن‌و سەرشۆڕیدا نوقم كرد .

پێ‌داگرتنی ئەو گومڕایانە لەسەر بەردەوامی شەڕ لەوە زیاتریان نادا بەدەستەوە پێیان گەیشتوە ، ئەویش شكاندن‌و راونانی زیاترە كە بەسەر خۆیان‌و هێزە بەزیوەكانیا دێ .

هێزە مەردەكانی عیراق دەزانن چۆن‌و كەی وە لە كوێ لێدانی مەردانە دەدەن بە سەرسەری بەرازە بریندارە نارەسەنەكەی ئێراندا . دەزانن چۆن‌و كەی‌و لە كوێدا ئەوەندە تەنگ بەو دوژمنە گومڕایە هەڵدەچنن كە هیچی بەدەستەوە نەمێنێ ئەوە نەبێت مل‌كەچی ئیرادەی ئاشتی‌و حەق بێ‌و ئەو رۆژەش ، هەر باڵای عیراق بەرزەو ئەوان ئەو كورتە باڵا شكاوانە دەبن كە لەعنەتی مرۆڤایەتی‌و حەقیان بەرووەوە دەبێ لە پێشەوە نەعلەتی گەلانی ئێران كە تووشی دەیان نەهامەتی بوە بەدەست ئەو گومڕا نامەردانەوە .

هێزی چەكداری مەردمان دەستی مەردانەی بەسەر هەڵوێستدا گرتووە لە هەموو بەرەكانی جەنگ‌و هەموو دیاردەكان راستی سەركەوتنی ئێمەو شكاوی دوژمن ساغ دەكەنەوە . ناشترسین بەختی رەشی خۆیان لە هەر كوێیەك دەیانەوێ تاقیبكەنەوە .. ئەوسا دەزانن چیان بەسەردێ .

هاوكار

خوێندنی تێكەڵ لە پێش چاوی

مامۆستایانی قوتابخانەی گۆپاڵەی سەرەتایی كوڕان

لەبینایەكی گەورەو فراوان و فرە پۆلی گەورەدا ، لە سەر شەقامی گشتی نێوان كەركوكو سلێمانی .. قوتابخانەی گۆپاڵەی سەرەتایی تێكەڵ دیارە ...

ئەم قوتابخانەیە هەرچەندە شوێنی خوێندنی زۆر باش‌و فراوان‌و بەردەمی دەشت‌و دوورە لە زارەژاوو دەنگە دەنگی شەقام‌و ڤرەی ئوتومبیل .. گەڵی پێویستی هەیە ، لە ئاوو موبەردەو كەل‌وپەلی پێویستی قوتابخانە لەكورسی‌و دولاب .

لەسەرەتادا بەرێز مامۆستا امیر محمد عزیز بەرێوەبەری قوتابخانەكە پێی ووتین :ـ

ـ قوتابخانەكەمان تێكەڵە. تاپۆلی شەشەمی تیائەخوێنرێت تەنها ١٠ پۆلی تیدایە، ژمارەی قوتابیەكانمان ٣٤١ قوتابیە ، لەبەر ئەوەی شوێنەكەمان زۆر گەورەیە ، بوارێكی لەبارو باشمان هەیە، بۆ هەموو چالاكیەك ، لەگەڵ یەكێتی قوتابیان‌و لاوان‌و پێشڕەوان بەشداریمان كردوە ، لەكردنەوەی پێشنگای تایبەت بەقوتابخانەكەمان .. لێرە كەڵكی زۆرمان وەرگرتوە لەو كۆبونەوانەی لەگەڵ باوكان‌و دایكانی قوتابیان ئەیكرین ،كە سودێكی پەروەردەیی‌و گرنگی خۆی بینیوە ، بۆ پێ‌گەیاندنی قوتابیان‌و بەسەركردنەوەو زۆر كردنی زانیاریان ، هەروەها ئاگادار كردنی باوكانیان لەو تەنگ‌و چەڵمانەی ئێمە وەك مامۆستا هەستمان پێ‌كردوە. بۆ ئەوەی بتوانین بە هەردوو لامان چارەسەری واستی بۆ بدۆزینەوە ، لەم بارەیەوە زۆر سەركەوتنمان بەدەست‌هێناوە .

ئێمە بینیمان زۆری مامۆستاكانی ئەم قوتابخانەیە ئافرەتن لەبەرئەوە حەزمان كرد رای ئەوان وەربگرین بەرامبەر بە خوێندنی تێكەڵاوی ، دەست‌پێ‌كردنی لەقوناغی سەرەتاییەوە ، بەردەوام‌بوونی هەتاوەكو كولێژو پەیمانگاو بەشەكانی ری خوێندن ..

● مامۆستا سلوی یوسف محمد ـ مامۆستای وانەی عەرەبی ووتی :ـ

ـ گومان لەوەدانیە كە خوێندن هەر لەسەرەتاییەوە هەتاوەكو قوناغەكانی خوێندنی ناوەندی‌و دواناوەندی بە چەند رێبازێكی خوێندن‌دا ئەڕوات ، كە پرۆگرامی هەندێ قوتابخانە لەچەند وانەیەكدا لەنێوان كچان‌و كوڕاندا جیاوازە .. بەڵام ئەگەر هاتوو ، هەر لەسەرەتاییەوە ئەم تێكەڵاویە دروست‌بوو قوتابیان لەهەموو شتێ شارەزاییان پەیدا كرد، وەك مرۆڤ بۆ مەسەلە كۆمەڵایەتەكان ئەچن ،وابزانم گیروگرفت نابێت‌و سەركەوتوش ئەبین ..

● جێگری بەرێوەبەر خاتوو صباحات عمر محمد لەم بارەیەوە ووتی :ـ

ـ ماوەی شەش ساڵە مامۆستای قوتابخانەی سەرەتاییم بەگوێرەی ئەو تاقی‌كردنەوانەی هەمە ، لەبواری خوێندن‌و دەرس وتنەوەدا ، رام زۆرە كە خوێندن لەسەرەتاییەوە ، بەتێكەڵاوی بێت .. هەروەها لە باخچەی مندال پێش سەرەتایی ـ ئەمەش بەردەوام بێت ، چونكە قوتابی لە تاقی‌كردنەوەی رۆژانەی خۆی‌دا قاڵ‌ئەبێت بۆ ژیانی دوارۆژی ـبەتایبەتی كچان كەسەیر ئەكەین هەمیشە دور ئەكەونەوە لە بەشداری كردنی كۆمەڵ بەڵام ، ئەگەر كارتێكردن هەبێت‌و ئەم بەشداری كردنەیان بەئاسایی بێتە بێش‌چاوو پاشە رۆژێكی روناك لەبەردەم مندالەكانمان ئەبێت :ـ

● مامۆستا سعاد فاروق موسی لەم رووەوە ووتی :ـ

ـ چەند خۆشە مناڵ لەسەرەتای تەمەنەوە ، هەتا ئەگاتە قوناغی هەرزەكاری‌و هەست‌كردن بەڵێ پرسینەوە لەگۆشەگیری‌دا نەوەستێ ، بەچاوێكی گەشەوە تەماشای ژیانی بكات ، هەوڵبدا ئەو بۆشایانەی كە هەستی پێ ئەكرێت لە پەروەردە كردندا بۆی ماوەتەوە پڕی بكاتەوە. جا ئەگەر لەسەرەتادا ئەمان هێشت مندالەكان دوو چاری ئازاری دەروونی‌و كۆمەڵایەتی‌بن ، دیارە لە گەورە بونیشدا ، ئەو ئەشكەنجەو ئاخۆشیانە ناچێژن ، كە بەدەردی كۆمەڵایەتی ناونەبرێن‌و بنبڕ ئەكرێن .. لێرەدا بۆنی خوێندنی تێكەڵاوی پیرۆزە ، بەڵام ئەوەی لەوە پیرۆزترە ئەركی مامۆستایان‌و دایكان‌و باوكانی ئەو قوتابیانەیە ..كە شان‌بەشانی وانەكانی خوێندن ئەو رەش‌بینیەی ، بۆتە كۆسپ لە جیاوازی كردنی كچەو كوڕدا بەرێگای زانستانەو پەروەردەیی باش لابرێت ، مندال لەهەموو گرێ دەرونیەكان دور بخرێتەوە .

ـ ئازاد ـ

Institut Kurde de Paris

گەشتێك بەجەنگەڵ وەرزەکاندا

وەرگێڕانی ● د. نافیع ئاکرەیی ●

— ١٠ —

لق نی‌یە چونکە ئەسلی بەدەستەوەیەو دەخوێندرێتەوە دوور نی‌یە یەکی‌تر وا بزانێ کە رەخنە کارێکی پڕ کوسپەیە و مرۆڤی دەباتە ناو چەپ‌و چیری ژیرو زیهنی‌یەوە ، ئەمە ژی لەبەر ئەوەی جیاوازی رایەکان‌و و دژایەتی شیکردنەوەکان بە سەر کارێکی ئەدەبی‌دا بێ‌گومان هۆی ئەوەیە کە

ناتوانی بڵێی کە ئەتو لە « نجیب محفوظ » دەگەی‌و هەموو کارەکانی « سعدالله ونوس » ئیستیعاب دەکەی یان ژی چیرۆکەکانی « الطیب الصدیقی » و « یوسف ادریس » دەناسی‌و شی‌دەکەیەوە یان ژی لە نووسەری ئەم وتارە دەگەی .. ؟! ئەتوانی هێندەك کاری روون ئاشکرا بینی‌یە بەر چاو و منیش ئەتوانم هێندەکی تر بێنم ... بەڵام ئایا هەموو کارەکان مرۆڤ تێدەگاو ئاشکران .. ؟ یان ئەو کارەی تێدەگەی پارچەیەك لە ژیانی تو روناك دەکا .. ؟ تەم‌و مژی‌و ئاشکرا نەبوون مەبەستم لە ئەدەبی هاوچەرخی ئێمەدا ... ئەو ئەدەبەی بێ کەلکەو هیچ مەغزاو ناوەرۆکی نی‌یە ، چونکە نازانی لە کوێیەوە بو کوێ دەچێ .. ؟!

کە دەخوێنیەوە خۆت تێدا نابێنیەوە ، هەروەك بو تۆی نەگوتوە ، وەك نووسینەکی وەرگێڕاو دەخوێنیەوە یان وەك کەسێك قسەت لەگەڵ دەکا بەڵام دوورە لە تووە . ئاشکرابوون‌و بێ تەم‌و مژی مەبەستم لە ئەدەبی هاوچەرخماندا و هەموو ئەدەبێکی‌تر ژی ئەو ئەدەبەیە کە بزانی رێبازەکەی چۆنە .. ئەو ئەدەبەیە کە تروسکایی‌یەکی رووناهی بمداتێ تابتوانم لە رێگامدا بڕوم ، تریفەیەکی هیواو هیڤیم بداتێ بۆ ئەوەی توانای هەڵگرتنی ماندوبوونێکی زیاتر وەدەست‌بێنم لەم ماوەو کاتە زەحمەتەدا .

ئەدەبی ئاشکراو بێ‌تەم‌و مژی مەبەستم ئەو ئەدەبەیە کە وام لێ نەکا بە رێگادا بڕوم سەر نەوی‌کەم هەر وەك گوناهێکی مەزنم کردبێ .

زوربەی ئەدەبی عارەبی هاوچەرخمان پڕ تەم‌و مژو پڕ ژارەو خەڵك دەکوژێ .. ژیانمان لەنامۆبوون پڕ دەکا .. هەر چەندە خۆمان ناموین .. زیاتر تەژی‌مان دەکا لە بیرەکانی کینەو دوژمانایەتی بو نیشتمانی خۆمان ، ئەدەبێکە پاڵمان پێوە دەنێ بو خۆکوشتن ، ئێمە هەمە رۆژ دەهها جار خۆمان دەکوژین ... پاڵمان پێوە دەنێ بو ناکامی‌و کەماسی‌و خوی بە دەستەوە دان لەو کاتە جیهان هەمووی بەرەو پێشەوە دەڕواو تۆزی واقیع لە سەر خۆی فڕەدداو ئەو هەموو بیرانەی ئیمپریالیزم چەسپاندون لادەبا .

ئەدەبی ئێمە وا لە ئێمەی خوێنەر دەکا کە کەسایەتی‌یەکی غەیری کەسایەتی خۆمان بۆ خۆمان قەبوول بکەین ، هەر چەندە ئێمە لە کەسایەتی خۆمان دەگەرێین‌و بوون‌و هەستی خۆمان ئاڤادەکەین پۆختی هەموو ئاخوتن ئەوەیە کە ئەدەبەکەمان پاڵمان پێوەدەنێ خیانەت بکەین .. نازانن بۆ ئێمە لە سەر ئەم کارە بێ‌دەنگین .. ؟!

٤ — هێزەکانی رەخنەی کاراو نەکارا ..

بە تایبەتی لە شیعردا ، هێزەکانی کارا زۆرن‌و جیاوازن ... هێندەکیان لە نامویی ئەوداو هێندەکیان لە توانای خەیاڵی‌دا دەبینین‌و هێندەکیان لە راستی‌دا لاسایی‌و موحاکاتی ئەو بە شتەکاندا دەبینین ... دیسان هێندەکیان لە ناو شادی‌و خوشی‌دا دەبینین کە شیعرەکە دەبەخشێ ، کەچی هێندەکیان لە قووڵایی فەلسەفەو حیکمەت لەم شیعرەدا دێت دەبینین لەبەر ئەوە ئەوانە قسەی « النابغه الذبیانی » یان پێ‌خوشە کە دەڵێت :

« ولست بمستبق اخاً لا تلمه
علی شعث ، اي الرجال المهذب .. ؟»

لەسەر ئاخوتنی « امروء القیس » کە دەڵێت :

کان قلوب الطیر رطباً و یابساً
لدی وکرها العناب والحشف البالی »

هەر چەندە ئاخوتن و شیعری « امروء القیس » هونەری‌و جوانە بەڵام شیعری « النابغە » حیکمەتی تێدایە .

رەخنەی عارەبی هاوچەرخ تا ئێستا ژی کارابوونی نازانێ گەر چی هەر کارابوونی نی‌یە .. ! بۆ چی .. ؟ رێگا کامەیە کە زیاتر کارابێ گەر کەم کارابێ .. ؟ یان کارا بێ گەر هەر هیچ کارا نەبێ .. ؟

بێ‌گومان کارا نەبوونی شیعر یان ژی بێ‌هێزی ئەو دەگەرێتەوە بۆ نەبوونی پروگرام هەروەك لەپێشدا گوتمان ، یان بۆ تەنگی‌ی هێندەك پرۆگرامی بە کاردێن ، گەر هەبن ، دیسان دەگەرێتەوە بۆ بێ توانایی رەخنەگرو بێ‌هێزیی رێبازو شێوەکانی بۆ ئەوەی سایکۆلۆژی خوێنەرانی بناسێ ، ئەگەر پشکنینەك بە چاکی بکرێت دەبینین کا پەیوەندی نێوان رەخنەگرو نووسەر زۆر کەم و بێ‌هێزە یان هەر بڕوایان بە یەکو دوو نی‌یە ، ئەگەر پەیدا ژی بێ زۆر کەمە .. ؟ بەڵام بۆ .. ؟!

بێ‌گومان هۆی ئەم شتە زۆرن .. هێندەکیان مێژوویی‌ن‌و هێندەکیان دەگەرێنەوە بۆ خوێنەرو هێندەکیان دەگەرێنەوە سەر رەخنە خۆی . لە کۆنداو بەدوای سوورانەوەی چەرخدا ، پەیوەندی لە نێوان رەخنەگیرو نووسەر بێ‌هێزو کەم بڕواو نەبوونی ڤیانبۆ ، لەبەر ئەوەی دەروونی مرۆڤ حەز لە پێ‌هەڵگوتن « مدح » دەکاو پێ‌داگوتن « هجاء » حەز ناکا ، دیسان لە بەر ئەوەی هەڵوێستی هێندەك لە رەخنەگران چەوت‌و راست نەبووە ، چونکە تەبیعەتی کاری داهێنانی نەزانیوەو گەر بە نووسەرو شاعیرەکیان گوتیا فولان رەخنەگر وە.. دەڵێ .. ! دەبگوت ئەو لە شیعر ناگا هەر وەك ئاخوتنی « بحتري » .

ئەو هۆیانەی دەگەرێنەوە سەر خوێنەر ئەو ژی زۆرن وەك پشت بەستن بە چێژو زەوقی تایبەتی خۆی ، چونکە مەرج نی‌یە ئەم زەوقە زەوقێکی هونەری لە رێبازی هونەری‌دا پەروەردەکرابێ .

بێ‌بەها زانینی رەخنە لە لای خوێنەر هۆیەکی گرینگە لەم مەسەلەیەدا ، لەبەر ئەوەی گرینگی رەخنە لە کاری داهێناندا نازانێ ، هەر هێند دەزانێ کە رەخنە شتێکی زیادە بە سەر کاری داهێناندا هاتوەو کارێکی داهێنەری نی‌یەو لە دوایی‌دا پێویستی بە هەڵوێستی رەخنە بێ‌هێزبی ، هەر چەندە ئەم بیروڕایانە لە هەڵوێستەکانی فیکری‌و پروگرامی جیاواز دەرهاتبن ، چونکە خوێنەر بێ‌خەبەرە لەو جیاوازی‌یانە ، کەچی خوێنەری زیرەك‌و چالاك بێ‌گومان تەبیعەت‌و سروشتی کاری رەخنە دەزانێ‌و چاك هەست بە ماندووبوون‌و هۆیەکانی جیاوازی لە بەر ئەوە رەخنەی داهێنەر کارا نابێ جگە لە لای خوێنەری زیرەك‌و داهێنەر نەبێ .

بەڵام ئەو هۆیانەی دەگەرێنەوە سەر رەخنە خۆی .. هێندەکیان هۆی تەم‌و مژی‌یە لە زاراوەداو هێندەکیان بو روون نەبوونی پرۆگرامی‌و بێ‌وێژدانی لە حوکمداندا ... دیسان هێندك هۆ دەگەرێنەوە بۆ ناتەوانی رەخنە لە ئاشکراکردنی جیهانی کاری هونەری ... بیرەکانی .. جوانکاری‌یەکانی‌دا یان ژی دەستو پێ بەرزکردنە لە نێوان ئەم شتانەدا .

رەخنەی لێدانەوەیی بۆ نموونە بەرامبەر کارێکی ئاشکرا لە شێوەو مەغزادا رەخنەیەکی بێ‌بەهایە، رەخنەی شیکردنەوەیی «تأویل وتصورات»و بیرەکان رادەکێشێ‌و دینێ‌و دەبا .. خوێنەر بڕوای پێ‌نامینێ ، چونکە وەك شتێکی بێ‌بەها دێتە بەر چاڤ . دیسان ئەو رەخنەگرەی حوکمی پڕ ستەم‌و قانیع دەدا دیارە رەخنەگرەکی بێ کەلك‌و ئاستی رەخنەیی لای تەنگەو خەیاڵەکەی سنووری هەیەو مرۆڤێکی کەم تێڕوانی‌نە .

رەخنەی ئێمە تا کارا بێ ئەبێ بڕوای خوێنەر بۆ خۆی پەیدابکاو وابزانێ کە رەخنە کارێکی هاوبەشە لە نێوان سێ لادا : رەخنەگرو خوێنەرو کارە ئەدەبی‌یەکە ئەمە ژی بابەتی رەخنەیە کەچی هێندەکیان نووسەری کارەکە ژی هاوبەشی ئەم کارە دەکەن .

هەر یەکەکیان گرینگی تایبەتی خۆی هەیە بەرامبەر کاری ئەدەبی‌و رەخنەگیری . لێرەدا ئەڵێم ... رەخنە ئەبی لە لای خۆیەوە ئەم سیفاتانەی هەبێ :—

١ — ئەبێ لەگەڵ پەرەسەندنی ئەدەب‌و شەپۆلە هونەریەکان‌و نوێترین پروگرامی رەخنەدا بڕوا .

٢ — ئەبێ زانین‌و ناسینێکی چاکی هەبێ بەرامبەر بە ئەدەبی میللی خۆی‌و ئەدەبی جیهانی ، دیسان ناسینەکی قووڵی هەستی مێژوویی‌و کۆمەڵایەتی‌و سایکۆلۆژی‌و ئابوری میللەتی خۆی هەبێ .

٣ — ئەبێ رەخنە شتێکی چاکی زانستی‌یەکانی پەیوەندیان بەرەخنەوە هەبە ببێ ، چونکە رەخنەگر ئەبێ زانستی‌و شیکردنەوەو فەلسەفەی مێژوو بزانێ هەروەها ناسینی زانستی کۆمەڵایەتی‌و فەلسەفە بە هەموو شەپۆلەکانی‌یەوەو پروگرام‌و شێوەکانی سایکۆلۆژی‌و دیسان هەموو رێبازو رەمزەکانی میثولۆژیا لەگەڵ ئەوە ژی‌دا ئەبێ مێژووی ئەدەب‌و هونەرو رێبازەکانیان بزانێ هەروەها هەموو رێبازو پروگرام‌و شەپۆلەکانی رەخنە ژی .. هتد .

٤ — ئەبێ ئەم رەخنەیە خاوەن تێڕوانینەکی هەمە لایانە بێ‌و ناسین‌و زانینەکی هونەری‌و فیکری قووڵی هەبێ‌و توانای شیکردنەوەی هەبێ .. کە پەیوەندی تەواوی بە توانای کارە ئەدەبی‌یەکەی بابەتی رەخنەیە ـ بزانێ ..

« ئازادی‌ی ئەدەب بەرامبەر بەربەرەکانی »

١ — ئەدەب‌و چاودێری‌ی سیاسی :

چەندین سەدە بە سەر مرۆڤی ئەم زەویەدا تێپەڕین .. هەر بەردەوام بووە لە ژێر ستەم‌و جەورو کەبت‌و لە دەست فڕاندندا .. !

چەند سەر هاتنە بڕین .. !؟ چەند زمان دەرهێناون .. ؟ چەند چاو هەڵکوڵاون .. لەبەر ئەوەی خەونیان بە شتەکەوە دەدیت ... کە مافیان نەبووە .. !

زمانیان بە هێندەك ئاخوتن دەگەرا نابێ ئەو قسەیان کردبا .. ! و هێندەك شتیان لە ژێر لێفەوە دەدیت ... ! لە بەر ئەوە قەلا دروست‌کران لە گەڵلەو کلوخان ، دارو درەخت لەو زمانە بڕاوەیان‌و تانج‌و شاشك بەو چاوە هەڵکوڵاوانە رازانەوە ! ئەرێ کاتی‌لقلقینی ئەم کەللانەی نەهاتووەو وەختی ئەم زمانانە نەهاتووە قسەبکەن .. ! دەمی ئەم چاوانە نەهاتووە ببینن‌و تەماشاکەن .. ! تا نهو ئەوان زیندوون .. خوێنیان هیشك نەبووە .. تربەی رەگەکانیان نەوەستاوە .. چاوەکانیان ئەم شتانەی دەبینن کە چاوی خوێن رێژو جەللادەکان نابێنن .. ! رژێم پێش بەیانی سۆشیالیستی دژی جەماوەر بووە برین لە دەروونی جەماوەردا هەوبوون .. خەنجەر لەم برینانەدا شین‌و سەوزببوون .. ! جەماوەر لە سەرسوڕماندا مابوونەوە .. نەباندەتوانی ئەم خەنجەرە دەربکەن یان بو ناو کاولانی خەنجەر بگەڕێننەوە .

یاساو رژێمەکانی کۆن‌و نوێ‌و ئاسمانی‌و زەمینی .. ئەوەی نەدەشاردەوە کە پاڵپشتی ئەو چینە دەکەن کە ئەم یاساو رژێمانەیان دروستکردوە .

« هەر کەسێك وابیر بکاتەوە یان وابیرکردبێ کە لەگەڵ گەورەکاندا خۆی یەکسان بکا ئەبێ دەمی پڕ لە لیترەك خوێ بکرێت » .

مێژوو لە سەرەتای ژیانی‌دا چینەکی فێڵبازو خەراپی دروستکردوە ، کە خۆی دووردەکاتەوە لە پەیڤ .. ئەو پەیڤەی هێزی جادوویی هەیە ئەوی ئەگەر دەربچێ لە دەمی جەماوەر وەك بومبا دەردەچێ‌و ئەتەقێتەوە .

لە یاسای « ئورنەمودا » هاتوە کە کۆنترین یاسایەکانی عیراقی‌یە دوزراوەتەوە سالی [٢١١١ — ٢٠٠٣ پ.ز] ، « ئەگەر جاریەی پیاوەك خۆی بەرزبکاو لەگەڵ ژنی خاوەنەکەی خۆی یەکسان بکا . ژنی ئاغایەکە دەمی جاری‌یەکە بە لیترەکی خوێ دەپەرخێنێ » . جاری‌یە ژی هیچ نی‌یە جگە لەو چینەی مێژوو لە خوارووی هەمووبانی

بڕوانە ل ١١

ڤەکولینەك لسەر پەیڤا « لالش »

● سەعیدێ سلۆ ●

وەها رەنگە کو نەیەکەم جارە پەیڤا « لالش » دکەتە پێش جاڤێد خوندکارێ کورد ، بەلکو گەلە جاران دناڤ مالکێد هۆزانێد هۆزانڤانانداو رێزێد نڤشتێد نڤیسڤاناندا کەتی‌یە سەر رووپەلێد کاغەزێ .

گەلە ژ ڤان هۆزانڤان و تورەڤانێد کورد لحزرەتا دیتنا لالشێ بوونە هەر وەك دڤێ مالکا هۆزانا میرێ هۆزانڤانێد کورد « مەلایێ جزیری »دا خویا دبت :

« دل گەشتە من ژ دیرێ ، ناچم کەنشتەیێ قەت
محرابێ وێ بمن‌را وەر دابچینە (لالەش) »(١)

ولالشێ جهێ خوینێ پیرۆز ددلێ هۆزانڤانێ کوردێ دل سوتن و جگەر کوزریێ ناڤدار خودێ ژێ رازی « جگەرخوین »دا ڤەکریە و دبێژیت :

« سۆرو رابوو وەکە شێر ، گوتە ڤانێ ئافەرم
ئەڤ گوتنێ تە راستن ، ب لالەش و ب ئێلم »(٢)

و ئوسا تورەڤانێ کوردێ سۆڤیەتێ « عەربێ شەمۆ » دنامەکا خۆدا یاکو ژ هەڤالەکی‌را کوردستانێ دخوەست لالش پێش مرنێ بدیتا لێ مخابن ئەڤ مارەق‌و نیازا وی بجی نەهات(٣) .

و هەر دیسان هۆزانڤانێ هێژا « سەبری بوتانی » دناڤ هۆزانەکا خو دا دبێژیت :

« سوندێ دخوم ب لالەش
ب سەد هەزار بەرێ رەش
ژ کەڤندا هەمە ئەز
دلستانا وەمە ئەز »(٤)

بێگومانە هەر نڤیسڤانێ چەند رێزەك لسەر ئێزدیان دابن خامێ دناڤدا بەحسێ لالشێ کریە چ ژ رۆژهەلات ناسان یان نڤیسڤانێد عەرەب یان ژ کوردان .

دڤردە تێ بەرچاف کو لالشێ جهەکی بلندو پیرۆز هەیە لجەم نڤیسڤانان لەورا پەیڤا لالش داخوازا شرۆڤەکرنێ دکەت . و کتەکا نڤیسڤانێد کورد ب ڤی کارێ مەردانە رابوونە لێ مخابن لاندا ڤێ پەیڤێ بەرچاڤان نەکەتی‌یە .

ل رۆژا دوشەمێ رێکەفتا ١٩٨٤/٢/٨ دناڤ رووپەلێد رۆژناما « العراق »دا گوتارەك لژێر ناڤێ « البناء وفنون العماره عند الکرد » کەتە پێش چاڤێد خوندکاران ئەڤ گوتار وەرگێران و بەرهەڤکرنا مامۆستا « حسین جاف » بوو . دناڤ ڤێ گوتارێدا هاتبوو خویا کرن کو ناڤێ « لالەش » ژ دو پەیڤان پێك هاتی‌یە « لالە — شین »(★) و نڤیسەر دبێژیت :

هەتا نهۆ ژی پەیڤا « لالە » دناڤ زۆر ئێلێد کورداندا ب‌کار تێت و ئێلا « جاف » ئێکە ژڤان ئێلان کو نهو ژی ب‌کار دئینن دگەل رەلامێد پیر دەمێ رێز و قەدر گرتنێ ژێرا دگرن و نڤیسەری خویاکریە کو « لالە » ئانکو « خال » یانی براکێ دایکێ . و تیپا « ش » یانی « شین » ئانکو رەنگێ شینە و ئوسا « لالەش » دبیتە خالێ شین « الخال الازرق »(٥) .

لێ مخابن هەسپێ ڤی سواری دکانا شرۆڤەکرنا پەیڤا « لالش » دا نەیێ بەزان بوویە و نەکاری‌یە ب‌گەهتە بنەجها ڤێ پەیڤێ . لەورا من ژی ڤیا چەند رێزەکا لسەر بنیاتا ڤێ پەیڤێ ژ خوندەڤانێ هێژارا بەرپێش کم و هیڤیدارم بشێم چریسکەك رۆناهی باڤێژم سەر پەیڤا « لالە » خالە گومان تێدە نینە و « هوندۆك » ژی ڤێ پەیڤێ ب‌کار دئینن . لێ ئەڤ ناڤ هەر وەك من ژ زاردەڤێ ئەختیار و رووسپیێد ئێزدیان بهیستی وەها خویا دبتە کو « لالش »ە نەك « لالەش » وەك مامۆستا « حسین جاف » دبێژیت . راستە پشکا پتر ژ هۆزانڤانان ژی « لالەش » ب‌کار ئینانە لێ ئەڤ نابت ئەگەرا گهۆرینا پەیڤەکا رەسەن دزمانێ کوردی‌دا . چمکی هۆزانڤان پەیڤێ لپەی کێشا هۆزانێ دنڤیسیت و راستە ، لێ راستتر « لالش »ە و مامۆستایێ رەحمەتی « جگەرخوین » ژی دفەرهنگا کوردی ژمارە « ١ » دا دبێژیت .

« لالەش زیارەتگەها ئێزدیانە »(٦)

ئانکو ئەوی ژی گوتی‌یە « لالەش » لێ ئەڤ ژی نابتە ژێدەرەکێ بنەجه بۆ ڤێ پەیڤێ چمکی رەحمەتی ئەڤ پەیڤ شرۆڤەنەکری‌یە دفەرهنگا خۆدا بەلکو هەر تەنێ ب خوندکاران دایە ناسین و ئەگەر مروڤ « تەفشێ » خۆ هەڵگریت و هۆرك هۆرك رەهێد ڤێ پەیڤێ خەبار کت دێ وەك رۆژا نیڤرۆ خویا بت کو « لالش »ە و « لالە » چ پەیوەندی دگەل نینە . و ئەڤ چەندە چاك دقەولێ « ئافرینا دنیایێ »دا خویا دبت ..

« ژ کەنار جو بەر کەنارە
ئاژۆتە « لالشێ » گۆت « حەق وەرە »
سلتان ئێزدی خوەش رێبەرە
« لالش » کو رکێ بەشەرە

نها ئێزدی ژێ خەبەرە »(٧)

پشتی بنەجی کۆنا ناڤێ لالش فەرە بدن زانین کا ئەڤ ناڤ ژ چ هاتی‌یە ؟

لالش هەر دیسان ژ دو پەیڤان پێك هاتی‌یە « لال — ش » و « لال » ئانکو بێدەنگی « الصمت » و ئەڤ پەیڤ ل گشت دەڤەرێد کوردستانێ ب‌کار تێت و تیپا « ش » ئانکو « ش . ش . ش » « سکوت » نها ئێزدی دبێژن « لالش » ئانکو « بێدەنگی بەرامبەر یەزدانێ دلۆڤان » و تازە ب‌جهەکی پیرۆز تێتە زانین ژ کنارێ ئێزدیان‌ڤە نەك ئێزدیێد مە ب‌تەنێ بەلکو ئێزدیێد سوریێ و تورکی و سوڤیەتی و جهێد مایێ ژی .

(★) دڤردە مامۆستا « حسین جاف » بەحسێ « لالش » آ ئێزدیان دکت یاکو پیرۆزێ وان لێ ڤەشارتی و لکوردستانا « عیراقێ »یە دکەفتە ناڤ چیایێد باکورێ « شێخان » شارێ شێخێد ئێزدیان لپارێزگەها نەینەوا .

و « لالەشین »آ شێخ « مەمدوح بریفکی » دهۆزانەکا خۆدا بەحسێ دکت لکوردستانا « تورکی »یە و چ پەیوەندی دگەل ڤی بابەتی نینە . لێ ئەگەر مامۆستا « جاف » شرۆڤەکرنا خۆ لسەر یا دووێ ب‌گوتا رەنگە بەر ئاقل ب‌بوا .

● ژێدەر :

١ — پاشکویا رۆژناما « العراق » ژمارە (٥٤) شباط ١٩٨٥ .
٢ — سەورا ئازادی جگەرخوین شام ١٩٥٤ .
٣ — رۆژناما « العراق » ١٩٨٤/١٢/٨ .
٤ — دلستان رووپەل ٦٤ بەغدا ١٩٨٤ .
٥ — رۆژناما « العراق » ١٩٨٤/١٢/٨ .
٦ — فەرهنگا کوردی ژمارە (١) جگەرخوین بەغدا ١٩٦٢ .
٧ — کۆڤارا کۆڕی زانیاری کورد ١٩٧٣ بەغدا .

Institut Kurde de Paris

بە بروسكە

● وەڵامێكی تایبەتی ●

● بۆ نووسەری بەڕێز[ڕێبین] لە پەروەردەی سلێمانی : باسەكەت‌و دوایی‌نامە تایبەتیەكەت گەیشت ، وەڵاممان دەربارەی ئەمەیە :

ـ ئەو باسەی بەڕێزت لێی‌دواویت باری سەرنجی خۆتەو سەربەستی ، بەڵام‌ئەوەندەی پەیوەندی بەئێمەوە هەیە ، ئەوەندەمان نووسین‌لەسەر ئەو باسە بڵاوكردەوە كە پێویست بوو لەبەر ئەوەلای ئێمە بڕاوەتەوە بە پێویستی نازانین بگەڕێینەوەسەری .

● بۆ خاوەنی ئەم‌بەرهەمانە .

وەك من نەبیت ، گیانە ،نامەی دووری، جەنگاوەرەكان خۆشم‌ویستی بەڵام ،ڕەشەبا،ئەی ئافرەتە چاوساوەكە ،یاد ،گەرەك ، حەز ، دواین ژوان،مردن‌و ژیان ، كە منداڵ بووم، بە یادی تۆ ، ژوان لە چاوی‌خەودا ، دڵ ،... پیاو ئەبێ لە شت بڵاو كردنەوە پەلەنەكات ،چونكە جارێ ماوتانە هیوادارین زیاتر خۆتان‌خەریكی خوێندنەوە بكەن .. داوای سەركەوتنتان بۆدەكەین .

● خاوەنی ئەم بەرهەمانە :

دڵی تۆڕاو ، وورووژان‌وخەوی ئارام ، نامەی كوڕێكی ئاوارە ، خۆشەویستی‌ناسووتێ قەواڵەی مەدای عەشقیكی زیندوو ،.. تكایەلەمەودوا كە نووسینمان بۆ ئەنێرن یەك دیوی كاغەزەكەبەكار بهێنن‌و واز لەو درێژداڕی‌یە بێنن . نووسەرئەبێ لە نووسینێكی زۆر كورت‌دا زۆر شت بڵێ ..زۆرسوپاس .

● خاوەنی :

شیعری ـ پرسیاروەوەڵام ـ كاكی خۆم شیعرەكەت زۆر سادەو ساكارەو هی ئەوەنی‌یە بڵاو بكرێتەوە لێمان ببوورە .

● خاوەنی :

شیعری ـ ڕێگای وون‌ـنووسینەكەی پڕە لە وێنەی ڕەشبین‌و ئاڵۆز ، حەزئەكەین كەمێك بە چاوێكی گەشبینەوە بۆ دوار ۆژ بڕوانیت .. سوپاس .

● خاوەنی شیعری :

چەند چوارینەیەك لە ژێر ناوی ژمارە ـ كاكە گیان بە خوا ئەمە شیعر نی‌یە بەڵكو مەتەڵو مەتەڵۆكەیە .سوپاس

● خاوەنی :

بەرهەمی ـ داستانی بەفرـ زۆر ڕەش بینە ببورە .

● خاوەنی بەرهەمی :

ـنامەیەكی تەواو بوو :ـشیعرەكەت شتی باشی تێدایە ،ئەگەر كەمێك خۆت خەریك بكەیت ئەبیتە شاعیر ...سوپاس .

● خاوەنی شیعری(بەیان) :

وا بزانم ئیستاكە باوی ئەم جۆرە وێنانە نەماوە ، هەوڵ بدە شتی تازە فێر بیت ...سوپاس .

● خاوەنی شیعری :

ـژانی دڵـ تكایە دیوێكی كاغەزەكە بە بە تاڵی بهێڵە .

● خاوەنی ئەم بەرهەمانە:

دڵنیا بە ، تۆەگزنگ ،هیوادارین شتی باشترمان بۆ بنێرن .

● بۆ خاوەنی بابەتی (ڕۆشنبیرو زمان) ئەوەی دەفەر مویت زۆر ڕاستە ، بەڵام زۆریش باسكراوە ، هیوادارین شتی تازەمان بۆبنێری . سوپاس .

پۆستەی هاوكاری

● بو خودانێ هوزان :

(دوژمنێ ژیانێ خوزی‌یە) ئەم پاشەڕوژەكا باش بوتە دبینین ئەگەر بخوینی‌و خو ماندی بكەن .

● بو خودانێ :

(سەرهاتیا نەڤینێ) هیڤدارین بومە بەرهەمێ بهێزترو جوان‌تر بینی دگەل رێزێتمە .

● بو خودانێ هوزانا :

(قیربەك بو فەربروزی).. نیشانێت هوزانڤانەتیێ ل تە دبارن هیڤی دكەن پتر خو داهێلیە دەریا هوزانێ‌و سوپاس .

● بو خودانێ :

(گوشتنەكا بێ بەختی) كورتە چیروك هونەرەكێ مەزنە چنكو دكەنە كەرتەكا كێم ژ ژیانێ ب شێوازەكێ هونەری بێ نازك .. چیروكا تە چ سەروسیمایێت هونەرێ چیروكێ تێدا نەبو هیڤی‌دكەین پتر خو ماندی بكە .. داخازا سەركەفتنێ بو تە دكەین .

● بو خودانێ هوزانا :

(بریندارو شەهید)و هوزانا (داربەستا جەگەرخوین).. تە شیانا هوزانێ باهەی ..بلا هوزانێت كورت تر بن‌و پر ماتابن .. داخازا سەركەفتنی‌و پاشە روژەكا باش بوتە دكەین .

● بو خودانێ هوزانا (ئەم گەنجین) برا هیڤدارین پتر لهونەرێ هوزانا نوی بكەهی. دگەل هێڤێت مە .

● بو خودانێ گوتارا (جیاوازی دناڤبەرا ژنا كوردو ژنا جیهانی) برایێ هێژا ئەڤ بابەتێ هوسا ب چوار پەڕا ناهێتە نڤیسین .. هیڤدارین پتر بخوینی‌و گوتارێت‌خو ب دەست‌خەتەكێ خوش بومە نڤیسە .

● بو خودانێ هوزانا (بیریت كەڤن) هیڤدارین بو پاشەڕوژی پتر وێنیت خو بێت هوزانێ خویا بكەی دا مللەت تێ‌بكەهیت دگەل داخازا سەركەفتنی‌و پێشكەفتنێ .

● بو خودانێ هوزانا (بێ ب مام‌و خالە) برا ئەو هوزانا بكەتە بەحسێ بابەتێت تایبەتی ئەو هوزانا نەبا ئارمانجبەرەو دگەل وەرارێ‌و پێشكەفتنێ ناچیت .

● بو خودانێ چیروكا زاروكا (پیر بێ ددان) هیڤی دارین بابەتێت جوانتر‌و سبەهی‌تر بو مە فرێكەی .

● بو خودانێ هوزانا (دل) مە نەڤێت هوزانڤانێت مە هەتا ڤێ پلێ ژ دونیابێ‌و ژیانێ بێزار بین .. داخازا پێشكەفتنێ‌و دلگەشیێ بوتە دكەین .

كورتە چیرۆك

دیمەنێكی دڵتەزێن

نووسینی : ئەحمەد بۆڵی

لە گوندێكی زۆربچووك .. لە ناو دۆڵێكی تەسكی قەدپاڵ چیایەكی بەرز دەژیا .

پۆلی یەكەمی سەرەتایی بوو ، قوتابخانەكەیان لە قەد پاڵی چیا .. دوو كیلۆمەتر دوور لە گوندەكە .. دەبوو هەموو ڕۆژێك بە هەورازێكی سەختدا سەركەوێ .

باوكیشی بەساڵدا چوو بوو ، پیاوێكی هەژار .توانای ئیش‌وكاری نەمابوو ، خزمەكانیشی دەستیان نەدەگرت، ڕۆژان هات‌و تێپەڕین ..كات بەرەو زستان چوو ، پەڵە هەورە ڕەشەكانی ئاسمان مامەی بەساڵدا چوویان بە پەلە خست.. وازستانەو خۆت كۆكەرەوە . بە بەرۆكۆنەو چەند تۆپەڵە قورێك كونەكانی بن سوانەكانی چاككرد . ڕۆژانی ساردو سڕیش بێ ئەوەی بەزەیی‌یەكیان پێی دابێتەوە هەر لە پەلەدابوون. لە ڕۆژێكی ساردو تۆف‌و ڕەهێڵەدا .. مامەی بەساڵدا چوو لەگەڵ منداڵەكانی لە دەوری سۆ بە ساردو سڕەكە هەڵكوڕ مابوو .. ڕووی كردە منداڵەكانی‌و پێی ووتن ڕۆڵەكانم .. گەرمتنان دەوێ بخوێنن . ئەوانیش لە قسەی باوكیان دەرنەدەچوون ، زۆر زیرەكیش بوون ، ئەو هەرچەندە یەكەم ساڵی خوێندنیشی بوو ، لەگەڵ ئەوەشدا زۆر هۆگری قوتابخانە بوو بوو ..هەموو بەیانی‌یەك بەو ساردی‌یە ئەو ڕێگا سەخت‌و هەورازەی دەبڕی بۆ خوێندن پێڵاوی نەبوو گۆرەویشی هەر نەبوو. كە دەچووە قوتابخانە پێڵاوە كۆنەی منداڵانی گوندی لە پێ دەكردو كە دەگەڕایەوە ماڵەوە زۆر جاران بە پێی بەتی دەسوڕایەوە .

بەیانی‌یەك لە خەو هەستا. چی‌ببینێ ؟!! بەفرێكی یەكجار زۆر باریوە ، نایەوێ لە قوتابخانەش دواكەوێ . شەرواڵە كۆنەی برا گەورەكەی لە بەركردو پێڵاوە كۆنە دڕاوەكانی ئەوی لە پێ‌كردو.. بەرەو قوتابخانە ڕێی گرتە بەر .. لەبەر گەورەیی پێڵاوەكانی نەیدەتوانی بەفرەكە بڕ بكات .. هەر چۆنێك بوو زۆر بە سەختی خۆی گەیاندە قوتابخانە ، بێ ئەوەی دواكەوێ پێڵاوەكانی پڕ ببوون لە بەفر .. پێ‌یەكانی سڕ ببوون هەردوو پەنجە گەورەی پێ‌یەكانیشی لە كونی پێڵاوە دڕاوەكەدا دیار بوو . چووە ژووری پۆل‌و لە دوای دراوە لە پشت هاوڕێكانی دانیشت . سۆبەكەیان بە دار ئیشی دەكرد ـ زۆریش لەو دوور بوو .. وا بە ئاسایی لە و دووری‌یە گەرمی نابێتەوە مامۆستاكەی سەیری كرد چۆڕاوگەی بەفر لە كونێكی سەرپەنجەی پێڵاوەكەی دێتە دەرێ . .ئەویش هەستی كرد مامۆستاكەی سەیری كونی پێڵاوەكەی ئەو دەكات .... بۆیە فرمێسك بە چاوەكانیدا هاتە خوارێ‌و لەگەڵ چۆڕاوگەی بەفرەكە تێكەڵ بوو . مامۆستاكەش خۆی بۆ نەگیراو تەزوبەك لە بنی پێ‌یەوە هات‌و لە تەوقی سەری دەرچوو ، خەیاڵ بردی‌بەوەو فرمێسك بە چاوانی ئەویش‌دا هاتە خوار. دوای ماوەیەك ڕاچەنی‌و بەرەو ڕووی قوتابی‌یەكە چوو ،توند بە خۆیەوە گوشی‌و لە باوەشی كردو بردی‌بەلای سۆبەكە .. پێڵاوەكانی داناو پێ‌یەكانی ووشك كردەوەو لە نزیك سۆبەكە دای نا تا گەرمی بووەوە .

شەوبۆ

شیعری ● تایەر باراوی ●

خۆشەویستیت خولیایەكەو
لە هەر كوێ بم شاڵاوی تۆ
بۆ سەر دلم هێرشێكی
بەلێشاوە
كە لە ناخی دەریای بیردا
پێنوسەكەم
دێرە شیعری دەهۆنیەوە
تۆم دەبینی ،
تۆزە زەردە ئاڵتونیەكەت
شانە دەكرد
(ئەی نە شمیلەی نە ناسراوی
سەرەڕێكام)
نەكەی دەرگای دڵ داخەیت‌و
ئازارم دەیت
بادگارت ئاگرێكە
خەرمانی دزراوی زۆربەی
ئێمەی شاعیر دەسوتێنێ
خۆشەویستیت بوركانێكە
هانم دەدات
مەگەر مەرگ
دەستم لە تۆ بێ بەر بدات

سەرنج

● مەریوان ئەبو بەكر ●

لێم هەڵنایە
گەر مانگ‌و ڕۆژو ئەستێرەی
ناو ئەم گەردوونی دنیایە
بهێنمە خوارەوە ، بڵێم
ئەوەتا لەبەر دەممایە ؟! ...

* * *

بۆم نەلواوە
گەر سوێی سزای
هەژارێكی گەروو تاساو
لەسەر ئەم ووشكانی‌و ئاوە
بكەم بە نیوە هۆنراوە ؟! ...

* * *

گاڵەی دوا زریان

● ئەحمەد ڕەزا ●

شەوی زستان ..
تەڕ پۆشی سوور ،
ڕەتڵەی بێ ترپەی سەرە ڕێن .
شەوی زستان ..
ئاوازی دوور ،
بە پێی نەرمە غاری بادێن ..

* * *

كۆشی شەوی گیراوەی تەم
ئاگر چرنوكی لێ دەگرێ .
قەد پاڵ بەفرە .. یا سینەی مەم .. !
وا دوندەدەرزی ئاژن دەكرێ !

بەبێ سۆراخ ئەتدۆزمەوە

● ئاری قادر ●

لەبەر پەبكەری باڵاتا ،
تازەر دەپەڕ ، ڕائەوەستم
لەبەر دوو چاوی پڕ مەستت ،
ئەشكی خوێنین هەڵئەبەستم

* * *

ئازیزەكەم
شەو درەنگەو ،
منیش بە دیار مۆمی خۆشەویستی تۆوە
بە ئازاری دووری تۆوە
كز هەڵنیشتووم
دەستم ناوەتە ژێر چەنەو
غەمێكی قووڵ
جەستەی بێ تۆی داگیر كردووم
شەو درەنگەو
ئا لەم كاتە ناوەختەدا
ئەندێشەی پڕ لە ناسۆرم
بە ڕۆكی عیشقی پێ گرتووم

* * *

بۆ نازانی
كە دوور بم لێت
هەموو هەستم وەكو ساوا
لە دووی تۆ دێت ؟
بۆ نازانی
كە لێم دوور بیت
بە بێ سۆراخ ئەتدۆزمەوە لە هەركوێ بێت ؟

ئاوات

● غەریب ڕەئووف ●

«كە پرێ دەبەستم لە گەرمەسێرێ
بۆ خۆم‌و یارم كە تەشریف بێرێ »
پرچو كاكۆلم ئەكەم بەتەیمان
با گرەو سەبوون نەدا لە پەیمان
پەیمان گوڵێكە لە گوڵ جوانترە
بۆ دڵنەوایم لە شوان شوانترە
ئاواتی سات‌و دوا ڕۆژی هیوام
داخوازی‌و بڕواو سەرنجی ڕەوام
پێم ئەڵێ بۆ تۆ هەمووی ئاسانە
تەنها (ڕێی ڕاستی) ژیان بزانە
دڵسۆز ، نەگۆڕاو ، یەك ڕێگەو ، نەترس
بۆ بڕوا ڕۆین بێ دوو دڵی‌و پرس
ئەوسا لە سێبەر كە پری ئاواتمان
لە سای (سەربەرزی)و خۆش ووڵاتمان
دوا ڕۆژی ژیان دەخەینە بەردەست
بەختیاری گەلمان دەكەین بەمەبەست

★

ئەوین

پەیمان اسماعیل

وەرە جوانێ با یەك‌گرین . .
گوڵی ژینی ئەم عەشقەمان ،
تێر ئاو بدەین .. تۆش .
پرچی ئاڵۆز . شانەكەو
ووشەی ئەوین پیرۆزتر كەو. !
گرێ ئەو عەشقە پیرۆزەن ..!
لە ناو ناخما بچە سپێنە ..!

مرۆڤو ـ پاشماوە

بە شێوەیەكی ئەوتۆ كە خۆیان لەسەر مانگ دەبیننەوە . دەشێت وەكو نووسەر (ثۆرنلی) Thornley لە كتێبی ئاسۆ گۆڕاوەكاندا (آفاق متغیرة) دەڵێت : ئەم كەشتی‌یەوانانە ، لە مەیانی ئەدەبدا ، یەكەم كەس بوون كە بەرەو مانگ چووبن ، لەوە دەچێت (لوسیان) لەو باوەڕەدا بوو بێت كە هەوای دەوروپشتی زەوی هەموو بۆشایی نێوان زەوی‌و مانگی پڕ كردبێتەوە لەبەر ئەوە كەشتی‌یەوانەكان هیچ جۆرە زەحمەتی‌یەكی ئەوتۆیان نەدیوە لە هەناسەدان‌و قسەكردن‌و بیستنی دەنگی یەكتریدا .

لەوەش سەیر تر ئەوەیە كە گەیشتونەتە مانگ دیویانە خەڵكی تێدا بووە ، تەنانەت وەكو ئەمان ، بە زمانی یۆنانی قسەیان كردووە ، لەوەش سەیر تر ئەوە بووە كە دیویانە خەڵكی مانگ خەریكی خۆ ئامادەكردن بوون بۆ جەنگ‌كردن لەگەڵ خەڵكی خۆر (الشمس Sun) هەرچەندە كە ئەم مەوزوعە زۆر سەیرە ، لەوە دەچێت كە ئەو نووسەرانەی دوای لوقیانوس هاتوون ، لە نووسینەكانیاندا ، گوێیان نەداوەتە ئەوەی ڕەخنە لە لوقیانوس بكرن یان بەرەنگاری ببن . بەم جۆرە بارودۆخ وەكو خۆی مایەوە هەتا سەدەی شازدەهەم هات‌و كۆمەڵێك بیروڕای تازەی ، دەربارەی گەردوون‌و پەیوەندی نێوان ئەستێرە گەڕۆكەكان پێ بوو ، بۆ نموونە خەڵكی‌ی لە نووسینەكانی كۆپەرنیكوسەوە(٥) Copernicus بۆیان دەركەوتووە كە خۆر ئەو ناوەندەیە كە زەوی‌و ئەستێرە گەڕۆكەكانی تری بە دەوردا دەخولێنەوە ئەم بیروڕایەش دەمەقاڵی‌و ڕەخنە لێ گرتنێكی زۆری بەرپا كرد ، ئەوە بوو گالیلو Galileo (٦) هات‌و ، بۆ یەكەم جار لە مێژووی مرۆڤایەتیدا ، ڕووی تەلیسكۆبەكەی كردە مانگ‌و ئەو دۆڵ‌و گردانەی دی كە هەزارو پێنج سەد ساڵ لەوە پێش (پلوتارك) لەسەری نووسیبوون .

ئەمەش بانگەوازێك بوو بۆ دەستپێكردنی سەردەمێكی تازە بۆ گەشتی خەیاڵی‌ی تر بە ناو بۆشاییدا . ئەوەی شایانی باسە كە دەبینین ژمارەیەك لەوانەی دەربارەی ئەم گەشتە خەیاڵی‌یانە نووسیویانە لەو زانایانە بوون كە بە تایبەتی لە مەیانی ئەستێرەوانیدا ئیشیان كردووە . باشترین نموونەش بۆ ئەمە زانا كیپلەر (Kepler) (٧) بووە كە لە پاڵ گوێدانە ڕوونكردنەوەی ئەو یاسایانەی كە دەست بەسەر جوولەی ئەستێرە گەڕۆكەكان بەدەوری خۆردا دەگرن ، چیرۆكێكی خەیاڵیشی نووسیوە وا قارەمانەكەی تیادا دەردەخات كە شەیتان بەرەو مانگ هەڵی گرتبێت‌و بردبێتی ، هەروەها چیاكانیشی(٨) وا تیادا دەردەخات كە وەكو شاری شوورەدار وا بن‌و خەڵكی مانگ تیایاندا دانیشتبن ، بەڵام خەڵكەكەی لە ئادەمیزاد ناچن بەڵكو لە مار دەچن . لێرەدا ماوەیەكی تەواومان نیە كە بە دوورو درێژی باس ئەم چیرۆكە خەیاڵی‌یە زۆرانە بكەین ، هەرچەندە ، بێ‌گومان ، پێویستە بە خوێندن‌و لێكۆڵینەوەی سەربەخۆ دەكەن ئەوەی شایانی باسە ، لێرەدا ، كەوا ئەو هەموو چیرۆكانە گرنگی‌یەكی تەواویان دەدا بە گیروگرفتی چوونی كەشتی‌یەكە ، بە نەفەرەكانەوە ، لە زەوی‌یەوە بەرەو مانگ ، جگە لە چۆنێتی ئەو چوونە ، ئنجا ئەو چیرۆكانە ، بۆ ئەو مەبەستە ، جۆرەها ڕێگەو ڕێبازی سەیر پێشنیار دەكەن ، وەكو ئەوەی كە شەپۆلی بەتین ، وەكو لوقیانوس ووتویەتی ، هەڵیان بگرێت‌و فڕێیان بداتە سەر ڕووی مانگ ، یان لە ڕێگەی شەیتانەوە ، یان بە ڕێگەی ئەوتۆ كە بە هیچ جۆرێك ئەقل پێی قایل نابێت .

ـ ماویەتی ـ

سەرەكی ـ پاشماوە

نامەی ئاراستەی ڕۆشنبیران و نوسەرانی كورد كردوە بۆ ئەوەی بابەتەكانیان بنێرن ، بێ‌گومان یادكردنەوەی ٢٠٠ ساڵەی دامەزراندنی شاری سلێمانی قارەمان ئامانجێكی گەورەی یەكێتیمانە ، داوا لەو بەڕێزانە ئەكەین بابەتەكانیان چ لە بارەی مێژوو ، جوگرافیا ، ڕۆشنبیری كۆمەڵایەتی ، ڕۆژنامەنوسی ، كەلەپووری سلێمانیەوە تا ١٩٨٥-٨-١٠ بگاتە دەستمان كە دواماوەیە بۆ وەرگرتنی بابەتەكان لەگەڵ سوپاسمان بۆ گشت .

● ئایا یەكێتی نوسەران ئەتوانێ باربوی ئەدیب‌و نوسەرانی كورد بكا بە یارمەتی دانی لە چاپدانی بەرهەمەكانیان ؟!

ـ لەڕاستیدا یەكێتی هەوڵی ئەوە ئەدا كە نوسەرانی كورد بتوانن بەكەمترین نرخ بەرهەمەكانیان بگەیننە چاپ ، بەڵام لەڕووی یارمەتی‌دانی یەكێتمانەوە وەك دەستگرتن بیرمان لێ‌كردۆتەوە بەڵام تائێستا ئەو بودجەیەمان نیە ، لەگەڵ ئەوەشدا ئەمانەوێ یارمەتی ئەندامانی یەكێتمان بدەین لە گشت‌بارێكی كۆمەڵایەتیدا بۆ نموونە لەم ڕۆژانەدا بەئامادەبوونی كۆمەڵی لە ئەدیب‌و ڕۆشنبیری شارەكە ڕێزی شاعیری گەورەی كورد د. شۆمان گرت بۆ چارەسەركردنی نەخۆشی بە ٢٠٠ دووسەد دینار ، كە بەراستی ٢٠٠ هەزار گەوهەر شایەنی شاعیری كوردمان احمد شكری‌یە .

● ئایا بینای نوێی یەكێتی ئەدیبان‌و نوسەران تەواوبوە ..

ـ زانیاریمان پێ‌گەیشتوە كە بینای یەكێتمان لە تەواوبوندایە بۆ ئەوەی كە كەل‌وپەلی تازەی بۆ ئامادە كرێت پەیوەندیمان بەبەڕێز سەرەكی ئەنجومەنی ڕاپەڕاندنی ناوچەی ئۆتۆنۆمی كوردستان كردوە بۆ یارمەتی‌دانمان .

● لەكۆتایدا حەز ئەكەین دەربارەی لیژنەكانی یەكێتی‌و ئەندامێتی‌و مافی ئەندامان بۆمان بدوێت ..

ـ لقی یەكێتیمان لە كۆبونەوەیەكی ئاسایی خۆیدا بڕیاری پێك‌هێنانی چەند لیژنەیەكی‌دا لە وانە لیژنەی ڕۆشنبیری كەبریتی‌یە لە :ـ

١ ـ ئازاد عبدالواحد سەرەكی لیژنە بەئەندامێتی بەڕێزان .
٢ ـ دارا حمە سەعید .
٣ ـ ئەحمەد سالار .
٤ ـ شێرزاد حەسەن .
٥ ـ د. شێركۆ عبداللە .
٦ ـ عبدالكریم حەسەن .
٧ ـ عثمان هەورامی .

لیژنەی كاروباری كۆمەڵایەتیش لەم بەڕێزانە پێكهات :ـ

١ ـ كریم زەند .
٢ ـ ساجد ئاوارە .
٣ ـ قادر حسین .
٤ ـ ئازاد محمود .
٥ ـ س .ع. شادمان .
٦ ـ شەهاب عثمان

كە ئەم لیژنانە هەریەكی كاروباری خۆی بەڕێوەئەبات ..لێرەدا داوا لەهەموو برادەرانی یەكێتمان ئەكەین ئەوانەی ئابونەیان تازە نەكردۆتەوە پێش بەستنی كۆنگرەكە لە مانگی (٨) ئابی ئەمساڵدا ئەگیرێ ئابونەی ئەندامێتی خۆیان تازەكەنەوە، چونكە هەركەسێك ئابونە تازە نەكاتەوە مافی هاتنە كۆنگرەیان نابێت . ئەمەوێت ئەوەش بڵێم كە یەكێتی ئەدیبان‌و نوسەرانی كورد یەكێتی هەموو ئەدیب‌و ڕۆشنبیرێكی دڵسۆزە كە بیەوێت خزمەتی وشەی كوردی‌و نەتەوەكەی بكا ، كەئەمەش ئەركی سەرشانی خۆمانە ، دەرگای یەكێتی واڵایە بۆ هەموو نوسەرو ئەدیبێ كە بیەوێ خزمەت بگەیەنێ ، هەروەكو لە یەكەم وتاری كۆڕی یەكێتماندا ڕامان گەیاند ، كە یەكێتی هی هیچ دەستەو تاقمێك نیە ، بەڵكو هی ڕۆشنبیرانی كوردە ، ئەوانەی ئەیانەوێ لەڕێگای یەكێتیەوە خزمەت بكەن . سوپاسیش بۆ ئێوە لەگەڵ ڕێزماندا .

● ئیتر ئێوەش سەركەوتوبن .

Institut Kurde de Paris

بەستەسێن و

قوتابخانە سەرەتاییەكان

لە دوو قوتابخانەی سەرەتایی كۆكراوەی بەستەسێن ، قوتابخانەی حصاروست و شیلاندا ، چەند پێویستیو هەندێ كاری چالاكی .

قوتابخانەی حصاروست هەروەكو بەرێوەبەری قوتابخانە بەرێز خوشكە ناهدە عمر جعفر پێی راگەیاندین ١٥٤ قوتابی تیایدا ئەخوێنی ، تاپۆلی شەشەمی تیدایە ، لەگەڵ ئەوەی كەمیلاكی قوتابخانە تەواونیە ، وانەكانو ئەركی وانە دانەوەی بەجاكی بەرێوە ئەچێت ، لەم قوتابخانەیەدا بەشداری گەلێ چالاكی وەرزشیو ئاهەنگی تایبەت كراوە لەبۆنە نیشتیمانیو نەتەوەیەكاندا .. جگەلەوەی بەهۆی گەلەكاری قوتابیانی قوتابخانە كە توانیویانە ، دەرگاكانی چاك بكەنەوە ، هەروەها بۆیەی قوتابخانە كەش بكەن .. بەڵام لەگەڵ ئەمانەشدا .. ئەم قوتابخانەیە پێویستی بەسەر كردنەوە هەیە ، بەتایبەتی قوتابخانەكە ئاوی كەمە ، جگەلەوەی (مرافقی صحی) تیدانیە .. پەنجەرەكانی هەموو شكاون . بەر دەرگای قوتابخانەكە پێویستی بە چەووێژ ، یان قرتاو كردن هەیە .. بێگومان بایەخدان بە قوتابخانەی ئەم كۆكراوانە كە بە دێی هاوچەرخ ناوئەبرێن زۆر پێویستە ٤ بەتایبەتی كە قوتابیانی چەند گوندو دێیەك ئەگرێتە خۆی ...

هەر لە كۆكراوەی بەستەسێن ، بەچاكمان زانی سەر بدەین لەیەكی لەقوتابخانەكانی تری .. ئەوەش قوتابخانەی شیلانی سەرەتایی ئێكەلاو.. مامۆستاو بەرێوەبەری قوتابخانە .. خوشكە رزگار ابراهیم احمد پێی راگەیاندین .. كە قوتابخانەكەیان ٢٦٣ قوتابی كوڕو كچی گرتۆتە خۆی لەسالی ١٩٧٨وە كراوەتەوە ،هەموویان خەڵكی ناوچەكەن ،تا پۆلی شەشەمی سەرەتایی تیدایە .

ئەم قوتابخانەیە ئەگەر بەراورد بكرێت لەگەڵ قوتابخانەی حصاروست ، لەروی پێویستیو كەلو پەلی قوتابخانەو شوێنو جێگای قوتابخانەكە ، جیاوازیەكی گەورە بەدی ئەكەێت ، ئەمەش لەوەدا بەدی ئەكرێت كە بنیای قوتابخانە چاكترە.. زمارەی پۆلەكانی زۆرە ... ئاوو شوێنی دەستشتنو گۆرەپانی گەورەی تیدایە..

بەرێز خاتوو رزگار ووتی: قوتابخانەكەمان هەستاوە بەگەلێ چالاكی وەرزشیو ، گەلەكاری ، پاكو خاوێنی قوتابخانەكەو راگرتنی بەم ئاستەی ئەیبینن ، هەروەها چەند بلاوكراوەیەكمان نوسیەوە لەسەر دیوار بلاومان كردۆتەوە ، جگە لە چالاكی تری قوتابخانەكە لە مەیدانی بەسەركردنەوەی بۆنە نیشتمانیو هۆشیار كردنەوەی قوتابیانی ناوچەكە .. كارتێكردنیان بەهاندانی دایكو خوشكو باوكانیان بۆ خوێندن لە قوتابخانە گەلەیەكاندا ..

ئەوەی ئێمە وەك پێویست بمانەوێت باسی بكەین لە رووی میلاك ، زۆرباشین ، بەڵام قوتابخانەكە تەلەفونی تیدانیە .. سوپاسی ئێوەش ئەكەین كە هاتوون ئێمەتان بەسەركردەوە .. ئێمەش لەگەڵ رێزماندا بۆ هەموو لایەك ئەمە ئەركی سەرشانی خۆمانە داوا لەكاربەدەستانی پەروەردەی سلێمانی ئەكەین كە ئەركی بەسەر كردنەوەی قوتابخانەكان زۆر پێویستە- ئومێدی ئێمەو ئێوەش تەنها سەركەوتنو پێشخستنی قوتابخانەكانمانە لەبلاو كردنەوەی زانستو زانیاری و پەروەردەی بەسوود ... هیوامان وایە سالی ئایندەی خوێندنهەموو قوتابخانەیەكی سلێمانیو دێو شاروچكەو قەزاو ناحیەكانی لە ژمارەی قوتابخانە نموونەیەكاندا ببینینەوە . .

- ئازاد -

سەردانەك بۆ

نقیسینگەها

ئاژانسا دەنگوباسا لدهوكێ

ئاژانسا دەنگوباسێت عیراقی لدهوكێ نقیسینگەهەكا پڕ كارە هەمی دەما چنكو شولێ وێ شولەكێ روژانەیێ بلەزو بەزەو ئەڤ نقیسینگەهە هەمی دەنگوباس و بزاڤو چالاكیێت دهوكێ پێد رامیاریو جەماوەریو رەوشەنبیری بەرهەڤ كەتودهنێریت بو مەلبەندێ گشتی بێ ئاژانسا دەنگوبا سێت عیراقی لبەغدا ... ئەڤجا مەلبەندێ گشتی ڤان دەنگوباساو چالاكیا د هنێریت بو روژناماو رادیواوتێلە فیزیونێ .

لێ بو پتر نیاسینانقیسینگەها ئاژانسا دەنگوباسا لدهوكێو دا بو جەماوەری روون ببیت پتر كارێ ڤی نقیسینگەهی مە ئەڤ چاڤپێكەتنە كر دگەل سەیدا (حسین مصطفیعثمان) رێڤەبەرێ ئاژانسا دەنگوباسا لدهوكێ :-

پ- كەنگی ئەڤنقیسینگەهە لدهوكێ هاتیە دامەزراندنو چاوا ؟

- لدویف نەخشكێشانائاژانسا دەنگوبا سێت عیراقی مەلبەندێ گشتی كو دڤێت لزوێترین دەم دەنگوباسێت پارێزگەها بهێتە وەرگرتنوبەلاڤكرن لهەمی لایێت عیراقی ،ئەڤجا بریار هاتە دان كو نقیسینگەها لهەمی پارێزگەها ڤەكەنو نقیسینگەهەكا مەزنل سالا (١٩٧٤)بو دەڤەرا ئوتونومی لهەڤلێرێ هاتە ڤەكرن ، لێ پشتی هنگی بریار هاتە دان كو پارێزگەهێت ئوتونومی ژی نقیسینگە بێنە ڤەكرن لشوینا پەیامنێراو هوسانێ نقیسینگەها دهوكێ ژی هاتەڤەكرن ... لێ كاروبارێت ڤێ نقیسینگەهی گەلەك دشەپلی بوونو بێ سەروبەر بوون چنكو چ پسپورێت راگەهاندنێ لێ نەبوونو ئەڤ حالەتە ماوەساهەتا سالا (١٩٧٩)ێ ئەز ژ مەلبەندا گشتی لبەغدا ڤەگوهازتیمە دهوكێ ژ نوی پیچەك كارێ ڤی نقیسینگەهی بسەرو بەر كەفتو شول بتازەیی برێڤەچوو .

پ- ئەو كارێت ئەڤنقیسینگەهە پێ رادبیت چنە ؟

- ژ كارێت ڤی نقیسینگەهێ دویف چوونو دویف گەربان ل دەنگوباسێت رامیاریو جەماوەریو رەوشەنبیری لپارێزگەهێ و حازربوون لهەمی ئاهەنگو كورێت جەماوەریو نیشتیمانی ئەوێت دهێنە بەستن لدهوكێ ، دیسا دەما بەرپسیارەكێ دەولەتێ دهێتە پارێزگەهی ئەم دگەل دهێنو دچین كا دێ چیتە كیریو كادێ چكەتو هەروەسا ژ كارێت مە ئامادەكرنا راپورتەكا هەڤامە لسەر كارو پروژێت خزمەتگوزاریێ ئەوێت لپارێزگەهی دهێنە بجه ئینان .

پ- چاوا دەنگوباس دهێنە فرێكرنو چاوا لبەغدا دهێنە بەلاڤكرن ؟

- دەمێ ئەم (خەبەری) وەكو بەری نهومە گوتی وەردگرن ئەڤجا دێ چینە نقیسینگەهێو دێ جارەكادی ڤی خەبەری شروڤەكەینو ژنوی ب (تێلەفونێ) دێ ڤی خەبەری دەینە مەلبەندێ گشتی پشكا دەنگوباسێت ناڤخویی (الاخبار المحلیە)و ئەڤ پشكە دێ خەبەری دەتە پشكا فرێكرنی ئەڤجا ئەو ب رێكا (شەبەكا) ئاژانسێ دەتە هەمی روژنامێت ناڤخوییو رادیوێ و تێلەفزیونێو دهێتە بەلاڤكرن لسەر هەمی كورێت عیراقی ،

پ- چ ئاستەنگ دكەڤنە بەر سینگێ هەوە دەمێ هوین بشولێ خوا رادبن ؟

- ب راستی ئاستەنگا مە یا مەزن ئەو بو بەری سالا (١٩٨٤) چنكو مایكروف نەبووو لدویف یاسا شولێ مە دڤیا مە بزویترین وەخت (خەبەر)دا با مەلبەندا گشتی ،ئەڤجا دا بێژینە (بەدالا) دهوكێو ژنوی هێدی هێدیدا بومە مەلبەندێ وەرگریتو گەلەك جارا ئەم یێد دگەل مەلبەندێ دئاخڤین تە هند دیت ئاخڤتنا مە هاتە برین.. ئەڤجا ئەڤ چەند بومە گەلەكا نەخوش بوو .. لێ نهو شولێ مە یێ بێ ئاستەنگە پشتی ئامێرێ (النوعە)و ئامێری (فاكس مایل) بو نقیسینگەها مە هاتین .

پ- تو چاوا بزاڤا راگەهاندنێ لپارێزگەهێ دبینی ؟

- براستی بەری شەری مە یێ پیروز دگەل دوژمنێ فارسی یێ توخم پەریسی بزاڤا راگەهاندنێ یا لاواز بوو . لێ ڤی شەرێ هێزەكا دیدا بزاڤا راگەهاندنیو پتر پێش كەفتو دیسا چاڤدێریا بەرپسیارێت پارێ گەهێ پارێزگەرێ دهوكێ ، بو دائیریت راگەهاندنێو كاری راگەهاندنێ ببو ئەگەرەكا مەز بو ڤێ پیش كەفتنێ .

- لقی دهوكێ -

روو بە روو

دوكتۆرە تاقانەكە !

لە نەخۆشخانەی هەولێردا ،تەنیا خەفارەتیكی شەو هەیە ، هەموو نەخۆشەكان ، لە سەرتاپای گەرەكە دوورو نزیكەكان لە هەولێر ، رووی بەزەیی لەو خەفارەتە دەكەن. خەفارەتیش خوا نەیبڕێ دەلێی شانەی هەنگوینە !

چەندەها پەككەوتە لە بەردەم ژووری خەفارەت دەكەون ، تەنیا یەك دوكتۆری تاقانە خەفەر هەیەو ئەویش تازە خەریكە خۆی تاقی دەكاتەوە ... بەڵام خوا هەڵناگرێ بەهرەیەكی خوابی چاكی هەیە .. تەنانەت هەر بە چاوی تێرامان دەزانێ چیتە ، بێ ئەوەی خوانەكات بەزەیی بەو خەڵكە بێتەوە ، یان قەستی ئەوە بكات دەستی رەحمت بۆ بكێشێ ...چونكە لە ناو ئەم هەموو كارەساتە بووە بە كابرایەكی ئامێری !

ئەو نەخۆشەی بە بەسەزمانی ، خۆی دەگەیەنێتە پێش دوكتۆر ،بە دڵێكی ساردو بە خۆیو شەش دانە حەبەكە دەگەرێتەوە ..

تۆ بڵێی لێپرسراوانی نەخۆشخانە ئێوارەیەك رێیان كەوتبێتە ئەم ژوورە پڕ كارەساتە .. یان بیر لەوە بكرێتەوە ، بكرێتە دوو سێ دوكتۆر ، ئەو كاتە هەم ئەو ئاژاوەیەی خەفارەت نامێنێو ،هەم دوكتۆری تاقانە پشوویەك دەداتو بیر لە وەزعی نەخۆشەكانی خۆی دەكاتەوە ..

- شێرزاد -

نقیسینگەها تەئمینا نیشتیمانی (شركە التامین الوطنیە) لدهوكێ ئێكە ژ وان دەزگەها ئەوێت خزمەتا ژیانێ لبەر خوش دكەن ،یانكوهاریكاریا وەلاتیا دكەن لتەنگاڤیا .

وەك رویدانێت لێكدانا ئوتومبیلا یان كوشتنا مرۆڤا برێكا لێكدانا دوو ئوتومبیلا. ئو گەلەك جارا مە گولێ دبیت دەمێ مرۆڤەك دهێتە كوشتن یان بریندار كرن ب هوێ ئوتومبیلا دێ ئێكسەر خەلك بێژنێ هەرە (دائیرا تەئمینێ) یانكو بشێوێ گشتی دائیرا تەئمینێ هاریكارەكە بو مروڤی د وەختێ تەنگاڤیادا . لێ بو پتر شەهرەزایی د كارێ تەئمینێدا مە ئەڤ چاڤپێكەتنە كر دگەل سەیدا (حسن رشید دێرەشی) جێگرێ رێڤەبەرێ نقیسینگەها تەئمینا نیشتیمانی لدهوكێ :

پ- كەنگیو چاوا ئەڤ نقیسینگەهە لدهوكێ هاتە دامەزراندن ؟

ب- لدویف نەخشێ كومپانیا تەئمینا نیشتیمانی مەلبەندێ گشتی لبەغدا كو دڤێت نقیسینگەهێت وێ لهەمی پارێزگەهێت وەلاتی هەبن دا پتر خزمەتێ بگەهینە جەماوەری ئەڤجا بریار هاتە دان لسالا (١٩٧٢)ێ كو نقیسینگەهەكێ لدهوكێ ڤەكەنو هوسانێ ئەڤ نقیسینگەهە هاتە ڤەكرن .

پ- شولو كارێ ڤێ نقیسینگەهێ چیە ؟

ب- نقیسینگەها مە بكار تەئمینێ رادبیتو دڤێت هەمی توخمێت ئوتومبێلا بێنە تەئمین كرنو تەئمین دوو رەنگن ، تەئمینا پێتڤێ (ئیلزامی)و گشتی (شامل) ئەڤجا تەئمینا پێتڤێ ئەوە وەكو بریارا دیوانا سەروكاتیێ دبێژیت دڤێت هەمی ئوتومبیل لناڤ عیراقێدا بێنە تەئمین كرن خودانێ ئوتومبێلێ بڤێت نەڤێتو ، تەئمین بڤی رەنگیە :-

تومبێلا باری دڤێت هەمی سالا خودانێوی بهێت (قسطێ) تەئمینا وێ بینیت ل سێ هەبڤێت ئەول ژ سالێ و ئەگەر نەهات لڤی وەختی ژبلی ڤی پارەی دێ زێدەیی چیتە سەر بانكو دێ (قسطێ)

« هاوكاری »

تومبێلا وی پتر لێ هێت .

تومبێلێت تایبەتی (خصوص)و یێد كرێ دڤێت بەر وەخت قسطێ دوو سالا بدەت چنكو قسطێ ڤان تومبێلا دوو سالا جارەكێیەو ئەگەر دوەختێ خودا نەئینن دیسا وەكو تومبێلێت (باری) دێ قسطێ وان زێدەتر لێ هێتو ئەگەر تومبێلێ نمرا (كومپەنیا گشتی یا تومبێلا) پێڤە بیت ئەم دێ قسطێ سێ سالا ژێ وەرگرین .

لنقیسینگەها تەئمینا

نیشتمانی لدهوكێ

بەلێ تەئمینا گشتی ئەوە ئەگەر خودانێ تومبێلی بڤێت تەئمینا گشتی ژی بخو چێكەت ئەڤجا ژبلی ڤان پارێت ژووری دێ هندەك پارێت دی ژی دەتو لڤی حالەتی دەمێ رویدانەكا لێكدانێ چێبو یان زەرەرەكا دی وێ گاڤێ ئەم پارێ زیانا وێ دەینو مە دڤێت بو جەماوەری رونكەین كو تەئمینا گشتی بو خارنگەهاو بازارگەهاو خانیا ژی چێ دبیت .

پ- چ دی هەیە تە بڤێت بێژیە وەلاتیا ؟

ب- من دوو تێبینی یێد هەین بێژم ئێك گەلەك جهێ داخێیە كو ئەم ببینین رویدانێت لێكدانا تومبێلا یا زێدە دبیت دڤان سالادا یان ببینین كوشتنا مروڤا ، ئەگەرا لێكدانا تومبێلا یا زێدەدبیت ..!!

ئەڤ چەندە گەلەك جهێ ئاخینكێیەو مە هیڤیە ژ دەزگەهێت وەكی پولیساو دائیرا پولیسیت هاتنو چونێ كو پتر بریاریت ڤورس بجە بینن دا بشێن توخیبەكێ بو ڤی چەندێ دانن و تێبینیا دووێ ئەوە ئەز داخازی ژ خەلكێ دهوكێ دكەم كە بهێن تومبیلو خارنگەهو بازارێت خو تەئمینا گشتی بو چێكەن دا لپاشە روژی ئەم هاریكاریا وان بكەینو پارێ زیانا وان بدەین .

● سوپاس بو سەیدا (حسن رشید دێرەشی) جێگرێ رێڤەبەرێ نقیسینگەها تەئمینێ لدهوكێ .

● ئەم ژی سوپاسیا روژناما (هاوكاری) یا خوشتڤی دكەینو مە دڤێت بێژین كوئەم ژ خوێندەڤانێت بەردەوامین بو هاوكاری .

- لقی دهوكێ -

لە ئامادەیی قەڵادزێو ناوەندی ئاسۆسی كوڕاندا

پێشەكی ناونیشانی قوتابخانەی ئامادەیی قەڵادزێ لەسەر دیواری بەردەم قوتابخانەكە نوسراوە ..ئەم قوتابخانەیە لەسالی خوێندنی ١٩٧٩وە دامەزراوە ،تیایدا قوتابیانی شاری قەڵادزێ فێری خوو رەوشتی بەرزو پەروەردەیی ئەبن .. مامۆستای قوتابخانەكە تەواوە ،دەوامی بە شێوەیەكی گشتی بەرێكوپێكی بەرێوەئەچێت .. لەگەڵ بەرێز بەرێوەبەری قوتابخانە مامۆستا خضر حسن سلیمان ئەم گفتوگۆیەمان سازكرد :-

● مامۆستا قوتابخانەكەتان وەك ئامادەیی پۆلی شەشەمی زانیاریو وێژەیی تیائەخوێنرێت :

- لە قوتابخانەكەماندا ئاسایی هەموو پۆلەكان ئەخوێنرێت شانبەشانی برا قوتابیەكانیش لەپۆلی شەشەمی زانیاریو پۆلی پێنجەمی وێژەیی كچانیش دەوامان لەگەڵ ئەكەن ، كە ئەمەش خۆی لە خۆیدا دیاریدەیەكی باشو تاقی- كردنەوەی پیرۆزو سەر- كەوتوە ..

● مامۆستا لەوەئەچێ لە قوتابخانەكەتان هۆڵو كتێبخانەی تایبەتی نەبێت ؟

- لەراستیدا قوتابخانەكەمان پێویستیەكی زۆری بە هۆڵ هەیە ،چونكە بونی قاعەیەكی گەورە ، وابزانم لە زۆرشت رزگارمان ئەكا ، وەك كاتی تاقی كردنەوە هەروەها كردنەوەی پێشانگا .. بینای قوتابخانەكەش پێویستی بە چاكردنەوەو دەستلێدان هەیە .. لەم روەشەوە پەیوەندیمان كردوە ، هیوادارین كە بەسەر بكرێتەوە ، جگە لەوەش كورسی قوتابیان زۆركەمە لەچاو ژمارەی قوتابیەكانی پۆلەكان .. ئەمانەشمان هەنگاوی بۆنراوە بۆ چاكردن و زۆركردنیان ،بەردەوامیشین لەسەر چاكردنەوەیان .

● مامۆستا ئایا چگە لەناو شاری قەڵادزێ ، قوتابیانی دەوروپشتی لێرە ئەخوێنن ! بۆ ئەو مەبەستە بەشی ناوخۆییان بۆ ئامادەكراوە ؟

- لەراستیدا زوربەی قوتابیانی ئەم قوتابخانەیە لە دەرەوەی شاردێن .. ئەمەش بەگوێرەی توانا ئەبێت بەشی ناوخۆیان بۆ ئامادەبكرێت ، بەڵام بەداخەوە ژمارەی بەشی ناوخۆیەكان لەچاو قوتابیەكاندا كەمن ، بۆ ئەو مەبەستەش هەوڵ ئەدەین لە سالی خوێندنی ئایندە بەسەر ئەم كۆسپەشدا زاڵ- بین ، ئەوەش بەزۆركردنی بەشی ناوخۆیی وەرگرتنی قوتابیان تیایدا .

كە چوینە ناوەندی ئاسوسی كوڕان .. بە چوار دەوری قوتابخانەكە گەڕاین .. تا دەرگاكەیمان دوزیەوە ، لەراستیدا دەرگای ئەم قوتابخانەیە پێویستی بەگۆرینە .. بخرێتە سەر رویەك لەو لایانەی كە نزیكە لەشاقامەوە ..ئەمە هەرچۆنیبێت . چوینە ناو قوتابخانەكە پێش هەمووشتی لەژمارەی پۆلەكانمان پرسی ، كە ٢٤ پۆلی تیدایە ، لەمیلاكی قوتابخاكەشدا تەنها (٤) مامۆستا هەیە .. بەڵام هەروەكو بەرێز مامۆستا بایزید حسن عبداللە بەرێوەبەری قوتابخانەكە پێی راگەیاندین .. قوتابی بە هیچ جۆری لەوانەكانی دواناكەوێت ، بەهۆی محازرەوە توانیومانە بەسەر ئەو لایەنی بێمامۆستایەدا زاڵبین ، مامۆستا لەسەر وتەكانی خۆی ووتی ، قوتابخانەكەمان بەشداری گەلێ چالاكی رۆشنبیریو هونەری كردوە ، پێشنگای وێنەی هاوبەشمان كردۆتەوە ،لەگەڵ ئامادەیی كچانو كوڕان ، بەردەوامین لە پێشكەشكردنی ئەو چالاكیانە . .

لەناو قوتابخانەدا كتێبخانەی تایبەتیمان هەیە، بەڵام ژوری تایبەتمان نیە ، كەناوی بنین كتێبخانە .. لەگەڵ ئەمانەشدا قوتابخانەكەمان گەلێ پێویستی هەیە، لە روی چاكردنەوەو دابین- كردنی ژوری پێویست بۆیان ،كە زوربەی پۆلەكان دەرگاكانیان شكاون ، هەروەها ژورمان نیە بۆ تاقیگەی كیمیاو فیزیاو زیندەوەرزانی كە هەرچی كەردەسەی ئەو تاقیگانەش هەیە هەمانە ئەگەر ژوری تایبەت نەبێت بۆیان وەك پێویست دەوری نابێتو كەڵكی خۆی نابەخشێ :-

بێگومان ئەمانە پێویستیان بەچارەسەر هەیە ، ئاواتمانە كە بتوانین بەهەوڵی ئێمەو كاربەدەستان ، بگەینە ئەنجامو چارەسەری تەواو.. تا خوێندن بێتە مایەی سەربەرزیمان ..

- ئازاد -

پەرسیارێکی ڕەوا و وەڵامێکی نیوەچڵ

دکتۆر ئیحسان فؤاد

دوو شانۆگەریی ئەدەبیاتی دەرەوەم لەم چەندانەدا خوێندەوە کە لە لایەکەوە مایەی خۆشیو ڕەزامەندیم بوو ، لە لایەکی کەشەوە کسپەیەکی لە ناخی جەرگمدا هەڵساند چونکە باری ئیجگارناتەواوی کاروباری شانۆو کێشەکانی شانۆگەرییبەشێ لە نووسەرانی کوردی هەناسە ساردم بیر کەوتەوە، کە دەردەکەی هێندە گرانە بووە بە گرێیەك لە دڵیی هەمواندا .

شانۆگەریی یەکەم «دۆلارە فەندی» (مستەر دۆلار) کە خاوەنەکەی برانسیلاف نوشیسە ، ئەم نووسەرە توانیویەتی بە شێوەیەکی هونەریی وورد چەند ڕوویەکی سلبی ژیانی ڕۆژاوا بەتایبەتی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا دەربخات لە تابلۆیەکی فراوان و هەمە ڕەنگدا نووسەر ژیانی ئەم وڵاتانەی ڕۆژاوا دەخاتە بەردەم تیشکی ڕەخنەگرتنێکی توندو تیژو پەردە لە ڕووی ڕەوشتی ئەو دیو کردارە ڕووالەت کارەکانیان لا دەدات کەسانێك دەخاتە بەرچاو کە بە گیرفان دەوڵەمەندو بە بیرو مێشك هەتا بڵێی (مەندەبوور)و نزمو گەندەڵ ، لای ئەمانە وەکو هاوجۆرەکانیان لە هەموو کۆمەڵێکی کەدا بیرو زانستو خۆبەختکردنو هەڵوێستی مەردانەو ڕەوشتی چاك هەموویان پوولێکی قەڵب ناهێنن ، تەنها یەك لایەن گرنگە بەلایانەوە بۆ ڕێزگرتن لە خەڵکی : گیرفان پڕیو دەوڵەمەندی . نووسەر ناوی پاڵەوانەکانی بە شێوەیەك دەبات کە تایبەتییە چونکە بە ناوی خۆیانەوە باسیان ناکات بەڵکو هەر یەکەیان بە ناتۆرەیەکی سەیر ناو دەبات وەك : لاتی تازە دەوڵەمەند ، ئەو ژنەی کاتژمێرە زێڕەکەی لە ناو مەمکانیدا دادەنێ قژ زەردی دەست بە ئەڵماس ، خانمی ناوبانگ خراپ ، خاوەنی فرۆکەخانەی ژێر زەمین .. هتد.

دیارە مەبەستی نووسەر لەم ناوو ناتۆرانە ئاشکراکردنی جۆری بیرکردنەوەی ئەم کەسانەیە کە هەموویانی لە یانەیەك کۆکردووەتەوە قسەو باسو خواسیان لە یەك بابەت ناچێتە دەرێ .. کێ پارە دارە ؟ چۆن دەستی کەوتووە ؟.. چەندی بۆ پەیدا کراوە ؟.. ئیتر بە پێی ئەم چەندو چونە بە پیرییەوە دەچنو لێی کۆدەبنەوە . خۆ ئەگەر هاتوو باری گیرفانی یەکێکیان بەرەو نابووتی چوو ئەوا ئەو وەختە مەرحەباشی لێ ناکەن وەکو هەر نەیان ناسیبێ . لە لای برانسیلاف ئیشکردن پەرست کارییە (عیبادەت)و پیرۆزترین شتێکە لە ژیانداو گەورەترین مایەی بەختیاریی مرۆڤە بۆیە لەم شانۆگەرییەدا دەیەوێ سنوورێك بۆ کۆششی پاكو مەردانەو کۆششی ساختە دابنێ لەو تابلۆیانەدا کە خامەی برانسیلاف نەخشی دەکات دوو جۆرە (تۆن)و (ڕەنگ) دەبینین ، تۆنی تاریكو ڕەشتاڵ کە نوێنەری بەرەی تاریکین ، تۆنی ڕوونو گەشیش کە نوێنەری بەرەی ڕووناکیو پێشکەوتنخوازن . ئیشکردنی ڕاستو دروست خۆبەختکردنو ئارەق ڕشتنی تێدایە . لە کاتێکدا ڕاکردن بە شوێن دراودا بێ ڕەنجو بێ ئارەق ڕشتن ، لە ڕێی دەستبڕینو هەڵخەڵەتاندنەوە لە لای نووسەر پەتایەکە ڕەگو ڕیشەی ژیانی کۆمەڵایەتی ڕۆژاوای گرتووەتەوە کە وەکو دەردە سندان ڕەگو ڕیشەی کۆمەڵ دەڕزێنێ ، پێوانە چاکەکانی سەربەرەو ژێر دەکاتو دەبڕێتێ بەرەو زەلکاوی نەهامەتیو خراپەکاری .

بەرهەمی دووەم شانۆگەرییەکی سوێدییە بە ناوی کاری بە ئەنجام گەیشتوو تا ئێستا ئەدەبیاتی سوێدی کەم کەوتووەتە بەرچاو بەڵام ئاشکرایە کە ئەم ئەدەبیاتە لە میراتی ئەوروپی بەتایبەتی میراتی دەوڵەمەندو هەمە جۆرەی سەدەی نۆزدەم بێ بەش نییە بۆیە پێویست ناکات بڵێین خاوەنەکەی هونەرێکی ووردو بەرزی بەکار هێناوە بۆ چارەسەرکردنی کێشەیەکی زۆر باو کە کێشەی دلدارییە لەتەك ئەوەشدا کە وڵاتانی ئەوروپا تێکرا خۆیان بەستووە بە زانستو زانیارییەوە بەڵام نووسەر لە شانۆگەرییەکەیدا پەنای بردووەتە بەر هێزی چارەنووس کە هێزێکی نادیارەو زۆر جار ڕێکەوت دەوری گەورەی تێدا دەبینێ ، واتە بەلای نووسەرەوە ژیانی ئادەمیزاد لەوە ئاڵۆزترو ڕەنگینترە کە بتوانین تەنیا بە ڕاستەو پەرگال سنووری بۆ بکێشینو بە زانستی ژمارەوە بە پیرییەوە بچین ، بۆیە ڕێکەوتو هێزی

بروانە ل ١١

«یەکێتی ئەدیبانونوسەرانی کورد یادی (٢٠٠) دوو سەد ساڵەی سلێمانیئەکەنەوە ....»
«نەخشەی فراوان بۆئامادەکردنو پێشکەش کردنی کۆڕی ئەدەبیوڕۆشنبیری بەردەوام» .
«پیرەمەگرون گۆڤاری لقیسلێمانی ئامادەیە بۆ چاپ» .

سەرۆکی یەکێتی ئەدیبان و نووسەرانی کورد «لقی سلێمانی»

بۆ هاوکاری ئەدوێ

لەو کاتە یەکێتی ئەدیبانو نوسەرانی کورد – لقی سلێمانی ، لەبەردەم خۆ ئامادەکردنێکی پڕ لە چالاکیو جموجوڵی ڕۆشنبیریو ئەدەبیدا ئەبینینەوە ،بەتایبەتی لەم مانگانەی دواییدا ،حەزمان کرد زیاتر نزیك بینەوە بەڕێز سەرۆکی یەکێتی ئەدیبانو نوسەرانی کورد لقی سلێمانی کاك «محمد امین پێنجوێنی» مان بینی :–

● یەکێتی ئەدیبانو نوسەرانی کورد – لقی سلێمانی – دوای دامەزراندن وەو هەڵبژاردنی دەستەی بەڕیوەبردنی نوێ چیتان پێشکەش کردوە ..چیتان ئامادە کردوە ؟!

– وەك پڕۆژە بۆ ئەوەی یەکێتیمان ئەو هێڵە سەرەکیەی خۆی وون نەکاتْ ،توانیومانە لەم ماوەکورتەدا چەند کۆڕێکی ئەدەبیو ڕۆشنبیری سازبکەین ،لەوانە کۆڕی شیعر خوێنینەوە لە نەورۆزدا ، یادی ڕۆژی ڕۆژنامەنوسی کوردی ، کورێك دەربارەی دەرونناسی .. یادی کۆچی ئەدیب عبداللە جەوهەر . هەروەها لەبەرنامەی ڕۆشنبیریماندا گرنگیمان داوە بەلایەنی کەلەپوورو مۆسیقاو فەلسەفەو مێژوو شانۆو دەرونزانی .. تالەو چوارچێوەیە دەرچین کە بەتەنها شیعرو ئەدەب بینە مادەی کۆڕە ڕۆشنبیریو ئەدەبیەکانمان ، شایانی باسە بۆ جێبەجێ کردنی ئەم جۆرە کۆڕانە سوپاسی هەولو یارمەتی دانی مامۆستایان احمد سالارو دارا حمە سعیدو ئەنور قەرەداخی ئەکەین کە ئامادەیی خۆیان دەربڕیوە بۆ پێشکەشکردنی کۆڕی تایبەت هەریەکە لە بواری تایبەتیکاری خۆیدا ، لەهەمانکاتدا بەرێزەوە ئامادەین بۆ سازکردنی کۆڕو کۆبونەوەی ڕۆشنبیریو ئەدەبی بۆ هەموو نوسەرێکی دلسۆز بەمەبەستی پێشخستنی ئەدەبی کوردیمان . هەروەها شاعیرانمان بەشداری چەند کورێکی شیعر خوێندنەوەیان کردووە لەهەولێرو بەغدا ، جگە لە بلاوکردنەوەی بەرهەمە ئەدەبیەکانی نوسەرانمان لە گۆڤاری نوسەری کورددا .

● باسی گۆڤاری نوسەری کوردتان کرد .. ئایا لقی سلێمانی گۆڤارێکی تایبەتی نابێت .

– لقی سلێمانی وەك لقەکانیتر نیازمان هەیە گۆڤارێك دەربکەین ئەویش «پیرە مەگرون»ە ، پیرەمەگرون ئامادەیە بۆ چاپ ، بەڵام لە بەر کەمی باری دارایی ،ئەم ماوەیە دواکەوتوە .. هەوڵ ئەدەین کەلەڕێگای چاپخانەی ئەمانەتی ڕۆشنبیریو لاوانەوە گرێك بکەین بۆ چاپکردنی .

● بەڕێزتان لەیەکەم کۆڕو دیداری ڕۆشنبیرتاندا فەرموتان یادی «٢٠٠» دوو سەد ساڵەی سلێمانی ئەکەینەوە ، ئایا ئەم پرۆژەیە چی بەسەرهات .

– ئێمە بۆ یادای ٢٠٠ ساڵەی سلێمانی لە خۆ ئامادەکردنداین بۆ ئەم مەبەستەش لیژنەیەکمان دروستکردوە بۆ یادکردنەوەی بیرەوەری ٢٠٠ ساڵەی دامەزرانی شاری سلێمانی کەلەم بەڕێزانە پێکهاتووە :–

١ – محمد امین پێنجوێنی ،
٢ – عبدالرقیب یوسف ،
٣ – شاکر فتاح .
٤ – احمد سالار ،
٥ – نوری وەشتی ،
٦ – ئازاد عبدالواحد .
٧ – ساجد ئاوارە ،
٨ – عثمان شەیدا ،
٩ – ئومێد ئاشنا ،

شایەنی باسە کە لیژنە کەمان

بروانە ل ١١

– ئازاد –

مەلا خەلیل کێ یە؟

● حجی جعفر ●

دەمێ لناڤ چەند پەرتوکێن کەڤن گەڕیایم ، دەستنڤیسەك کەفتە دەستێ من لایەکێ وێ باوەرینامە (عقیدة الایمان) ئەحمەدێ خانی بوو ، لایێ دی نهج الانامە (مەلا خلیل) بوو .

ئەڤ دەستنڤیسە ب دەستێ مصطفى کورێ حلیمی ژ شاگردێن میر حەقی لدەست خوشێن چاپخانا ئەوقافا ئیسلامی سالا ١٣٢٧ ك دمەها صەفەرێدا نڤیسییە و فوتوکوپیێ وێ هاتیە گرتن . خودێ ژێ رازی (صادق بهاء الدین) دەمێ (عەقیدا ئیمانێ) یا ئەحمەدێ خانی خڕ ڤەکری و تویژاندی ئیشارەت کریە ڤێ دەستخەتێ و کریە بنکەهەك بۆ تویژاندنا خوە ، لێ تشتێ سەرەنج راکێش ، ئەوە ل چ ڕەخ و ڕوویا ئیشارەت ناکەت ڤێ (نهج الانامە مەلا خلیل) !!

ئایا سەیدا صادق ئەڤ نهج الانامە نە دیتییە !!
یان ژی هەکە دیت بت بۆچی ئیشارەت نەکریێ ؟!

باشە بۆچی لدیماهیا (مولویدا مەلایێ باتەیی) وەکو پاشکۆیەکێ (عەقیدا ئیمانا) ئەحمەدێ خانی نڤیسییە و دەست درێژ نەکریە ڤێ نهج الانامە مەلا خلیل !! ئەوا هەژی گوتنێیە ، ئەوە ئەڤ نهج الانامە مەلا خلیل چ کەمتر نینە ژ عەقیدا ئەحمەدێ خانی !!

نوکە صادق دیت بت ، یان نەء .... ئێکی ل سەر ڤێ نهج الانامێ نڤیسیبت ، یان نەء .... ئەم نزانیین !! بەلێ یا ئەم دزانیین ئەوە کو ئەڤ مەلا (خلیل)ە هۆزانڤانێکێ کلاسیکی مەزن بویە ، هۆزانێن وی یێ ل نهج الانامە خوەدا نڤیسین ل پەیسکا هۆزانێن ئەحمەدێ خانینە ێت کو د عەقیدا ئیمانێدا نڤیسی .

وەسا دیارە ژهۆزانێت وی ێت کو ل (نهج الانامێدا) هاتین کو پێش ڤان هۆزانا دەستێ ڤەهاندنێ هەبوویە !! چونکی قەت (ممکن) نینە ، شاعێرەك بۆ جارا ئێکێ بڤی ڕەنگێ ب هێزو جوان هۆزانا داڕێژیت .

باشە هۆزانڤانێکی هوۆ یێ چەلەنگ دڤەهاندنا هۆزانادا ، چما جهێ خوە دکتێبا (هۆزانڤانێت کورد)دا نەکریە ، یاکو هەندەك شاعیر تێدا هاتین ، کو ب چەرەخاڤە نا بن شاعیرێت کورد ، وەك عبدالصمد بابەکی !!

دیسان ناڤێ ڤی شاعیری دکتێبا (چەند هۆزانڤانەك دهەرێما بهدینان)دا ، یاکو دکتور نافع ئاکرەیی ، نە هاتیە !! ...

بەلێ ناڤێ ڤی شاعیری یێ کو خودانێ (٢٧٣) مالکێن هۆزانێ ، دکتێبا (دیوانا کرمانجی)دا هاتیە !!

لێ چ هۆزانێن وی تێدا نە هاتینە ! بتنێ کورتیەکا کورت لسەر بەرهەمێ وی نڤیسییە هەروەسا د لاپەرێ (١٤٧)دا ، ژ کتێبا (مع الاکراد) ناڤێ مەلا خلیل دگەل ناڤێ معروف نودهی و نورالدین بریفکی هاتیە پێتڤی بوو ملێ وی ژی دابا باتەیی و منصورێ گرگاشی و فەقێ تەیران ....

لڤێرە پرسیارەك خوە دهەلاڤێت دبێژیت :

بۆچی ئەڤ هۆزانڤانە پشتگوهـ ڤە هاڤێتیە ؟!

هەکە ژبەر هەندێ بت ، کو هۆزانێن وی هەمی ئۆل پەرستییە ، ئەڤە ڕێبازا هەمی هۆزانڤانا بویە ، باشە هەکە مە (نوبهارا خانی و مەم و زینا) وی نە دیتبان ، ئەم دا عەقیدا ئیمانا وی پشتگوهـ ڤە هاڤێن !!

بێ گومان نەء .....

هەکە ئەڤا مە گوتی ڕاست بت ، پا بۆچی (٢٧٣) مالکێن هۆزانا مەلا خلیل مە پشتگوهـ ڤە هاڤێتینە !! باشە ئەو (احتمال) ژی نینە کو کەسێ نەدیت بت !! وەکو ، سەیدا صادق و عبدالرقیب یوسف و نافع ئاکرەیی ێن کو خوە ب هۆزانڤانێن کرمانجیا ژووریڤە مژبل کرین .

هەکە دیت بن چما وەکو هۆزانڤانەکی ژیانا وی و هۆزانێن وی دکتێبێن خوەدا نە هینایە ! ژبلی کورتیا وێ ژیانا عبدالرقیب بۆ نڤیسی !

داخازا من ئەوە بەرسڤا ڤان پرسیارا بێتە دان ژلایێ نڤیسەڤانائە نەخاسمە ێن کو پێوەندی بڤی بابەتیڤە هەبت .

ژ (٢٧٣) مالکێن نهج الانامە (مەلا خلیل) ئەز دێ چەند مالکا ژ وەرا شینم ، ل دەرگەهێ (مبحث آداب الاکل) :

خودێ ئەڤ طعامێد خوش دانە تە
دگەل ئاڤ و فێکی ، لباسێ لتە
تو بێ شوکری ماندی ، حەیوان مەخۆ
بێ مولاحەظا وی تۆ تشتەك مە خۆ
بخۆ تۆ ژ بۆ قووەتا طاعەتێ
نە بۆ لەزەت و کەیف و پر شەهوتێ
دبەر زادی پاشی ژی دەستان بشۆ
وەکی کو بکەڤچك بخۆی قەت مەشۆ
لسەر زادی ڕۆنە ب تەرزەك ئەدەب
پیێ ڕاستێ ڕاکە برازینە چەپ
نە ڕازێ ، نە پالدە ، دەما خوارنێ
نە بێ هشبە باخەبر پر خوارنێ
هندەك خوێ دبەر زادی پاشی بخوە
حەرامیو تشتێ بشبهەت مەخوە
کو گوشتگرتنا تە ژ حەرامی بتن
دوعایێ تە ئێدی قەبول نابتن
هەچی هاتە بەر تە تو بێ ڕازی بە
گەلەك طالبێ تشتێ خۆشتر مە بە
تۆ ناڤێ خودێ بینە دەست پێ بکە
وەکی کو ڕهابویی حەمدی بکە
تۆ الحمد، و ئیلاف و ئیخلاص بخۆن
دوعایێ دەمروێ ژی بێ حەمد بخۆن
ژ اول ڤە سارکە کەلە کەل مە خوە
ژ ناڤ هەند ژووری فراغ مە خوە
سەرێ خۆ مە بە سەر فیراغێ توجار
تۆ بێ تەرزێ قەت مەینیە دیار
هەچی کو ل بەر تە هەی وێ بخوە
لبەر هەمنشینێ خو زادی مە خوە
بچوك چێکە لوقمان قەنج حەل بکە
نەظرا ب ئالێ لوقما هەڤالان مە کە
ب نانێ تۆ دەستێ خو پاقژ مە کە
ب کێرێ و دەستەك تنێ کەر مە کە
هەتا کو تۆ لوقما اول حەل نەکی
نە تەرزە کو لوقما دویێ چێ بکی
هەلینە هەچی هۆربویی بەرپییان
ئەوە مەهر بێشەك ژ بۆ حوریان
ژ مێهڤاناران ئاداب پر ترن
ژ بۆ تە چە بێژم ژ حەدی درن
تۆ ڕۆنە بەرا ، پاشی ئاڤێ ڤەخۆە
سێ جاران بهن دە ب مهتن ڤەخوە
بناڤێ وی هەر جار دەست پێ بکە
لنك ئاخر وان تۆ حەمدی بکە
ژ فێکی تۆ بەرهی بدەی شیرین
ژ بۆ تە دەوایێن وەکی هنگڤین

مێژووی کۆیە

طاهر احمد حویزی

کە بەرگی دووەمی مێژووی کۆیە دەرچوو ، داخەکەم بەهۆی گیروگرفتی چاپەوە نەمتوانی لە ٣٠٠ لاپەڕە پتر چاپبکەم ، دەنا ئەم بەرگە دوو ئەوەندە زیاتر دەردەچوو

بێگومان زۆر لایەنو زۆر مامۆستا دوورنییە بارەی سەرنجی تایبەتیو ڕەخنەیان هەبێ بەرامبەر بە ناوەرۆکی کتێبەکەم ، بۆیە زۆر دلشاد دەبم ئەگەر لەسەر لاپەڕە ڕەنگینەکانی (هاوکاری) ڕای خۆیان بنووسن تا بۆ منو بۆ خوێندەوارانیش کەڵکی هەبێت . وا منیش پێشدەستی هەندێ چەوتی ڕاستدەکەمەوەو هەندێ تێبینی پیشاندەدەم ، زۆر سوپاسی دەزگای ڕۆشنبیریو بلاوکردنەوەی کوردی دەکەم کە ڕێگای ئەوەی داین ڕاستیی مێژوویی بە خوێنەران بگەیەنین .

١ – لەلاپەڕە ١٨و دێڕی ١٨دا لە باسی حەمامەکاندا حەمامی حسن آغا فرێدراوە کە پێشان بە حەمامی کۆن یان حەمامی حاجی بکراغا دەناسرا . حسن آغای غفوری لە نەوەی امین اغا دەیکرێتەوە . حەمامەکە دوو گونبەتی هەبوو ، گونبەتی پێشەوە جێگای خۆڕووتکردنەوەو زۆر گەورە بووە ، بەو ناوەی دەڕووخێو ترکزدیە لەزەمانی صادق اغای غفوری کە نۆبە ڕئاسەتی بلدیەی دەبێ ،گونبەتی پێشەوە دەتەپێنێ، ئەو گونبەتی جێی خۆشوشتن بوو دەیکەنە جێی خۆ ڕووتکردنەوە ، وە لە پشتەوەی لە یەك دوو ژووری تر خۆیان دەشۆن . حەمامێکی زۆر بە هەرمێن بوو ، چونکو لە ناوەندی شاریو لە گەرەکی بەفریقەندی ،هەواوو قەڵات نزیك بوو .

٢ – لەلاپەڕە ١٩دا لە باسی کۆنە قەڵاتەکاندا ،باسی قەڵاتی گەڕەکی قەڵاتێ کراوەو ژمارە ١ی بۆ داندراوە . کۆنە قەڵاتی دووەمیش کە قەڵاتی گەڕەکی هەواوە لە هی پێشوو کۆنترە ، لەلاپەڕە ١٧ باسکراوە .

٣ – لاپەڕە ٢٤ دەبوایە لە دامەنی لاپەڕە ٢٨ بنووسرێ،

٤ – لە لاپەڕە ٢٥دا ڕدزی خەتن هەڵەیە ڕاستییەکەی حەتکە ، هەروەها گردی گزبران هەڵەیەو ڕاستییەکەی گردی جوولەکانە .

٥ – لەلاپەڕە ٢٦دا دێڕی ٨ دەبوایە بنووسرێ لەناو ڕدزی گەورەدا پیاو چاك (سعدون) هەیە ، هەروەها دێڕی ١١ چاپە نییەو چاپەرە

٦ – لاپەرە ٦٠ دێڕی ٤ چیای حبتون لە کتێبی (الرؤساء) لەلای چیای مقلوب نیشانیداوە .

٧ – لەلاپەرە ٦٩ دێڕی ٢٠ ساڵ ١١٨٣م لە جیاتی ١٧٨٣ نووسراوە .

٨ – لاپەرە ١٠٠ دێڕی ١٣ ناوەکە دەکرێ بە عون‌اللە کاظمینو لاپەرە ١٥١و دێڕی ١٥دا (٤٠٠–٥٠٠) ڕاستەو لە لاپەرە ١٧٩ دێڕی ٢٢دا مەلا حاجی نییە بەڵکو مەلا جامییە . لەدێڕی ٤ی لاپەڕە ٢٣٦دا عبداللە کاکە دەکرێ بە زکی احمد ، لەدێڕی ١٣ی لاپەرە ٢٤٨یشدا فالح افندی دەبێ بە فاتح افندیو لەدێڕی ٣ی ٢٥٢دا شێخی دەکرێ بە شۆخی .

٩ – لاپەرە ٢٥٦ دێڕی ٨ ، لەوێ ناوی (مەمەد) باوکی حەسەنی کە عەسکەرێکی زەمانی عوسمانیو مۆسیقا زان بوو بیرچووە ، لەسەفەر بەلگێ بەجێما ، کیخوا عەوزی شاخەپیسکە حەواندیەوەو ژنی بۆهێنا ، لە شاییان زوڕنای بە هەمبانەی لێدەدا .

١٠– لەلاپەڕە ٢٨٣دا دێڕی یەکەم ئەم ڕستەیە نەنووسراوە : (حاجی مەلا اسعد لە مەککە وەفاتدەکا ، وە حاجی مەلا عبداللە کوری لەجێی دادەنیشێ ، وە کە حاجی مەلا عبداللە ساڵی ١٩٠٩ وەفاتدەکا مەلا محمد افندی کوڕی لە جێی دادەنیشێ .

١١– لە لاپەڕە ٢٩٧ دێڕی ١٩ بانەقەڵات هەڵەیەو بانەگوڵان ڕاستە .

لێکۆڵینەوەو رەخنە

باری وەرگێرانی ئەمڕۆو چەند تێبینیەکی دی ....

● ڕێبوار سیوەیلی ●

مەسەلەی وەرگێران لە زمانەکانی بێگانەوە ، عەیامێکە بۆتە جێگەی مشت‌ومڕو لێدوان .. نەک هەرلای ئێمە بەڵکو نووسەرە عەرەبەکانیش بەهەمان کێشەوە خەریکن بەتایبەتی وەرگێرانی شیعر ...

ئەم کێشەیە وای‌کردووە ، گەلێ سکاڵانامە دەربڕێن . ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەو « سکاڵانامانە » هیچ کارێکیان نەکردۆتە سەر گۆڕای دیاردەکەو نەبوونەتە ڕێنمایی کەری وەرگێڕەکان . بەڵکو تەنیا‌بریتین لە وەڕووخستنی چەند دیاردەیەکی هەست‌پێکراوو زانراوی لە مێژینە ، بۆیە کاتێکیش دەبنە ووتاری دوورو درێژ ، تەماشا دەکەیت خوێنەر چێژیان لێ وەرناگرێت‌و وا هەست‌دەکات پەرینەوەیە بەیەک (پرد)دا ، جارێک پێشاو پێش‌و جارێکی دی پاشەو پاش ...

لە ژمارە (٥٤)ی شوباتی ١٩٨٥دا ، پاشکۆی عیراق ووتارێکی مامۆستا کەمال غەمبار بە ناونیشانی « باری وەرگێرانی ئەمڕۆو چەند تێبینی‌یەکی تایبەتی » بڵاوکراوەتەوە .

لەم رووەدا چەند تێبینی‌یەک ئەخەمەڕوو :

یەکەم : ڕاستە هەموو بابەتێک شایانی وەرگێران نی‌یەو گەر بۆ ماوەیەکیش بێت پشت‌گوێ خستنی جێی خۆیەتی . بەڵام ئەمە لەکاتێکدا کە بەرهەمە (باشەکە)ی بەرامبەر ئەو بەرهەمە (خراپە) هەبوو .. چونکە هەریەک لە بەرهەمە (باش‌و خراپەکان) زنجیرەیەکی لێک نەپساون‌و بەدوای یەکدیدا قەتارەیان بەستووە ، بۆیە خوێنەر تاکو لە خراپەکە نەگات بە زەحمەت باشەکەی پێ هەرس دەکرێ .

دووەم : سەبارەت بە بابەتی وەرگێڕراو لای ئێمە ، لایەنێکی زۆر لاواز هەیە ئەویش ئەوەیە گەروەکو مامۆستا دەڵێت (بەرهەمی بێهودەیی‌و بەرەڵلایی)ش تەرجەمە بکرێت قەیدی نی‌یە بەمەرجێک وەرگێر : (لێکۆڵینەوەیەکی لەسەر بنووسێ وەک پێشەکی‌و لەگەڵیا بڵاوی بکاتەوەو ئەو بیروباوەڕو بۆچوونانە پووچەڵ بکاتەوە کە دژ بەڕێبازی خێرخوازو پێشکەوتنخوازەو ڕووناکی بخاتە سەر ئەولایەنانەی کە لەگەڵ واقیعی گەلەکەمان‌و خواستە ڕەواکانیدا ناگونجێن ...) .

بەڵام هەریەک لەو وەرگێرانە پێویستی بە چەندان سەرچاوە هەیە کە ئەو (لێکۆڵینەوە) یە لەسەر ئەو بابەتە (بێهودەیی‌یە) بنووسێت‌و پوچەڵی بکاتەوە .

سێیەم : مامۆستا لە بەشێکی‌دی ووتارەکەیدا دێتە سەرئەوەی لە (باسی واقیعی ئەمڕۆی وەرگێران) بکۆڵێتەوەو دەڵێت : (ئەگەر سەردەمێک دیاردەی شیعر بەلێشاو لەئارادابوو ، ئەمڕۆش دیاردەی وەرگێران هاتۆتە کایەوەو ...) تا دەڵێت (بەجۆرێ لەم ناوەدا وەرگێرانی باش‌و خراپ وەکو یەکیان لێهاتووە) .

ئەگەر مامۆستا غەمبار مەبەستی لە شێوەو ئوسلوبی وەرگێرانەکان بێت ، شتێکی دی‌یە . بەڵام مەسەلەی لێشاوکاری هەرگیز (سنعاتەکە ڕەزیل ناکات) چونکە هەر لە ئەنجامی ئەو بزووتنەوەیەوە چەندان بابەتی نوێ هەژێندران‌و لەگەڵ مەساری بیری خەلکیشدا جووت بوون . ئەمەش خۆی لە خۆیدا ئیجابی دەکەوێتەوە . چونکە هەموو ئەو خۆڕەتاندنانە لە پێناوی بنەما خولقاندنی شێوازی خۆمالی‌و ڕەسەندا بوون . کەواتە هەمیشە وەرگێران یاخود نووسینی بەلێشاو (باش‌و خراپیان تێدایە)و بەئاسانیش لێک جیا دەکرێنەوە مەرج نی‌یە ئەوانەی لەسەردەمی گۆراندا نووسیبێتیان باشیان نووسی‌بێت ، ئەی بۆچی گۆران بووە باشترینیان ؟

چوارەم : شیعر ، وەکو لقێکی هەرە حەساسی ئەدەب ڕەنگە لە ئەنجامی وەرگێرانیدا مانا شیعری یەکەی خۆی لەدەست بدات . وەکو لاواز بوونی (ئیقاع ، وێنەی شیعری ، مۆسیقا ...) بەڵام بەخۆ هیلاک کردنێکی شیاو نەک - (ڕۆژی دێرێک تەرجەمە کردنیش !) دەتوانرێت لەسەر زمانی نەژادی شیعرەکە ، جارێکی‌دی دا بڕێژرێتەوە . بەمەش تا ڕادەیەک ڕەنگ‌وبۆی بنەڕەتی وون نابێت‌و شێوازی وەرگێڕیش لە پاراستنی ئیقاعدا حوکمی خۆی دەدات :

(کاتێک هەڵدەستین بە تەرجەمە کردنی شیعرێک ، شیعرەکە تەرجەمە ناکەین . بەڵکو مانای ئەو شیعرە بە پێی ئوسلوب‌و شێوازی خۆمان تەرمەمە دەکەین)(١) خۆئەگەر لەگەڵ ئەو (مانا) تەرجەمە کردنەشدا بتوانرێت شی‌بکرێتەوە ، ئەوە زۆر چاکتر ..

بەڵام مامۆستا کەمال ڕای‌وایە شیعر تەرجەمە کردن لە زمانەکانی بێگانەوە بۆ زمانی کوردی ئەنجامەکەی دەبێتە : (قوڕ بەسەردا کردنی خاوەن شیعرو مایەی دەست لەبین نانی شیعرەکە) .

گەروابێت ، ئەی چارەسەر چی‌یە بۆ ئەو کەسانەی شیعری کوردی تەرجەمەی زمانەکانی بێگانە دەکەن ؟ ئایا دەبێت هەمان ئەنجام لە تەرجەمەکەی ئەوانیش چاوەڕێ کرێت ؟ (ڕۆلان بارت - ١٩١٥ - ١٩٨٤) کەلە ڕەخنەگری فەرەنسی لای وایە : (وەرگێران لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی دی دراوسێی ، بەمەرجێک لایەنی ئابووری پێکیانەوە ببەستێتەوە ، وەرگێرانێکی سەرکەوتوو دەردەچێت)(٢) .

پێنجەم : مەسەلەی « ئیختیساس » کێشەیەکی گرنگی هێناوەتە ئاراوە .. بەڵام چ کاتێک ئیختیساس پەیدا کردن لە تەرجەمەدا دێتەکایەوە ؟. وابزانم هێشتا هەوڵدانێکی کەم ئەم لایەنەی گرتۆتەوە . هۆکەشی لە چاو پیاگێرانێکی خێرا بە بیبلۆگرافیای کتێبخانەی کوردیدا دەردەکەوێت‌و وەڵامەکەمان چنگ دەکەوێت . مامۆستا کەمال لە ووتارەکەیدا دەڵێت : (لایەنێکی تر هەیە لەوەرگێران ئەویش خۆ دوور خستنەوەیە لە وەرگێرانی « لێکۆڵینەوە » جا ئەدەبی بێ یا هونەر کاری ، وەرگێر دێ ملی ڕۆمانێک یا چیرۆکێک یا شانۆ نامەیەک دەگرێ کە ماندوو بوونێکی زۆری گەرەک نی‌یە) . ڕاستە لێکۆڵینەوەی زانستی ئەنجامێکی ڕاستەوخۆ دەبەخشێتە خوێنەر ، بەڵام وەرگێرانی ڕۆمان‌و شانۆیی‌و سیناریۆی فیلم‌و چیرۆکیش جێگەیەکی دیکەیان هەیەو ئەنجامێکی دی دەبەخشن . خۆ ئەگەر لەسەر پێرستی ئەو مەنهەجی‌یەتەی بلینسکی دەیەوێت دەست بکرێتە وەرگێران ، گومانی تێدا نی‌یە گشت وەرگێرانێک ماندوو بوونێکی زۆری گەرەکەو برێ‌جاریش تەنیا بە وەرگێران کارەکە مەبەسەر نابێت . بۆ نموونە وەرگێرانی بابەتێکی فەلسەفی تەنیا بەوەندەوە ناوەستێ وەربگێردرێ‌و تەواو . بەڵکو دەبێت ئاوڕ لە فەرهەنگی ئەو زمانە بدرێتەوە داخۆ چەنێ دەوڵەمەندە لە زاراوەی فەلسەفیداو تاکوێ وەرگێرانەکەش شکست ناهێنێت ...

وەرگێرانی ڕۆمان‌و شانۆنامەش هەروا ،

بڕوانە ل ١١

دوو هۆزان و هەڤبەرکرنەک

● هیڤیدار محمد حسن ●

ئەرمون ئەزو هوین پێکڤە دا ڤێ پارچا ژێری بخوینین ئەو ژی پارچەکە ژ هۆزانا سەیدا (رشید مصطفی) یە ل رۆژناما (هاوکاری) ژمارە (٧٩٠) ١٩٨٥/٥/٢٣ ل بن ناڤ ونیشانێد (شەڤبێریا شەڤەکا درێژ) بەلاڤ ببو :

هندێ گەریام
ل هزرو بیران
کو بنڤیسم سەر کاغەزێ
یان دارێژم
بکەمە هوزان
مێشکێ من هاری م نەکر ....

یان ژی هەکو دبێژیت :

بەری ستێر ژ عەسمانی
باربکەن
تیروژکا سپێدێ
سلاڤ ل دول‌و کێریا
بکەت
ژنشکەکێ‌ڤە
هزرا تە خو ل مێشکێ من دا ....

بەرێ خوبدە ڤی و ێنێ دلڤەکەر دگەل ئەلندی ، چاوا هزرا یارا خو لسەری ددەت دگەل ئەلندی ، ئەرێ ما ئەڤە نە هیڤی و ئومێدن ، بەلێ سەیدایێ رەشید ل دویماهیکا هۆزانا خۆ دزڤریت وخو بێ هیڤی دکەت هەلبەت ئەڤە خالەکا لاوازی یێ‌یە :

من دمست هاڤێت
پێنوسێ خو
دا بنڤیسم
دێرکا وی هشک بوو
حبر نەدا ....

دگەل هندێ سەیدایێ رشید یێ شیای سەروبەرەکێ سایکولوجی بێخیتە بەر چاڤێت مە ، دەمێ دەمینیتە حەیری ب شەڤ بەرامبەر کاغەزێ وپێنوسێ خۆ ، و هەول ددەت ل هزرا ووندا وبەرزە بکەرێت ، و دەمێ دبینیت ڤێجا پێنوسی هشک دبیت وێدی نانڤیسیت !! .. ئەڤە ئەو هۆزانا سەرکەفتی‌یە ، ویا دشێت وێنەکێ شیعری پەیدابکەت ، و چ جارا ژبیرا خوێندەڤانی ناچیت ...

ب ڤی رەنگی بۆ مە خۆیا دبیت کو دهۆزانا سەر بخۆدا هۆزانڤانی پێتر دەلیڤە یاهەی خو بلڤینیت دویر ژ تەم‌ومژێت لێک ئینانێ (القافیە) ، ئەوا کو دهۆزانا (عمودي) دا هەی ...

لدویماهیکێ هیڤی‌دکەم کو ئەز شیابم بەراوردکرنەکێ بکەم دناڤ بەرا هەر دوو هۆزانادا ...

ل رۆژناما - هاوکاری ژمارە ٧٩١ - ١٩٨٥/٥/٣٠ ، هۆزانەکا سەیدا - هشیار محمد حسن - ی بەلاڤ ببو ، و ل ژێر ناڤ ونیشانێت (مرۆڤێ ستەمکار .. !!) .

ب راستی چاخێ م ناڤ و نیشانێت هۆزانێ خواندین م هزرکر کو ئەز دێ هۆزانەکا رامیاری خوینم ، لێ پشتی م ب دویماهی ئینای بەلەڤاژیا هزرا من دیار بوو ، ئانکو بابەتێ هۆزانێ نەیێ رامیاری بوو .. و دبیت ئەڤە خەلەتیا چاپێ بیت ، یان گهورین کەتبیتە ناڤبەرا دو ناڤ‌و نیشانێت نێزیک دو !!

بابەتێ هۆزانێ :

چەند جوانە هەکە تورەڤان وان بابەتا وەربگریت یێد کو کاریگەر دناڤ کومەلێدا و وان وێنا بێخیتە پێش چاڤ یێد کو بشێن کارتێکرنەکێ د خویندەڤانی بکەت ، وهزرا وی بابەتی بهێتە چاپدان د هزرا هەمیادا ، بەلێ ل جهێ مخابنی‌یێ‌یە ! هۆزانڤانێت مە یێ دگەنج تا نهو وباهرا پێتر ژێ بابەتێت وان دسەرڤەنە وچ ئالۆزێت کومەلایەتی یان یێد سایکولوجی چارەسەر ناکەن !! بەلکو دێ بینی مەبەستا هۆزانڤانێ تەنیا (لێک ئینانە .. !) ، هەر وەکی سەیدایێ هوشیار دبێژیت :

ڕابن هل کەن شەمالا
جابێ بدەن هەڤالا
ئەڤ جەژنا بوونا وەیە
بمینیت هزار سالا ....

جەژنا ژ دایک بوونێ بابەتێ ڤێ هۆزانێ یە ، و وەسا دیارە کو ئەڤ مالکێت هۆزانێ یێد هاتین ڤەهاندن ب ب جەژنا ژ دایک بوونا زارۆکی :

جیهانا زارۆکایە
ل تەڤ درا دەنگ دایە
هوین گولێد وەلاتینە
گولستانا وەڤایە ....

ئەرێ ما چ بابەتێد فەرتر نەبون سەیدا هوشیار بکەتە ناڤەرۆک بۆ هۆزانا خۆ ، ڕاستە زارۆک بهایەکێ بلندە ، بەلێ هۆزانێ دیارکر کو هۆزانڤان نەشیایە زارۆکی بکەتە بابەتەکێ سەرکەفتی ، لەورا یا هەولدای کو ب زوی چاخ خو ژێ خلاس بکەت ، و ب ڤی رەنگێ نە گەهشتی بەلاڤ بکەت .... ئەز بخو دبێژم هۆزانا (مرۆڤێ ستەمکار .. !!) دا یا سەرکەفتی تربیت هەکە هاتبا نڤیسین بۆ ستران بێژەکێ زارۆوان .. بەرێ خو بدە ڤێ نموونا ژێری ..

هەڤالینۆ شەڤ رەشە
گۆڤەندو دیلان خوەشە
زارۆک چرا وشەمالن
ڕۆناهی یا وان گەشە ....

کێشا هۆزانێ : یا ل دوی حەفت برگەیی یێ کێشای و ب ئاوایەکێ سەرکەفتی ...

و ب هزرا من هۆزانڤانێت گەنج دێ شێن پێتر پێش‌کەڤن هەکە باوەریا خۆ ب خۆ موکم کەن وهۆزانێت خۆ ل دوی کێشا هۆزانا سەربخو بڤەهینن ، و ژ بۆ کو هزرا من رۆهنتر لێ‌بهێت

دەنگێ مەو پێناسینەک

● نورالدین انور بوتانی ●

دڤان ڕۆژێن بوری‌دا هژمارا یەکێ ژدەنگێ‌مە کەتە بەر دەستێ خوەندەڤانا .

دەنگێ‌مە چاوا هاتی‌یە بەرهەمەکێ تورەیی‌و رۆشنبیری‌یە کۆمەک خورتێن کورمانجا بهەڤڕا خەبات‌و بزاڤ کرنە هەمیا ئەڤ بەرهەم ئامادە کرو ژخوەندەڤانێن کوردڕا کرنە دیاری .

داوو دۆزا دەنگێ‌مە ڕەوشا تۆرەڤانێ کوردە لدهوکا باهدینان ، وەی وە دەست‌و تلی تم‌و تم ساخ بن ژبۆ پێشڤەچوون‌و ڤەژینا تۆرەو رۆشنبیری‌یا کوردی‌و هەر بمینن خەم خوەرێ پەیڤا کوردی‌یا ڕەسەن .

هەلبەت دڤردا ژی ئو ژبەری هەر تشتی دڤێ کو ئەز ژجان‌و دلێ خوە ڤێ خەباتا پڕ بها پیرۆزکم ودیسا دبێم پیرۆز بە دەرچوونا(دەنگێ‌مە) .

(دەنگێ‌مە) ژ (٩٨) ڕووپەلادا هاتی‌یەو پڕ بابەتێن تۆرەیی‌و رۆشنبیری تێدا خویا دبن ، لەورا من دڤێ کو ئەز خوە بەردم ناڤ ڕووپەلێن(دەنگێ‌مە)و پێناسینەک بلەزو سڤک ژخوەندەڤانارا بدم زانین .

لێ بەری ڤێ یەکێ دڤێ بێژم کو هۆزانڤانێ هێژاو بڕوومەت صبری بۆتانی پەرچەک هۆزان ژدەنگێ‌مەڕا کری‌یە دیاری‌و درووپەلا (٣٣) داهاتی‌یەو بڕاستی ژی هۆزان ڕەوشا دەنگێ‌مە بخەمل دکی‌و تینی سەر زمان دەما دبێژی :-

دەنگێ‌مە دەنگێ تەیە
پێ بفرە چەنگێ تەیە
ئەڤ گۆڤارا گۆڤارا تەیە
تیپ تیپ ژهاوارا تەیە
رازو نیاز بزارێ تەیە
هەلم‌و بێهنا وارێ تەیە

د ڕووپەلا (٣ - ٥) دەستەکێ دەنگێ‌مە پێشگۆتنا خوە تێدا نڤیساندنە و ئارمانج و داخوازا خوە تێدا خویا دکن دەما دبێژن :- رەخ‌و ڕویین مە هۆسا تێ‌دگەهن کو کێم تۆرەڤان لڤێ دەڤەرێ هەنە ، لێ ب ڕاستی دمشەنە ...... ئەز ژی دبێژم کو بڕاستی دەرچوونا دەنگێ‌مە بەرسڤەک خوە جی‌یەو تیرۆژەکا پڕ ڕۆناهی‌یە ژوان ڕەخ‌و ڕویین وەها باوەر دکن‌و دبێژن .

د ڕووپەلا (٦ - ١٣) هەڤالێ هێژا پێزانێ ئالیخانی بابەتەک ل ژێر ناڤێ (رەخنەو کارێ رەخنە گری) نڤیسانەی‌یە ، هەڤال تێدا گەلەک ئالێن رەخنەو کارێ رەخنە گرا بەرچاڤ دکی ، خاسمە دەما دبێژی :-

رەخنە هوسا بساناهی نینە ، بەلکی وێ ژی مەرجێن خۆیین هەین .... ئو پێڤە دچی‌و دبێژی : لەورا یێ دڤێ لڕاستی‌یێ بگەریت ، بلا لگەل مرۆڤایەتی‌یێ بچیت‌و ددەمێ رەخنە نڤیسینێ‌دا هەمی لایێن دن رەخەکێ ...

بڕوانە ل ١١

« ئومێد ئاشنا - کردویە بە کوردی »

شیعری ■ برهان شاوی ■

وەنەوزێک لە نیوەشەو بەولاوە

ئەوەتا لە ناولما ، بۆ مێژوی خۆی ئەگەڕێ
ئەی وڵاتی شەو ،
نازانێ دەریاشێتەو
لەلما کاروان ون ئەبێ ! .
ئاه ، ئەی خەمی کەنارە چۆڵەکان
هەر کەس لە ناو لما بۆ مێژووی خۆی بگەڕێ
وەرزەکان لە یادی ئەکەن .
لە کێڵگەکانا
هەر وەکو قەوزە
یان گوڵێکی سووتاو
بەجێ ئەمێنێ
ڕەنگە بەیامبەرێک بێتە شەوەوە
کە هەنگاوەکان کوشتبێتی
من لق‌و پۆ ئەدەم بە دار
پرد ئەکەم بۆ ڕوبار
چارۆکە بۆ کەشتی ئەبەستم
ئەی بۆ وەنەوز ئەدەم ؟

دەی ، شەوی هەزارەمین بلەرزێنەو
چراکەشم هەر ئەگرێ ؟!
دڵدارەکەم ، هێشتا لە گەشتایە
دڵدارەکەم ، دەوەنەکان لە خەو ئەکات
دڵدارەکەم ، ئاه ئەی خەمی شار :
من خەوالۆم‌و
شەوی هەزارە مینم بلەرزێنەو
چراکەشم هەر ئەگرێ !
ئاه ، ئەی ڕووی دڵدارەکەم
ئەڵێی ئەو بەر بەیانەی داگیرساوی .
لە هەنگاوەکانما ، ئارەزووی لم‌و
هیوای ڕووبارەکان ئارام بوونەوە
کەچی هێشتا من وڵاتی خەوو

وەنەوزی دارەکانم
دەئەی گوڵ ، وەرە دلمەوە
ماڵەکەی من لەشی خۆمەو
پێخەفیشم ئەو ڕۆژەیە وا ئەسووتێ !
لە هەنگاوەکانما
وشەکانم ، پاڕانەوەی خواکان ، ئارام بوونەوە
کەچی هێشتا شاری بێ‌دەنگی‌و
دارستانی وەنەوزم
دە ئەی گوڵ وەرە ماڵەکەمەوە
پێخەفەکەم موچڕکی ترسەو
خەمەکانم سەر بنن !
کتێبەکەم ڕاچەنینە ، دەرباز ئەبێ
من خەوالۆم ، شەوی هەزارە مینم بلەرزێنە
چراکەشم هەر ئەگرێ !
من خەوالۆم‌و هەڵ ئەستم
ئەوا ئەچمە شاری خەوی بێ تاوانەوە
ئەوەتا لە خەوی بێ تاوانیدا ئەخنکێم
ئەوەتا لە خەوی
بێ‌تاوانیدا
ئـ ـە خـ ـنـ ـکـ ـێـ ـم ...

Institut kurde de Paris

مرۆڤ و گەردوون

پێشەکی(١) :

ئاشکرایە زوربەی ئەو باس‌و زانستانەی کە پەیوەندی‌یان بە گەردوونەوە (کون COSMOS) هەیە وەکو ئافەریدە بوون و نهێنی‌و یاساکانی جوڵەی گەردوون ، هێشتا هەر پێویستی‌یان بە سەلماندنێکی تەواو هەیە .

بەڵام بێ گومان پێشکەوتنی زانیاری‌و زیاتر گوێ دانە خوێندنی دیاردە (ظواهر) گەردوونی‌یەکان دەبنە هۆی روناکی خستنە سەر زۆر لەو گیرو گرفتانەی ، کە لە ماوەیەکی زۆر لە مێژوودا ، لە ژێر ڕکێفی تێڕوانینی شیعری‌و فەلسەفیدا مابوونەوە .

گومانی تێدا نیە کە هەر چەندە زاناو زانیاری نوێ دەیانەوێت خۆیان لەم تێڕوانینە فەلسەفی‌یانە دور بخەنەوەو ئارەزووی ئەوە دەکەن کە خۆیانیان لێ رزگار بکەن ، دەبێت ئەوەش بزانین کە یەکەم تۆوی زوربەی دۆزینەوەو داهێنانە نایابەکان لە خەیاڵی ئەدیب‌و شاعیرەکان‌و تیڕوانینی فەیلەسوفەکاندا پەیدا بوون ، بە مانای ئەوەی کە ئەم خەیاڵ‌و تێڕوانینانە دەروازەی مەیانی فراوانی ئەوتۆیان بۆ زاناکان خستۆتە سەر پشت کە بە ئارەزووی خۆیان لێکۆڵینەوەو تێبینی ووردو تاقی‌کردنەوەی تێدا بکەن‌و زوربەی دەستکەوتەکانی زانیاری تازە لە مەیانی دۆزینەوەی نهێنی‌یەکان‌و پێکهێنەرەکانی گەردوون‌و داگیرکردنی بۆ شایی (الفضاء Space) ، واتا ئەو مەوزوعەی ، کە لەم ساڵانەی دوایدا سەرنجی هەموو جیهانیان ڕاکێشاوە ، بناغەی قایم‌و کۆنیان لە بیری ئەدیبەکان‌و تێڕوانینی فەیلەسوفەکاندا هەیە . هەرچەندە کە هەندێك کەسیش هەن دەیانەوێت گوێی خۆیان لە ڕەگە مێژوویی‌یەکەی گەشتەکانی بۆشایی (رحلات الفضاء) بخەفێنن .

بەتایبەتی ئەو ڕەگانەی کە لە زۆر لەو نوسراوە ئەدەبی‌یانەدا هەن کە لەم بارەیەوە دەدوێن . ئێمە ناتوانین ئەوە بڵێین کە مرۆڤی سەرەتایی (واتا مرۆڤی یەکەم) ئاواتە خوازی ئەوە بووە بۆشایی داگیر بکات‌و گەشتی تێدا بکات بە مەبەستی ئاشکراکردنی نهێنی‌یەکانی‌و گەیشتنە ئەستێرەکانی تر ، بەڵام بێ گومان ئارەزوی گەشت کردن‌و هاتوچۆکردن بە بۆشاییدا ، وەکو زۆر کەس لەو باوەڕەدان ، کارێکی تازە نیە بە نیسبەت مرۆڤایەتی‌یەوە . بەڵکو دەتوانین بڵێین کە هامووشۆکردن بە بۆشاییدا لە ئەنجامی ئەو نووسینە زۆرانەوە هاتۆتە ئاراوە کە لە چەندەها سەدە لەمەوپێشەوە بە دەرکەوتوون ، واتا لەو کاتەوە کە رۆشن بیرو فەیلەسوفەکان دەستیان کردووە بە پرسیارکردن دەربارەی نەژادی گەردوون‌و نهێنی‌یەکانی بۆشایی .

گۆڕینی‌و ئامادەکردنی کەمال جەلال غەریب

لە سەردەمە دێرینەکاندا وا باو بوو کە خۆرو مانگ ، چران‌و بە ئاسماندا هەڵواسراون بۆ ئەوەی بەشەو ، ڕێگە بۆ ئادەمیزاد ڕوناك بکەنەوە . بەڵام ئەوەندەی پێ نەچوو ئەم باوەڕە بوو بە جێگەی گومان لەناو فەیلەسوفەکاندا . هەرچەندە کە دەست‌نیشان‌کردنی مێژووی پەیدابوونی ئەم گومانە کارێکی گرانە ، بەڵام ئەوەی زانراوە کە فەیلەسوفی یۆنانی ئەناکسا گۆراس Ana Xagoras (٢) ، لە سەدەی پێنجەمی بەر لە زایندا ، ووتویەتی کە دەشێت مانگ (القمر moon) تەنها تەنێك بێت‌و لە زەوی (الارض earth) بچێت ، دیارە ئەم بیروڕایەش لە شێوەیەکی ئازایی‌و تێڕوانینی راست‌و فراوانی مێشکدایە . تەنها هەر ئەناکسا گۆراس نەبووە ، لەو کاتە دێرینانەدا ، کە گومانی بەرامبەر بەو بیروباوەڕە کۆنانە بەرپا کردبێت‌و گریمانی (فرضیە Hypothesis) تازەی ئەوتۆی دانابێت کە لە دوایدا زانیاری ڕاستی‌یەکانی سەلماند بن ، بۆ نموونە لە سەدەی یەکەمی زایندا پلوتارك(٣) (Plutarch) کتێبێکی بە ناز ناوی (ئەو ڕووەی کە لەنگدایە) نووسیوەو تیایدا ئەوەی دەرخستووە کە دەشێت لە ڕووی مانگدا دۆڵ‌و گردی ئەو تۆ هەبێت لەوانە بچن کە لەسەر ڕووی زەوی‌هەن جا لەوە دەچێت کە کتێبەکەی (پلوتارك) لەو کاتەدا ئەندێشەی(خیال fanton = imagination) هەندێك لە نووسەرو ڕۆشن بیرەکانی ووروژاند بێت‌و وای لێ‌کردبن کە بە خەیاڵ گەشت بە بۆشایی ئاسماندا بکەن .

چونکە دوای مردنی پلوتارك ، بە چەند ساڵێك ، لوقیانوس (واتا لوسیان) Lucien (٤)پەیدا بوو ، ئەم لە هەموو نووسەرەکانی سەردەمی خۆی ئازادیخواز ترو شۆڕشگیرتر بووە ، بەرامبەر بەو بارو بیروڕایانەی کە ئەو وەختە باو بوون‌و کتێبێکی بە ناوی مێژووی ڕاستەقینە یان ڕاستی (تاریخ الحقیقە)یەوە داناوە ، ئەوەش لە ساڵی ١١٥ی زایینیدا بووە ، هەرچەندە کە کتێبەکە بەو ناز ناوەوە بووە ، بەڵام ناوە رۆکەکەی ، زۆر لە مێژووەوە دوور بووە ، چونکە کتێبەکە بریتی بووە لە گەشتێکی خەیاڵی پڕ لە مەترسی کەشتی‌یەك پێی هەڵدەستێت (بێ گومان لەوکاتەدا کەشتی دانەهێنرا بوو) . لە ڕێگا ڕەشەبا یەك لێ‌یان هەڵدەکات‌و کەشتی‌و کەشتی‌یە وا نەکات دەبات بە حەوادا ،

بڕوانە ل ١٠

زانست‌و ژیان

کوتان و قەڵاچۆی درم

ئاولە کە نەخۆشی‌یەکی ڤایرەسی‌یە ، یەکێك بوو لەو نەخۆشی‌یە بەدرمانەی ، زیانێکی زۆری دا لە مرۆڤایەتی ، چەندی توانی کوشت ، ئەوەشی لێی دەرباز بوو ، یا کوێر ئەبوو یاهەتا هەتایە دەم‌و چاوی بە چاڵ‌و یڵی‌و کونج کونجی ئەمایەوە .

د. هیوا عمر احمد

چەند مژدەیەکی خۆش بوو کە ڕێکخراوی تەندروستی لە ساڵی ١٩٨٢ دا ڕایگەیاند کە ڤایرەسی ئاولە لە سەرڕووی زەوی قەڵاچۆکراوەو لەو بڕوایەدان ئیتر نابینرێ‌و نابیەرێ کە یەکێ دوو چاری بەڵای ئاو لە ببێ .

بۆ دڵنیابوون لەمەش باداشتێکی هەزار دۆلاری دانا بۆ ئەو کەسەی لە ماوەی ساڵ‌و نیوێك‌دا هەواڵی دۆزینەوەی نەخۆشێکی تازە ئاولە گرتوویان پێ بگەیەنێ، ئەم ماوەیەش بەسەرچوو ، هەواڵی ئاواڵە نەبوو ..بێ‌گومان ئەم لە ڕیشە دەرهاتنەی ئاولەش لە خۆیەوە نەبوو ، بەڵکو ئەنجامی پیلان‌و ماندوویی چەند ساڵەی ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی‌و لقەکانی بوو ئاولە ترسێکی وای خستبووە دڵی خەڵکی‌یەوە ، مناڵەکانیان بفڕێنن بۆ خەستەخانە دژی ئاو لە بیکوتن‌و تامەزرۆی ئامۆژگاری‌و دەنگ‌و باسێ بوون ئاولەیان لە کۆڵ بکاتەوە

ئەبێ ئەوە بزانین زۆر نەخۆشی درمی تر هەیە ،کە هێشتا هەن‌و ئەگەر خوا نەکردە بڵاو ببنەوە ، بە لایەکمان بەسەردێنن لە بەڵای ئاوڵە کەمتر نەبێ ، لەوانەش وەك ، کۆکە ڕەشە ، دەردەکۆپان ، ملەخرێ ، وەناف ، سوریژە ، ئەم نەخۆشیانە زۆربەی تووشی مناڵ ئەبن کە یەکجار ناسکن. جا داوامان وایە لە هەموو دایك‌و باوکێ دوانەکەون لەوەی مناڵەکانیان لە کاتی دیاری کراودا بکوتن ، لە بەڵای ئەو نەخۆشیانەیان بپارێزن کە چارەسەریان چەند ئاسانە ، خۆلێ پاراستن هێندە ئاسانە

یەکەم : مناڵەکەت لە [٤-١٢] مانگی دژی (دەردەکۆپان ، وەناق ، کۆکەرەشە بکوتەو دلوپی دژی-ئیفلیجی مناڵی بدەرێ بیخوا .

پاش ٦-٨ هەفتەو پاش ٤-٦ مانگ بیکوتەرەوە .

دووەم : لە تەمەنی (١٢-١٤) مانگی دژی سورێژە بیکوتە .

سێهەم : لە کاتی لە دایك‌بوون‌و تەمەنی (١٠-١٢) ساڵی دژی -سیل- بیکوتە.

چوارەم : لە یەکەم ساڵی قووتابخانەی دژی وەناق‌و کۆکە ڕەشە بیکوتەرەوەو دلۆپی دژی ئیفلیجی مناڵی بدەرێ بیخۆ .

پێنجەم : کچەکانتان لە تەمەنی [١١-١٣] ساڵی دژی سورێژەی ئەڵمانی بکوتە .

شەشەم : لە تەمەنی (١٥-١٩) ساڵی مناڵەکانتان دژی دەردەکۆپان‌و ئیفلیجی بکوتنەوە .

بەم ئەرکە ئاسانە ، خزمەتێکی گەورەی خۆت‌و خێزان‌و کۆمەڵەکەت ئەکەیت.

سەرچاوە :

Davidson's practice & principles of Medicine john Macloed. 1981 - London.

کارگوزاری کشتوکاڵی

لە پێناوی

باخچەیەکی دڵڕفێندا

جەمال خدر احمد هەولێر

باخچەی ناوماڵ بە بەشێکی گرنگی نەخشەو ریکخستنی هەلکەوتنی ماڵ دەژمێردرێ ، چونکە هەروەك بەهەشتێکی بچکولانە زۆربەی‌ژیانی خێزانی تیا دەبرێتە سەر و مرۆڤ لە شەونخونی‌و ماندووبون رزگار دەکات‌و دەیخاتە جیهانێکی پڕ لە سەیرو سەمەرەی ترەوە .

بۆیە پێویستە بایەخ بە باخچە بدرێت هەر لە سەرەتای دروست کردنیەوە تا هەر چوارکە ژەکانی ساڵ‌و بەردەوام ، هەر کە ژێکیش بە شێوەیەك کارگوزاری کشتوکاڵی تیا دەکرێت .

بۆ ئەوەی باخچەیەکی دڵڕفێن سەرنج ڕاکێشەرت هەبێ لە ماڵەوە ، پێویستە نەخشەیەکی زانستانە دابنێیت بۆ ئەم مرازەو بەر لە بنیات‌نانی خانوەکەت دەبێ شوێن‌و نەخشەی باخچەکە دیاری بکەیت‌و ئەوسا لە بنیات‌نان بوێتەوە ..باخچەکە پاك بکەیتەوە لە وورده بەردو گێچ‌و وورده ئاسن‌و دار... هتد.

پاشان زەویەکە بکێڵەو نەختێ خۆری (خۆڵ) لەگەڵ

تێکەڵ بکە بەڵام چاکتر وایە خۆری لێواری روبارەکان بەکار بهێنیت یان نەختێ پەیینی ئورگانی -عضوی- ئەوسا دووبارە دەکێڵدرێتەوە و ڕاست دەکرێ ، پاشان باخچەکە پڕ بکە لە ئاوتا بزانیت زەویەکە ڕاست بووە یان نەء ؟! ئیتر بەم شێوە زەویەکە ڕاست دەبێتەوە .

لێرەدا پاش بەکارهێنانی شێوازەکانی زانستی لە خزمەت‌گوزاری باخچە پێویستە پەیرەوی ئەم خاڵە گرنگانە بێت ، چونکە بە پیچەوانەی ئەمەوە مەحاڵە شتێك بەچێنگ بێنیت .

١ - دەرگا :

دەرگا بە خاڵیکی گرنگی نەخشەی باخچەی ناو ماڵ دادەنرێت کە دەبێ باخچە دوو دەرگای هەبێت یەکەمیان لە دەرگای سەرەکی هاتنە ماڵەکە بە مەترێك دوورو دووەمیان بەرامبەر (تارمە) بێت تا لە ماڵەوە کە لە ژوور دێتیە سەر بتوانێت بچیتەناو باخچە هەروەك لەم وینەدا دیارە :

٢ - هەڵبژاردنی گوڵی گوڵدارەکان (الواح) :

پێویستە ئەم گوڵانەی بۆ گوڵەکان تەرخان دەکرێت شوێنیکی ریك‌وپیکیان هەبێت و شێوەی باخچەکە تێك نەدات‌و تا ئەوەی لە باخچە دابنیشێ هەمووشوێنکی لێ نزیك‌و دیار بێت .

٣ - چەشنی گەشەبوون:

زۆر لە باخچە وانەکان ئەمە باش رەچاو ناکەن چونکە هەندێ گوڵدار هەیە خێرا گەورە دەبێت‌و هەندێکی تر دوا دەکەوێ اجا بۆیە یەکەمیان ئەوی تر دادەپۆشێ و شێوەی باخچەکە تێك دەداو نەختێ لە رەنجەکە شت بزر دەکا .

٤ - پێداویستەکانی گەشەسەندن :

گومانی تیا نی‌یە رووەکیش هەر یەکە بە جۆرو چەند یەك خواردەمەنی‌و ئاوو وەردەگرێ ،هەروەها هەندێك روناکی کەمتر لەوانی تر دەوێت یاخود زیاتر پەیینی کیمیاوی پێویستە .. جا چاکتر وایە باخچەکە چڕ نەکرێت لە رووەك .

٥ - دەردو داڵی رووەك :

چاندنی گوڵ بەچڕی دەبێتە هۆی بڵاو بونەوەی نەخۆشی‌و زەحمەتی‌ی زاڵبوون بەسەریا . هەر وەك کەم‌بونی خۆراك .

بڕوانە ل ١١

نەخۆشی تاعونی مانگا

(دەردە مانگا)

نەخۆشیەکی ترسناکی کوشندەیە .. تووشی مانگاو و گامیش دەبی‌و هیلاکی دەکات‌و دەبێتە هۆی لەناوبردنی .. لەبەر ئەوەی ترسی بڵاوبوونەوەی لە وڵاتەکەماند لی‌دەکریت بە پیویستی دەزانین بەم جۆرەی خوارەوە لێی بدوێین‌و هەندی ئامۆژگاری ئاراستەی برا جوتیارەکان‌و بەخێوەکەرەکانیان بکەین هیوادارین سودبەخش بێت .

[تاعونی مانگا دەردەمانگا (ابو هدلان)]

- نەخۆشیەکی کوشندەی ترسناکە بۆ مانگاو گامیش دەبێتە هۆی زیانیکی گەورە بۆ خاوەنەکانی .

هۆی بڵاوبوویەوەو تووش -بونی هەندی میکروبی زووروردن کەبەچاو نابیێرین (ڤیروسات) .

لەنیشانەکانی تووش‌بوون بەم نەخۆشیە ترسناکە :-

١ - تایەکی بەرزو نەمانی شتهای خواردن .

٢ - ئاوو لیك لە دەم‌و لووت‌و چاوی تووش بوەکە دبت‌و هەو کردنیکی زۆر .

٣ - دەرچوونی بۆنێکی ناخۆش لەدەم‌و زمان وکیم کردن لەژێرزمان‌یان ناودەم .

٤ - هەناسەدان بە پەلەو‌کۆکین جاروبار .

٥ - شوریەکی بۆگەن‌هەندێ جارخوینی تیدا ئەبیت

٦ - مردنی حیوانە تووش‌بوەکان بەرادەیەکی زۆر .

پاراستن

- ئاگادار کردنی نزیك‌ترین‌ڕێکخراوی بەیتال بەپەلە کاتی‌ی هەست کردن بە تووش‌بوون .

- جیا کردنەوەی حیوانی‌تووش‌بو بەتەواوی .

- سەردان لەبەیتال‌خانەبۆ کوتانی حیوانە ساغەکان دژی ئەم نەخۆشیە .

- سوتاندنی لاشەی‌حیوانی تووش بووو خستنە چالێکی قووڵەوەو داپۆشینی

برای جوتیار و خاوەن‌مانگاو گامێش بەخێرایی دەست بکە بەکوتانی مانگاوگامێشەکانت دژی ئەم نەخۆشیە ترسناکە (تاعون)چونکە پاراستن پێش تووش بوون ئابوری ووڵاتەکەت ئەپارێزی .

نوسینی فؤاد قادر حسن

دەردە هاری

• د. ناظم سلیمان •

هاریێ نێشەکا فەگرە توشی صەیا دبتن و تێتە فەگوهازتن بو مروڤی ئو حەمی توخمێت تەرش و تەوالی ئو یێ توشی ڤێ ئێشێ بتن دێ هاربتن ئو بێ هش و بیربتن و لەڤا ل دارو بەر و ئاسنا دتن ئو ل دیماهیکێ دێ نەساخ ب ڤێ ئێشێ مرتن ....

((ئەگەرێ هاریێ))

ئەگەرێ هاریێ ڤایروسەکە ژ توخمێت رابیدو ڤایروسە (rhabdo virus) درێژاهیاوی صەد حەتا « ١٥٠ » صەد و پێنجی ملی‌مایکرون ـە ئو ئەڤ ڤایروسە دناڤ تفێ و گرێکێت تفێ ئو روندك و گوهان و کولجیسك و مەژیێ یێ ب ڤێ ئێشێ نەساخ وێ هەی .... یا زانا ئەوە ئەگەرێ هاریێ گەلەك حەساسە بو گەرماتیێ ئو ب ساناهی ب نورمالینێ و فینولی تێتە گوشتن ... بەلێ دژە ژیان وەکی پەنسلینێ چ کاری ل ڤایروسا هاریێ ناکتن ....

ئەڤەو دەمێ چونا ڤایروسا هاریێ دناڤ لەشی دا حەتاکو دەرکەفتن ئو دیاربینا نیشانێت هاریێ (incubution period) ژ نەهـ روژا حەتا پێنج هەیڤا ئەدکێشتن .. ئو ئەڤ دەمێ‌هە دکەڤتن ل سەر جهێ لەڤا هەیێ هارە بو سەری .. هیندی جهێ لەڤێ یان جهێ توش‌بینێ نێزیکی سەری بتن ئەڤ دەمێ هە دێ کورتینن .. ئو هیندی دیربتن ژ سەری دێ دەمێ هە درێژ تربتن .. ئو ئەڤ دەمێ‌هە ل پەزی و صەیا پانزدە روژا حەتا شێست روژا ڤەدکێشتن .. ل جێلاو هەسپا (٣٠) روژا حەتا (٩٠) روژانە ئو ل مروڤا دەهـ روژا حەتا چەند هەیڤا ڤەدکێشتن ە .

((رێکێت توش بینێ))

تەرش وصەیێت هار سەرچاڤکێت سەرەکی نە بو ڤەگوهازتن و بەلاڤ‌کرنا ئێشێ .. ئەڤەو توشبین چێتبتن گاڤا ئاڤ ژ دەڤێ تەرشێ هار یان صەیێت هار ب کەفتە سەر پیستێ ئاژەلێ ساخلەم ئو هەکە چ برین ل لەسەر پیستێ تەرشێ ساخلەم هەبتن ب رێکا برینا ڤایروسا ئێشێ دێ چیتن دناڤ لەشی‌دا ئو دناڤ مەژیی دا کوم بتن ئو ب رێکا دەمارا ڤایروسا ئێشێ ژ مەژیی گەهتن د ناڤ تفێ دا دڤی دەمی دا دێ نەساخ هاربتن ... هەروەسا گاڤا صەیێت هار لەتەك ل مروڤی دا یان چ توخمێ ئاژەلی دێ توشی ئێشێ بتن .. ئو ل ڤێرێ جلکێت مروڤی ئو کەڤلێ ئاژەلێ دەورەکی مەزن وێ‌هەی بو سڤك‌کرنا ڤێ ئێشێ .. هیندی کەڤلێ ئاژەلێ یان جلکێت ل بەر مروڤی ستیربن ل دەمێ لەڤا صەی دێ کێم‌تر ڤایروسات چیتن د ناڤ لەشی دا ل ڤێرێ دێ توش‌بین کێم تربتن ...

ئەڤەو ژ سەرچاڤکێت دی یێت ڤێ ئێشێ ئەوە ژ شیرێ تەرشێ هاری لی‌بتن .. یا زانا ئەوە ڤایروسا ئێشێ دگەهتن ناڤ شیرێ تەرشێ هار ئەڤەژی ب رێکا دەمارا .. ئو گاڤا مروڤ ڤی شیرێ ئەخوتن ئەمازە هەکە چ برین یان سەلخاندن دناڤ دەڤێ مروڤی دا هەبتن دێ ڤایروسا ئێشێ ب رێکا وان برینا چیتن دناڤ لەشێ مروڤی دا ئو دێ مروڤ توشی هاریێ بتن .. بەلێ هەکە ڤایروس گەهیشتە دناڤ عیرکێ مروڤی دا ب ترشاتیا عیرکێ ڤایروس دێ ئێتە کوشتن .. ئو مروڤ دێ ژێ قورتال بتن .

ئەڤەو ژ بەر ڤێ چەندێ دڤێتن شیرێ تەرشێ نەساخ بێتە کەرم‌کرن ژ بەری کارئینانا شیری بو مروڤی داکو نەبتن ئەگەرێ چ نەخوشیا بو مروڤی .

* * *

((نیشانێت هاریێ))

نەخوشیی سێ قوناغێت هەین ل‌صەیا :

١ - قوناغا ئێکێ :

بڕوانە ل ١١

Institut Kurde de Paris

بەسەرکردنەوەی بەشی مۆسیقا

لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی سلێمانی

بەشی مۆسیقا لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان بە بەشێکی نوێ دائەنرێت سالی ١٩٨٤ کراوەتەوە .. سالی یەکەمی خوێندن لە بەشەکە ١٥ قوتابی .. لقی کەمانچە سالی دووەم ١٤ قوتابی بەشی ئۆکۆردوێن تیایدا کراوەتەوە .

لە رووی مامۆستاو کادیری وانە بێژەوە تەنها دوو مامۆستای دلسۆز ئەرکی بەشەکە بە گشتی ئەبن بەرێوە چ لە رووی سەرپەرشتی‌کردنی کارگێرایەتی بەشەکە چ لایەنی هونەری‌کە کارتێکردنی ئەو دلسۆزیە بە ئاسانی هەستی پێ ئەکرێت لە کاتێکا یەکی لەبەر هەمە هونەرییەکانی ، بەشی مۆسیقا ئەبینی هەر وەکو لە فێستڤالی سالانەی پەیمانگادا ئەمسال بینیمان ئەوانیش هەردوو مامۆستا ئەنوەر قەرەداخی‌و سەلاح رۆوفە ... پاش ئەوەی چاومان کەوت بەو بەرهەمە نایابانەی ئەو دوو مامۆستایە کە قوتابیە کارامەکانی ئەو پەیمانگایە لە بەشی مۆسیقاو سرود پێش‌کەشیان کرد ، ئەم چاوپێ‌کەوتنەمان ئامادە کرد کە بە گشتی لە زۆر لایەنی هونەری‌و باری ئەمرۆی هونەری کوردیمان‌و دەوری پەیمانگای هونەرە جوانەکان لە پێش خستنیا دواین ...

● **سەرەتا مامۆستا ئەنوەر قەرەداخی باسی بەشی مۆسیقای بۆکردین :**

ـــ بەشی مۆسیقا دوو سالە لە پەیمانگا دروست بووە ، سەرەتا تەنها لقی کەمانچە ژەنی تیدا بوو ، ئەمسال کە سالی دووەمی خوێندنە تیایدا بەشی ئۆکوردێن کراوەتەوە ، بەم هەردوو بەشە ٢٩ قوتابیمان هەیە ، بێ گومان ئەو قوتابیانەی کە لەم بەشە وەرئەگیرێن ، جگە لە مەرجی پلەو نومرەی دەرچوون ، لایەنی تاقی کردنەوەی هونەری

لای ئێمە گرنگی تەواوی پێ ئەدرێت ، لە بەشەکانی مۆسیقا شان بە شان وانەی هونەرو مۆسیقا زمانی کوردیش ئەخوێنرێت هەروەها رۆشنبیری گشتی‌و پەروەردەیی‌و مێژووی مۆسیقاو چێژی مۆسیقاو سولفیجی‌و بیردۆزەکانی مۆسیقاو سرودو سرودی بە کۆمەل ، چونێتی کارپێ‌کردنی ئالەتەکە ، بەشەکەمان پێویستی بە کادیری هونەرییە ، چونکە لەسەر میلاك تەنها دوو مامۆستاین ، پشتمان بە مامۆستای محازر بەستوە . بەشی مۆسیقا تایبەت کاری لە پۆلی یەکەمەوە دەست پێ ئەکات ، بەلام لە بەشەکانی تری پەیمانگا تایبەتی لە پۆلی سێهەمەوە دەست پێ ئەکات .

● **ئایا قوتابیانی بەشی مۆسیقا لە تیپە هونەری‌و مۆسیقاکانی دەرەوەی پەیمانگا کار ئەکەن ، رای بەرێزتان لەم بارەیەوە چی‌یە ؟**

ـــ ئەمسال بەشێکیان لە چالاکیە هونەریەکاندا کاریان کردوە ، هەندێکیان پەیوەندیان هەیە بە تیپەکانی دەرەوە ، ئەو کارە هونەریانەی کە لە ناو پەیمانگا ئەکرێت ئەرکی گەورەی لەسەر شانی خۆیانە ، من بەش بە حالی خۆم رام وایە قوتابی لە رووی فێربوونەوە بچنە تیپەکانەوە ، بەلام وەك مانەوە نەء ، چونکە پەیمانگای هونەرە جوانەکان کادیر دروست ئەکا ، تا سبەینێ ببێتە مامۆستای هونەر ، واتە هونەرمەندێك دروست ناکات بەلکو مامۆستای هونەر ، هەرچەندە قوتابیەکان توانای خۆیان پێوە دیارە ، با وەکو بینەر بچنە تیپە هونەریەکان ، تا ئەوەی خوێندویانە لەوی جێ‌بەجێ بکەن .

● **لە بارەی پرۆگرامی خوێندنەوە مامۆستا صەلاح رۆوف وتی :**

ـــ وەك خوێندن پرۆگرام بۆ بەشی کەمانچەو ئۆکۆردوێن قوتابیان لێدانی هەموو ئالەتی فێر ئەبن ، لە مێژووی مۆسیقای کلاسیکی‌و شێوەی

هاوچەرخ ، کە ئەمانە شێوازی خوێندنی پەیمانگا گرتویتە خۆی ، ئەگەر کادیری چاك‌و شارەزامان هەبێت بەشەکانی تری مۆسیقاش ئەخوێنرێت‌و جێ‌بەجێ ئەکرێت .. هەر وەکو لە ئاهەنگەکەدا بینیان لە تیپە میللی‌کەماندا جاز بەکار هاتوە ، کە کاری ئێمە نیە ، بەلام قوتابی لێ‌ی ئەدا ، بەرای ئێمە پێویستە کە قوتابی کاتێ ئالەتی لێ ئەدا ، دراسەی لەگەلدا فێر بێت ، چونکە پرۆگرام دانان لە فێربوونی هەموو ئالەتێکدا پێویستە ، ئێمە بە گشتی تایبەت کاری خۆمان هەیە وەك پرۆگرام ، رێگاش لە قوتابی ناگرین چی فێر ئەبێت ، بەمەرجێ ئەرکی خۆی وون نەکا ...

● **ئایا هیچ داهێنانێك هاتوە بە خەیالتانا ، لە رووی دراسەکردنی مۆسیقا لە پەیمانگا ، هەروەها لە کۆمەلی کوردەواری‌دا :**

ـــ ئێمە بەتایبەت کاری بەشەکانمان‌و ئالەتەکانی کە ئەخوێنرێ بیر لە دابین‌کردنی داهێنانی نوێ ئەکەینەوە ، کە لەگەل لایەنی بیری موسیقادا بگونجێ ، بەلام بە مەرجێ تایبەتی ئالەتەکان ... امۆش نەکرێت .

لەبەر ئەوەی ئێمە نرخدانانێکی تایبەتیمان هەیە وەکو وتمان لە وەرگرتنی قوتابیاندا ، ئەمەش وامان لێ ئەکا بیر لە لایەنە کۆمەلایەتی‌و کوردەواریەکە بکەینەوە ، لە کاتی وەرگرتنی قوتابیان ، قوتابیەك

بروانە ل ١١

ـ ئـازاد ـ

هونەرمەند دانا رۆوف‌و رایەك دەربارەی شانۆی کوردی

لە چاو پێکەوتنێکا لەگەل هونەرمەندی دەرهێنەر ... دانا رۆوفدا .. دەربارەی هۆنەری شانۆی ئەمرۆمان ، لەم چەند پرسیارەدا روو بە روو بونیەوە ..

● **ئەم چەند سالەی تەمەنی هونەریتان ، لە پەیمانگاوە دەستی پێ‌کردوە یان پێش‌ئەو خولیاتان هەبوو ، ئایا هیچ‌دەرهێنانێکی ترتان هەبوە ؟!**

ـ سەرەتای ژیانی هونەریم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانەوە دەست پێ ئەکات ، لە رێگای پەیمانگاوە راستەوخۆ بەشێوەیەکی قوول بە هونەری شانۆ ئاشنا بووم‌و ئەو خولیا ساکارەی لەوەوپێشم بووە پیشەیەکی هەمیشەیی پیرۆز ، بەلای منەوە شانۆ چالاکیەکی رۆشنبیریەو نیشانەی شارستانیەتی هەموو کۆمەلگایەکی زیندووە کە رێزی خۆی لەلابێ ، لەماوەی خوێندنم لەبەغداد تەنها دوو شانۆگەریم دەرهێناوە یەکەمیان لەسالی ١٩٨٢دا «تریفەی مانگەشەو»ی لیری گریگۆری و «ئەنتیگۆنا»ی جان ئەنوی کەسالی ١٩٨٢ وەك ئەطروحەی دەرچوون لە پەیمانگا پێش‌کەشم کرد .

● هونەری دەرهێنان هەنگاوی گەورەی نساوە بەرەوپێشەوە ، ئایا شانۆی کوردی لەم بوارەدا لە کوێدا ئەبینن ؟

رێبازەکانی هونەری دەرهێنان شانۆی توندو تیژو شانۆی هەژارو تاقی کردنەوەکانی بیتربووکە بەلام ئەم هۆنەرە لەلای ئێمە تائێستە لە بوارێکی تەسکی ریبازەکۆنە تقلیدیەکاندا ئەخوولینەوە ، ئەوەش ئەگەرێتەوە بۆ زۆرهۆ لەوانە بارودۆخی تایبەتی کۆمەلگای کوردەواری‌و نەبوونی کادیری شارەزای واکە بتوانێ ئەو تکنیکە تازە پێش کەوتووانەی دەرهێنان لەبابەت تێکستێکی کوردەواری‌دا پێش‌کەش بکات .

● **ئایا ئەتوانین بلێین کە ئێمە خاوەنی شانۆیەکی کوردی تایبەتین بەخۆمان ؟**

ـ ئەگەر وتمان ئێمە خاوەنی شانۆیەکی کوردی رەسەنی خۆمانین ، ئەوا ئەو کاتە ئەبێ تێکست‌و نواندن‌و دەرهێنان ... پێك‌هێنەرە ئەساسیەکانی پێش‌کەش کردنی شانۆیی مۆرکێکی کوردیان هەبێ ، نەك تەقلیدی شانۆی ئەوروپا بێت ، ئێمە هەر کاتێك بووینە خاوەنی نوسەری شانۆیی تایبەت بەخۆمان ئەوکاتە ئەتوانین بلێین خاوەنی شانۆیەکی کوردین ، ئێمە شانۆی جیهانی بەزمانی کوردی پێش‌کەش ئەکەین ، بێ‌گومان لەگەل هەموو ئەدەبێکی نوێی شانۆیی‌دا «شانۆ»ش جێگای خۆی ئەکاتەوەو خۆی ئەسەپێنێ ، چیخۆف پێش ئەوەی شانۆی «هونەری مۆسکۆ» دروست بێت (نۆرس)ی نووسیوە کە لە دوایدا لەسەر ئەو شانۆیە پێش‌کەش کراوە .

ـ ئـازاد

ئافرەت‌و خێزان

ئافرەت لە دەرەوەی سنوور

ئەم

ئافرەتە هونەرمەندە

«لیندا لیستۆن» کچە‌هونەرمەندێکی وێنە سازەو لە تەمەنی ٢٧ سالیدایە ، لەژیانی هونەری‌دا ، رووی کردە یەئێك لە سەربازگاعەسکەری‌یەکانی بەریتانیا لە دوورگە یەکی ئەو ولاتەدا تاوێنەی ژیانی رۆژانەی ئەو سەربازانە بە تابلۆ دروست‌بکا .

بەرهەمی ئەو تاقیکردنەوەی هێناو لە لەندن لە پیشانگا یەکی تایبەتیدا پیشانی‌داو بەرهەمەکانی جێگای رەزامەندی‌بینەران بوو سەرەرای ئەوەی لە رۆژنامەکاندا زۆری لەسەر نووسرا .

لیندا باسی تاقیکردنەوەی ژیانی هونەری‌و ماوەی بەرهەم‌هێنانی تابلۆکانی دەکاو دەلێ : لە دوورگەیەکدا کارم دەکرد ئەوەندە سارد بوو هەندێ جار سەرما دەستو پەنجەکانی ئەتەزانم‌و پەکی کارکردنی ئەخستم لەبەر ئەوە بۆ دروستکردنی تابلۆکانم ئەبوایە چاوەرێی هەلم بکردایەو ئیتر لەو کاتانەدا دەستم ئەکرد بە نەخشاندنی دیاردەکانی ژیانی ئەو دوورگەیە لە تابلۆکانما .

دەربارەی توانای بۆ دووبارە چوونەوە ناو تاقیکردنەوەیەکی واوە ئەلێ :

بۆ دروستکردنی تابلۆی چاکترو لە خزمەتی بەهرەی هونەریمدا ئامادەم بچمە دوورترین‌و سەخت‌ترین شوێن بۆ ئەوەی بتوانم بەرهەمی بەکەلك تر لە دنیای هونەری تەشکیلی‌دا پێشکەش بکەم ، من نەك وەك ئافرەتێك بە تەنیا بەلکو وەك مرۆڤێك ئەمەوێ بەشداری گەورەی مەیدانەکانی ژیان بکەم‌و تیایدا ماندوو ببم ...

هەروەها وتی : ئیستا خاوەنی ٤٠٠ تابلۆم‌و بە دلسۆزی تێیان ئەروانم چونکە بەشێکن لە ژیانم‌و تەقەلای زیاد کردنیان ئەدەم .

نسرین خضر

جوانی ئافرەت پاش منداڵ بوون

ئەمە ئەو کۆرپەیەتە کە چەند مانگ بوو بە تەمای بووریت بەلاشەیەکی رێك‌و پێك‌و دەموو چاوێکی جوان‌و تەندروستیەکی تەواوەوە هاتە دونیایەوە ،

با بلێینُ تۆ ئافرەتێك بوویت لە کاتی سك‌پری‌دا ئاگات لە کێشی خۆت بوو لە ١٢ کیلوگرام زیاتر زیادی نەکرد ، پاش منداڵ‌بوون تەنها پێنج کیلۆگرام لەو زیادە مایەوە ، ئێستا چۆن لەو کێشە زیادە رزگارت ئەبێ بە بێ ئەوەی کار بکاتە سەر تەندروستیت .

بێ‌گومان لە ماوەی سك‌پری‌دا جۆرە گۆرانێك بەسەر هۆرمۆناتدا دێت کە لە ئەنجامی‌دا هەندێ ئاوورۆن لە لەشی مرۆڤدا دەمێنێتەوە .

لەشی ئافرەت پاش منداڵ بوون یەکسەر ناگەرێتەوە دۆخی جارانی بەلکو ماوەیەك دەخایەنێت لەوانەیە دوو یا سێ مانگ ببات هەندێ جار دەکاتە پێنج تا شەش مانگ بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی رێکوپێك لاشەی ئافرەت بگەرێتەوە دۆخی جارانی پێویستە لەسەر هەموو ئافرێتێك پاش ئەوەی لە خەستەخانە دەردەچێت یەکسەر دەست بکات بە وەرزش‌کردن بە مەرجێك بە پێی ئامۆژگاری پزیشك بێت .

بەلام ئەبێ ئەوەش بزانین وەرزش‌کردن مانای ئەوە نی‌یە هەموو جۆرە وەرزشێك بکەیت وەکو وەرزشی گران نەبێتە هۆی تێکچوونی سك‌و سنگ .

یارمەتی‌دەرێکە بۆ کۆکردنەوەی هەندێ رۆن بەلام چاکترین وەرزش پاش منداڵ بوون ، رێ‌کردن‌و مەلەوانی‌یە لە دوای سێ مانگ وەرزشی راکردن .

شتێکی گرنگیش هەیە پێویستە ئافرەت بیزانێت ئەو ئافرەتەی کە شیر ئەدات بە منداڵەکەی نابێ بە هیچ جۆرێ پارێز بکات ، چونکە خراپە بۆ شیرەکەی لەوانەیە منداڵەکەی تووشی نەخۆشی بێ هێزی‌و ناتەواوی ببێت لە ئەنجامی پارێزەکە بێجگە لەوەی کە تووشی جۆرە هیلایەك دەبێت‌و پێستی ووشك دەبێت‌و جۆرە خالێکی سپی لەسەر نینۆکەکانی دەردەچێت‌و قژی زۆر دەکەوێت لەبەر ئەم هۆیانە پێویستە هێزو توانای دووبارە بهێنیتەوە لە رێی خواردنەوە لەسەروویانەوە میوەی تازەو ئەوخواردنانەی کالسیوم‌و مەکنیسیۆمی تێیدایەو جگەرەش نەکێشێت ..چاش زۆر نەخواتەوە .

بێ‌گومان ئەتوانین بلێین زۆربەی ژنانی رۆژهەلات تووشی جۆرە قەلەوییەك دەبن پاشی منداڵ بوونیان .

بەلام دەتوانی بەسەریا زال بین ئەگەر هاتوو خەریکی جۆرە وەرزشێك بن‌و خواردنیان هەندێ کەم بکەنەوە .

باشترین وەرزشیش رێ‌کردنە دوورکەوتنەوە لە چەوری خواردن ، ناشلێن خواردن نەخوات بەلام هەر وەکو پەندەکە دەلێت .

(کەم خۆری دایم خۆر بە)

و. زینب حسین

لە گۆڤاری الدستورەوە

ئەو شتانەی

منداڵ یاری

پێ ئەکات

دایکی هەورۆ

ئەو یاریەی کە منال یاریان پێ‌ئەکاڵەبەك دەور زیاتری هەیە پەیوەندی بە روداوی ژیانیەوە ئەبەستێ ئەگەر چوینە باخچەیەکی منداڵان بۆمان دەرئەکەوێ کە شتێك هەیە کە کۆیان ئەکاتەوە لەگەل یەکتری قسە ئەکەن هاورێیەتی پەیدا ئەکەن‌و یەکتریان خۆش ئەوێ .

هەروەها جۆرێ یاری هەیە کە منال خوی‌پێوە ئەگرێ‌و هەر لە بیری ناچێتەوە هەتا گەورەش ئەبێ ، ئەشیەوێ هەر ئەو جۆرە ئیشە بکات ، وەکو ئێستا منال باوکی خۆی ئەبینێ عەسکەری‌یە هەموو کاتێ داوای جلی عەسکەری‌و دەمانجەو تفەنگ‌و دەبابەو شتی باری منالانی عەسکەری ئەکات .

وەك بۆ هەندێ زاناکان دەرکەوتوە منالی ئێستا زۆر زیرەك ترەو زوتر فێرە هەموو جۆرە شتێك ئەبێ ئەویش بە هۆی ئەو هەموو یاریانەوە کە چی هەیەو چی پێویستە لە ژیانی مرۆڤدا یاری پێ ئەکەن

وەزۆر یاری هەیە منال زوتر فێری ناسینی پیتەکان ئەکات‌و وەپێش ئەوەی بچێتە قوتابخانە بە ئاسانی پیتەکان ئەناسێ .

هەروەها بۆمان دەرکەوتوە کە منالی کورو منالی کچ هەر یەکە ئیشی خۆی ئەزانێ لە پاش رۆژدا چونکە هەر لە منالی‌یەوە کردەوەی وا ئەکات ئەو جۆرە یاریەی ئەوێ کە پاشەرۆژ ئیشی هەر ئەوە ئەبێ ببینین بوکەشوشەیەك‌و سەیارەیەك دابنێین وەدوو منالیش کچێك‌و کورێك بانگ کەین ئەبینین کورەکە بە خێرایی سەیارەکە هەل‌ئەگرێ وەکچەکە بووکە شوشەکە ئەگرێتە باوەشی‌و دەست ئەکا بە لاوانەوەی بوکە شوشەکە . هەندێ منال هەیە کە یاری ئەخرێتە بەر دەست حەز ئەکا هەر بیان شکێنێ وەلە پاشەرۆژدا کە گەورەش ئەبێ هەر حەز لە شت تێکدان ئەکات جاری وا هەیە منال لە ناو خۆیانا جۆرە یاری ئەکەن کە پەیوەندی بە کۆمەلەوە هەیە وەکو چەند منالی کۆ ئەبنەوە یەکێ خۆی ئەکا بە دکتۆر یەکێ بە نەخۆش یەکێ دەرمان فرۆش یا هەر جۆرە ئیشێکی ناو کۆمەل ئەمەش ئەوە ئەگەیەنی کە منالی ئێستا تێ‌ئەگەن کە کۆمەل چ جۆرە ئیشێك ئەکەن‌و چی پێویستە .

مردنی قۆناغ بەقۆناغ لە ئێراندا

● رِبابە بۆداغی ● نووسیوەتی

● ب. شەپۆل ● کردوویەتی بە کوردی

لە پڕ پڕیان دایە شوێنەکەو یەکێکیان لێم نزیك بووەو ئەوانی دی‌ی ئاگادارکرد کە هێشتاکە زیندووم .. چەند گوللەیەك پێکابوومی .. بۆ بەندیخانەی (رِەشت)یان بردم کە گەیشتینە بەندیخانەکە پاسدارێك داوای لێ‌کردم لە ئۆتۆمبیلەکە دابەزم بەڵام نەمدەتوانی رِێ بکەم بۆیە زەویان‌دا رِاکێشام تا خستمیانە ژوورەوەی نۆیەمین زینزانەی یەك نەفەری .. شەوو رِۆژ لە ئەشکەنجەدا هاوارم دەکردو پیاوکوژەکان پێم‌دا هەڵدەشاخان : ووس بە !! پاشان بۆ شێیەمین زینزانەی یەك نەفەری‌یان گواستمەوە کە چرایەکی نەوتی‌ی تێدابوو بۆنی نەوت‌و دووکەڵەکەی زینزانەکەیان پڕ کردبوو .. تا بەیانی بەبێ خواردن یان دەرمان مامەوە ، بەیانی پارچە نانە رِەقەیەك‌و پەرداخێك چایان پێ‌دام منیش دەست بە هاوار کرد : ئەی بێ ئاینەکان .. ئازار بڕیمی حەبێکی خەووم پێ‌بدەن تا بنووم بێ‌ئەوەی هەست بە ئازار بکەم ..

لە کاتژمێری دووی نیوەرِۆدا لە زینزانەکەیان دەرهێنام بەبێ ئەوەی بزانم بۆ کوێم دەبەن .. دونیا زۆر سارد بوو ، باران بە لێزمە دەباری کەڵ‌و پەلەکەم تەڕ بوو زامەکانم ئازاریان دەدام پاشان بۆم دەرکەوت دەیانەوێت بۆ بەندیخانەی (ئیڤین)ی ترسناك بمگوێزنەوە کە لە تاراندایە .. وام‌زانی بڕیاریان داوە لە سێدارەم بدەن ، زۆر پێخۆشحاڵ بووم چونکە لەوە نزیك بوومەوە بۆ هەمیشە لەو بارە نالەبارەی تێیدام رِزگارم ببێت !

لەگەڵ تاوانبارکراوێکی تردا خستینیانە نێو ئۆتۆمبیلێکەوە تەك دوو کەس لە پاسداران‌دا پاش ئەوەی ئۆتۆمبیلەکە رِێ‌ی رِەشت - تاران‌ی بڕی کاتژمێری دەی شەو گەیشتینە بەندیخانەی ئیڤین بۆ ماوەیەك لە رِێڕەوێك‌دا بەجێ‌یان هێشتم پاشان لە کاتژمێری دوازدەو نیوی شەودا خستمیانە بەندیخانەوە هەلم بۆ رِێك‌کەوت لەگەڵ ئافرەتەکانی تەکم‌دا بدوێم (نەسرین خوسرەوی)پێ‌ی‌ڕاگەیاندم کە ئازارو جەلدەشیان داوە کەچی تەندروستی‌ی (مریەم) زۆر خراپ بوو هاواری دەکرد لە ئازارو ئێش‌دا دەمرم ، یەکێك لە پاسدارەکان هاتە ژوورەوەو گوتی (کاوولی بێ‌دەنگ بە تۆ لە کەسانی تر باشتریت !) ..

لە کاتژمێری حەوت‌و نیوی بەیانی‌دا زەنگەکە لێ‌یدا ، لێدانی زەنگیش بە رِێژەی ئێمەوە ئەوە دەگەیەنێت کە هەندێك لە ئێمەمان دەخرێنە ژێر رِکێفی پرسیارو وەڵامەوە ئەوەبوو بڕێك پاسدار هاتن‌و (زوهرە)یان بۆ ژووری لێ‌پرسین بردو بەر لەوەی نوێنەکەی بەجێ‌بهێڵێت ئاگاداری کردم کە لەوانەیە جارێکی تر ئەشکەنجە بدرێت ، پاش سەعاتێك بە یارمەتی‌ی دارێك بەرەو دەستشۆر دەچووم کوت‌وپڕ پاسەوانێك لە بەردەم‌دا رِاوەستا .. پرسیاری ناوو ناونیشانی لێ‌کردم کە وەڵامم دایەوە شەپازلەیەکی لێ‌دام پاشان چەند پرسیارێکی لێ‌کردم بۆ ئەوەی بموورووژێنێت منیش پێیدا

هەڵشاخام گوتم هیچ شتێك نازانم بۆیە بۆ ژووری لێ‌پرسینەوەی بردم ئەوەی پرسیاری دەکرد پیاوکوژێکی لقی شەش‌و هۆڵی ٢٠٩ بوو ، پیاوێکی کەتەی درێژکەڵە بوو جلێکی رِەشی لەبەردابوو پاش ئەوەی نەیتوانی بمهێنێتە قسە گوتی پاش سێ رِۆژی تر لە سێدارە دەدرێیت‌و من دوا گوللەت پێوە دەنێم منیش بۆ ژوورەکەم گەرِامەوە ..

رِۆژی دواتر بانگی (نەسرین خوسرەوی)یان کرد کە کیژێکی هەژدە ساڵان بوو کە گەرِایەوە نەیدەتوانی بە پێوە خۆی بگرێت ئەوەندەیان لێ‌دابوو بە دەگمەن هەناسەی دەدا ئێمەش توند لە دەرگاکانمان دەدا داوای فریاکەوتنمان دەکرد بۆیە پاسدارەکان هاتن‌و دەستیان بە جنێوپێدانمان کرد ئێمەیش پێمان گوتن ژیانی ئافرەتێك لە مەترسیدایە کەچی گوێیان پێ‌نەداین ..

پێش یادی ١١ی شوبات بە ٢٥ رِۆژ « یادی هاتنە سەرکاری خومەینی‌ی جادووگەر) پاسدارەکان ئاگاداریان کردین دەیانەوێت زینزانەکە چاك بکەن ، بەندی‌یەکانیان بۆ زینزانەیەکی تر گواستەوە پاشان زانیمان شتەکە لە فێڵ بەو لاوە هیچی تر نی‌یە چونکە کۆمەڵێك رِۆژنامەنووسی بێگانە دەیانویست سەر لە بەندیخانەی ئیڤین بدەن بۆیە ویستیان بۆ کۆمەڵە رِۆژنامەنووسەکە بسەلمێنن کە باری بەندی‌یەکان باشە .. منیان بۆ هۆڵی ٢٠٩ گواستەوە کەچی (نەسرین خوسرەوی)یان بۆ لقی شەشەم گوێزایەوە کە بە لقی لێ‌پرسین‌و ئازاردانی سەر بە هۆڵی ٢٠٩ دەژمێررێت ..

رِێڕەوەکانی هۆڵەکە پڕ لە ئافرەتی بەندی‌ی تووشهاتوو بوو .. هەندێکیان دەستیان یان پێ‌یان یان بکرە پشتیان شکابوو پیاوکوژەکانیش وەك سەگی هار بە هۆڵەکەدا دەهاتن‌و دەچوون لە نهۆمی خوارەوەدا گوێمان لە قیژو ئاژی منداڵە لەدایك جوداکراوەکان بوو .. لەسەر زەوی رِاکشابووم ، یەکێك لە پیاوکوژەکان کە ناوی (حامد) بوو کە ناوێکی خوازراو بوو هەرکە بەوێدا تێپەرِیبایە شەقێکی تێ‌هەڵدەدام‌و دەیگوت : (حسێبێکی ترمان لە گەڵت‌دا هەیە) .

شەوێکیان بۆ ژووری ئازاردانیان بردم لەوێ تا سەعات سێ‌ی سەر لەبەیانی مامەوە کە وایان لەگەڵ‌دا رِەفتار کردم شەرم دەکەم باسی بکەم ، بەڵام لەو ئازاردانەی بەکاریان هێنا بە سەر پاچینەکان‌دا رِایان‌دەکێشام .. لە کاتژمێری چواری پاش نیوەرِۆدا بۆ هۆڵەکەیان گێرِامەوەو لە کاتژمێری یازدەی شەودا بۆ زینزانەیەکیان گوێزامەوە کچێك‌و دایکەکەیی تێدا بوون .. برسی‌و بێ‌هێز بووم تەنیا نانە رِەقەو ئاویان هەبوو پێشکەشیان کردم‌و تەندروستیم زۆر خراپ‌بوو داوام لە حەپسچی‌یەکە کرد بۆ پزیشکم ببات پێ‌ی‌گوتم تۆ چی دەهێنیت گەر گیانت دەرچوو یان بە زیندوویی مایتەوە !! پێم‌گوت چی یاسایەکە رِێتان دەدات ئەم جەشنە رِەفتارە نا مرۆڤایەتی‌یەمان لەگەڵ‌دا بکەن ؟

لە کچو دایکەکە بەسەرهاتی منداڵێکی (حەمید) ناوم بیست کە تەمەنی سێ ساڵانە .. پیاوکوژەکان دایك‌و باوکیان بە بەرچاویەوە کوشت هەرکە پاسدارەکانی دیبایە دەگریاو دەیقیژاند : دایە .. بابە ..

ئەم کچەو دایکەکەی کە تەمەنی لە شەست ساڵ تێپەرِی کردبوو بەر لە مانگێك ئازارو ئەشکەنجە درابوون کەچی هێشتاکە زامەکانیان خۆش نەبووبوووەوە .. بەر لە هەشت مانگ گیرابوون ئەو دایکە بەساڵدا چووە ئاگاداری کردم کە (رِەووف) ناوێك ئازارو ئەشکەنجەی داوە ..

لە رِۆژی یازدەی شوبات‌دا ئەو رِۆژەی کە خومەینی دەسەڵاتی تێدا گرتە دەست‌و شۆرِشەکەی دزی لاجوەردی‌و دەست‌و پێوەندەکەی لە حەوشەی بەندیخانەی ئیڤین‌دا بەچێژ ترین‌و خۆش‌ترین خواردنیان دەخوارد کەچی زۆربەی بەندی‌یەکان خەریك بوو دەمردن ..

لە دوازدەی شوبات‌دا تەندروستیم خراپ‌بوو بۆ لای پزیشکیان بردم لەوێ (نەسرین خوسرەو)یم جارێکی دیکە بینی ئەوەیش دوایەمین پێکەیشتنم بوو لەگەڵیدا چونکە بۆ رِۆژی دوایین گوێزرایەوە پاش ئەوەی پاسدارەکان ئاگاداریان کرد لە سێدارە دەدرێت ئەویش خواحافیزی‌ی لێ‌کردم‌و هەندێك شت‌و مەکی خۆیی پێ‌دام پاشان زانیم بەر لەوەی لە سێدارە بدرێت بە دەنگی بەرز قیراندبووی بژی سەربەستی .. بمرێت خومەینی .. لە هەمان رِۆژیش‌دا (حەواء بورزگەر ، ئامینە مەلیك ئەفزەلی ، سومەیە نوقرە خەواجە ، ناصر ئیفتیخاری‌و بەقائی پوور) لە سێدارە دران ..

لە چواردەی شوبات‌دا (مریەم)یان برد کە تەنیا خۆی خێزانەکەی بە خاوەند دەکرد باوکی پیاوێکی پیرەمێردی پەککەوتە بوو ، ئیتر هیچ شتێکمان دەربارەی چارەنووسی ئەو کچە نەزانی ، پاش نیوەشەو لە ناکاودا پاسدارەکان هاتنە ژوورەوە یەکێکیان هێنا بە بەتانیە داپۆشرابوو لەسەر جێگاکەیان دانا پاشان زانیمان کە (ن - م)ە کە بەر لە حەوت مانگە تا ئێستا بە خراپ‌ترین شێوە ئازار دەدرێت بەبێ ئەوەی وورە بەربدات .. زۆری برسی بوو کەمێك نان‌و ئاووم پێ‌دا ، ئاگاداری کردم کە لە هاوینی ١٩٨١دا گرتوویانە پاش ئەوەی ژمارەیەك لە کەس‌و کارەکەی لە پێك‌هەڵپژانێك‌دا تەك پاسدارەکانی خومەینی‌دا کوژرابوون ، هەروەها ئاگاداری کردم بە چاوی خۆی بینی‌ی چۆن (شەهلا حەربری) تا مردن ئەشکەنجە درا پاشان رِژێم وای پیشان‌دا کە گوایە لە سێدارە دراوە هەروەها ئاگاداری کردم کە (فاتمە ، حووری ، لەیلا بەشەو بۆ تەپۆلکە نزیکەکانی لای بەندیخانەی ئیڤین دەگوێزرانەوەو چاویان دادەبەستن‌و پاشان گوللەیان نزیك بە سەریان دەتەقاند بۆ ئەوەی بترسن ، ووتیشی سەدو پەنجا کەس لە بەندی‌یەکان لەو تەپۆلکانە لە سێدارە دراوون کە بەندی‌یەکان ناویان ناوە تەپۆلکەکانی مەرگ ! هەروەها ئاگاداری کردم چۆن بەندی‌یەکان لە برسان‌دا هەویری دڕانیان دەخوارد !! هەروەها ووتی کە پیاوکوژەکان لە شەقامی (وەلی عەسر)دا ، (مەلیحە)و دەزگیرانەکەی دەگرن‌و بە بەرچاویەوە لە دەزگیرانەکەی دەدەن تا (مەلیحە) بێ‌هۆش دەکەوێت !! هەروەها ووتی (مستەفا قوربان) بە بەرچاوی (موجتەبا قوربان)و (شەهریار قوربان)ی برایەوە لە سێدارە درا کە هەردووکیان پاشان بە بەرچاوی (ك - م)ەوە لە سێدارەدران کە ئەمەی دوایش بە بەرچاوی مێردەکەیەوە ئەشکەنجە دەدرا !!

لەبیرم چوو بڵێم کە لێپرسراوی هۆڵی ئافرەتان (بەختیاری) ناوێك بوو کە کابرایەکی داوێن پیسی خوانەناس بوو بەر لەوەی لێپرسراوێتی ئەو هۆڵە بگرێتە ئەستۆ سەرتاشخانەیەکی لە باشووری تاران‌دا هەبوو ، خومەینی فەرمانی دا بکرێتە لێپرسراوی هۆڵی ئافرەتان لە بەندیخانەی ئیڤین .

● ماوەتی ●

● فۆاد حسین ●

شتێکی نوێ نی‌یە ، رِۆژنامەگەریە جیهانیەکان باسی بەربەرەکانی‌و دووبەرەکی نێوان دەستەی فەرمانبەرانی قوم‌و تاران بکەن .. چونکە ئەمە بۆتە حاڵەتێکی چەسپاوی بارودۆخی ناوەوەی ئێران وەئەوەی بە دووی بارودۆخی نێو رژێمی ئێراندا بکەوێت ، بە تەواوەتی بۆی دەردەکەوێت رژێمەکە لە چ جۆرە ناکۆکی‌یەکی توندی خوێناویدا دەژیت .. جا چ لە بارەی پێکهاتنی رژێمەکەوە بێت یان باری وولاتی ئێران بەگشتی ..

بە رِوانینێکی خێرایی بەسەر رِووداوەکانی ئێراندا لەو رۆژەی ئەم تاقمە گەوجە دەسەلاتی ئێرانیان گرتۆتە دەست ، ئەوەمان بۆ دووپات دەبێتەوە ، دووبەرەکی‌و ناکۆکی‌یەکان هەمیشە لە زیادبوون‌و بەرەو خراپتر رِوودەنێن‌و چارەسەریان محاڵ‌تر دەبن‌و دیسان بەردەوامن .. بەو چەشنەی نە خومەینی‌ی نەزان‌و نە دەستە گەوجەکانی دەشێن چارەسەریان بکەن‌و خۆیان لە مەترسی دوور بخەنەوە .

لەم چوارچێوەیەدا رۆژنامەی « فرانکفۆرتی » ئەلەمانیای رۆژئاوا هەندێ زانیاریی بلاوکردۆتەوە .. گشتیان ئەوە دووپات دەکەنەوە کە ناکۆکیە خوێناویەکان خەریکە لەم رۆژانەدا بە توندی‌و تیژی سەرهەلئەدەنەوە ، زیاتر لە ساڵانی رِابوردوو نێوان رِەفسەنجانی لەلایەکەوەو نێوان خامنەئی‌و ئەوانی‌تر کە تینویەتییان ناشکێ ئەگەر نەگەنە پایەیەکی بەرز لە دەسەلاتداریەتیدا .. بەتایبەتی گشت باڵ‌و لقەکانی‌تر خۆیان بۆ یاریی خۆ هەلبژاردن ئامادە دەکەن کە لە کۆتایی ئەم هەیڤەدا دەست‌پێ‌دەکات .. ئەمەش بۆن‌و موناسەبەتێکی چاکە بۆ رزگاربوون‌و دوورخستنەوەی هەندێ کەس کە خومەینی خەریکە لێیان وەرِس دەبێت‌و دەیەوێ بیانگۆرێت بە کەسانێکی دیکە ..

ئەگەر بەربەرەکانی نێوان دەستەو دایەرەی بەرێوەبەران لە ئێراندا یەکێکە لە رِاستیەکانی باری نێو ئێران کە سەرانسەری جیهان باسی دەکەن ، ئەوا دۆراندنی رژێم لە گۆرەپانەکانی جەنگدا راستیەکی‌ترە کەوا نە رژێمەکەو نە ئەوانەی یارمەتی‌ی دەدەن بۆ ئەوەی تا رِادەیەك لە فەوتان‌و نەمان ، رزگاری بکەن یان چەند ساڵێك درێژە بە تەمەنی بدەن ..

رۆژنامەکە هێشتا لە نووسینەکەیدا بەردەوامە « بەڵام وەك دەرکەوتووەو بۆ ماوەی پێنج ساڵە وا بەبێ هیچ گومان‌و شکێك رژێمەکە سەری لێ‌شێواوەو نازانێت چۆن خۆی لەم گیروگرفتانە رزگاربکات » .

ئێمە وەڵامی چارەسەرکردن‌و رزگاربوونەکە دەدەینەوەو دەڵێین بەرهەڵستکارانی ئێرانی ئاواز دلێرو سوپاس قارەمانی عیراق چارەسەری بارودۆخەکە دەکەن .. و ئازادی‌و سەربەستی بۆ ئێران‌و گەلانی ئێران دەخولقێنن ...

بەسەرکردنەوەی - پاشماوە

هەست ئەکەین لە بەشەکەماندا ئەیەوێ بخوێنی ، هەندێ پرسیاری لێ ئەکەین شەرم ئەکا وەڵام بداتەوە ، بەڵام ئێمە رەچاوی ئەوەی لێ ئەکەین کە بە کەڵکی بەشەکە دێت وەری ئەگرین . نموونەشمان هەیە لەو جۆرە قوتابیانە ، بە پێ‌ی تواناش هەوڵ ئەدەین لەم پەیمانگایەوە هەنگاوی گەورە بنێین بۆ زیاتر ناساندن‌و ناسینەوەی هونەری مۆسیقای کوردی .

خاوەن دەست‌و پەنجەیەکی بەهێز قوتابیەکی بە توانا .. بە کەمانچەکەی هۆڵەکەی هێنا بوە جۆش .. ئەویش قوتابی ئاکو عزیز عینایەت قوتابی پۆلی دووەمی بەشەکەیە ، هەر لە قوتابخانەی سەرەتایی دەستی کردوە بە فێربوونی کەمانچە لەسەر دەستی مامۆستای بەرێز سەلاح ، حەوت ساڵە خۆی رائەهێنێ ...

● کاکە ئاکو ئایا لەم ساڵانەی خوێندنی پەیمانگا هەست بە گۆرانێك ئەکەیت :

— بێ‌گومان من لە ساڵی ١٩٧٨ وە لە چالاکی قوتابخانەکان بەشداری کەمانچە ژەنی ئەکەم ، لە زوربەی فێستڤاڵی وولات بەشداریم کردوە ، بەڵام لەم دوو ساڵەی پەیمانگا هەست بە گۆرانێکی یەکجار گەورە ئەکەم کە بەسەر لایەنی شارەزابوون‌و فێربوونما هاتوە . ئاواتیشم پێشخستنی مۆسیقای کوردی‌یە .

● قوتابی ڤیان فایەق لە پۆلی دووەمی کەمانچە .. پێ ووتین چۆن ئەم بەشەی هەڵبژارد :

— سەرەتا ئارەزووی مۆسیقام هەبوو ، پێش ئەوەی بێمە پەیمانگا بەشداری دەورەکانی مۆسیقام کردوە ، هەر ئەوەش وای لێ‌کردم کە بەشی مۆسیقا وەرگرم .

● ئێمە ئەبینین ئافرەتان تەنها لە چالاکی قوتابخانەکان‌دا دەرئەکەون پاش ماوەیەك دیار نامێنین ، ئایا بەرێزتان دوای تەواوکردنی پەیمانگا بەردەوام ئەبن لەسەر مۆسیقا یان نەء :

— شتێکی باشە ئافرەت لە هەموو بارێکی ژیانەوە پێش بکەوێت ، من هەموو کات بیر ئەکەمەوە ، کە ببمە مامۆستا لە لادێ‌یەکا ، توانای ئەوەم هەبێت قوتابیەکان فێری مۆسیقا بکەم ..

● قوتابیەکی تر کە تایبەتی لە کەمانچەدا هەیە . پۆلی دووەم عبداللە جمال .. دەربارەی مۆسیقای کوردی‌و ژیانەوەی ووتی :-

ئێمە لەم فێستڤاڵەدا چەند پارچە مۆسیقایەکی کلاسیکی جیهانیمان پێش‌کەش کرد ، لەگەڵ ئەوەش‌دا بە چەند پارچە مۆسیقاو گۆرانی میللی کوردی بەشداریمان کرد . ئێمە هەموو کات بیرمان کردۆتەوە بۆ ئەوەی بەردی بناغەی کارکردن دابنێین ، بەڵام بەداخەوە ئەو بنچینانەیان دروست نەکردوە ، بۆیە ئێمە توشی نارەحەتی دێن‌و بە کارێکی گران ئەبێت بە دوای کەلەپوورو فۆلکلۆرو ئالەتە کوردیە رەسەنەکاندا بگەرین ، ئومیدەوارم کە پەیمانگا لەم بارەیەوە بەشداری بکات .

● قوتابی فەرهاد هەمەوەندی .. لە نێوان چێژی گۆرانی فۆلکلۆری کوردی‌و گۆرانی نوێ‌دا هەست بەچی‌ئەکەن :-

— ئەو شتانەی کە زوربەی بە فۆلکلۆری دائەنرێت ، لە هەمان کاتدا نوێ‌یە ، ئەمە پەیوەندی هەیە بە چێژی خەڵکیەوە ، کە جێگای شانازیە ئاوازە فۆلکلۆریەکانمان بەو شێوە نوێ‌یە پێش‌کەش ئەکرێت ، بەو مەرجەی شێوازە کوردیەکەی نەگۆرِێت ، هەر وەکو ئەو کورِاڵەی مامۆستا سەلاح کە شیوازی کوردی تیا هێشتۆتەوە ، لەمەشدا سەرکەوتنی بە دەست هێناوە .. لەمەوپێش کورِاڵی تر پێش‌کەش کراوە ، بەڵام ئەتوانم بڵێم ئەم کورِاڵە کوردی‌یە ، خەڵکیش ئەبێت ئەو جیاوازیە بکات لە تام‌و چێژ وەرگرتن لە هونەری مۆسیقا ... هەروەها باشەرۆژی مۆسیقاو گۆرانی کوردی روی لە رۆژ گارێکی روشن کردوە ، بەرەو پیش‌کەوتن هەنگاو ئەنێ .. بەڵام خۆزگە ئەو تیپە تازانەی کە دروست بوون بەرهەم پێش‌کەش ئەکەن ، وانە زانستی‌یەکان پەیرِەو بکەن‌و ، تێکەڵی بەرهەمەکانیان بکەن ، هیواشم وایە کە قوتابیە بە تواناکان بێنە پەیمانگای هونەرە جوانەکان .. چونکە خوێندن رێگایەکی بەرفراوانە بۆ پەرەدان بە خولیاو ئارەزوو ..

لە کۆتایدا مامۆستا ئەنوەر قەرەداخی سوپاسی هەموو قوتابیانی بەشەکەی کرد ، هەروەها سوپاسی ئەو قوتابیە میوانانەی کرد ، کە لە بەشی تەشکیلی‌و شانۆ یارمەتی بەشی مۆسیقایان دابوو ، لە سەرکەوتنی فێستڤاڵی ساڵانەی پەیمانگاکەیاندا .. ئێمەش بە هیوای دیدارو گفتوگۆی چڕ تر دەربارەی مۆسیقاو گۆرانی کوردی .. لەگەڵ رێزدا ئاواتی سەرکەوتنی هەمیشەیی‌یان بۆ ئەخوازین .

لە پێناوی - پاشماوە

٦ - جیاکرادنەوەی رەنگ :

بۆ ئەوەی سیمای باخچەکە زیاتر دلرفێن بێت دەبێ رەنگەکانی جیا بکرێتەوەو گوڵەکان -الواح- جێر نەکرێن بە چەندەها رەنگ بەلکو چاکتر وایە گوڵەکان رەنگیکی تایبەتیان هەبێت بۆنموونە گوڵێك گولی زەردو ئەوی تر سوور ..هتد ..

٧ - هەلبژاردنی نمام :

هەرچەندە ئەو گولەی دەیچێنیت بچوك بێت دەبێ روالەت‌و سروشتەکەی بزانیت تا بتوانیت جێگای بۆ بکەیتەوە . هەروەها نابێ نەمامێك بچێنیت کە نەخۆشە یاخود لە تەمەنی ناسراوی خۆی دەرچووە .

بەم شێوەیە دەتوانین باخچەیەکی دلرِفێن دروست بکەین کە گەلێ سوودی تیا بێت بە تایبەت کاتێ مرۆڤ هەست بە دلتەنگی‌و ماندووبون دەبێت ..

Institut Kurde de Paris

دەربارەی تیپــی وەرزشی تۆپــی پــێی هەولێر

● عبدالحكيم مصطفى رسول ●

جەماوەرانی تۆپی پێ لە شـــاری هەولێردا تووش دڵشکاوی‌و بێ هیوایی‌یەکی ناخۆش هاتــن سەبارەت بەسەرنەکەوتنی تیپی تۆپی پێی یانەی وەرزش هەولێر لە بواری خۆئامادەکردن بۆ خولی پلەی یەکەمدا .

لە راستیدا ماف لەگەڵ هاندەرانی تـۆپی پێی هەولێرە ، لەبەر ئەوەی زۆر متمانەیان بە تیپەکە هەبوو ، لە ئەنجامی توانای تیپەکە بە گەیشتن بەوپلانەی بۆی کێشرابو کە بەوپەری سەرکەوتویی‌یەوە ئەنجـامی‌دا ، تیپەکە لە حاڵەتێکی لێ‌هاتوویی ، وە راهێنەری تیپ مەحەمەد خەلیل وای لە تیپەکە کردبوو زۆر ووریا یانە یاری بکات‌و گەلێك کۆسپ پێ شێل بکات بەڵام بەداخەوە دۆڕاندنی بەخۆوە دی بەرامبەر بە تیپێك کە هیچ حسابی دۆڕاندنی لەگەڵ دا بۆ نەکرابو .. بەڵام هەموو بۆ چوونەکـــان وای ئەگەیاند کە ساڵی داهاتوو هەولێر لە خولی یەکەمدا یاری دەکات .

بەتوندی دەستی شاخەوان مەجیدو سەردار محەمەدوە هاورێکانی ئەگوشین وە داخوازین لێیان دورە بەر نەدەن‌و هیوایان بەهێزتربێ‌و ئـەمە باری یاری‌کردنە دە بە پەرۆشەوە چاوەڕانی ئەوە دەکەیە کە چالاکی تۆپی پێ بۆ ســــالی داهاتوو کەلێك سەرکەوتوبێ بۆ خولی یەکەم .

له دەرەوەی سنوور

ڕووداوێکی سەیر

[١٩١٩ خۆشی‌ویستوە ١٩٨٥ خواستی ؟!]

ماریا ئیما سولیســو ئوسکار هورنازبال لـە ساڵی ١٩١٩دا حەزیان لەیەك کردوە .. بـەڵام چارەنـووس وا ڕێکەوت ئۆسکار ژنێکی تری هێنا ، بەڵام ماریـا سوێندی خوارد کـە پەژارەو دەردی دڵی خۆی بشـــارێتەوەو ئوسکاری هەر خۆشویستوە، هەرچەندە یەکبونیشیان لـە چـارە نەنووسرابێت ، هەروەها سوێندی خوارد کە روو بەلای هیچ پیاوێکدا نەکات بەو مەرامە .

ماریا ئەڵێت هەر چرکە‌یەك لـەو ٦٤ ساڵە تێپەڕی بەنرخە لەلام چونکـــە پاشماوەی ژیانم مانگـــی هەنگوینە ، ئێستا ئەتوانـم بحەوێمەوە چونکە بووم بـە خێزانی پیاوێك کە تەنهـا خۆشەویستم بووە لە ژیانمدا

هەروەها ئەڵێت : یەکەم ڕۆژی بە یەك گەیشتنمانم لە بیرناچێتەوە کە ڕۆژێکـــی هەتاو بوو ساڵی ١٩١٩ ، لـە یەکەم بینینەوە حەزم لێ‌کرد دەموچاوی مرۆڤایەتـــی‌و سۆزی لێ‌ئەباری ... ئـەو پیاوە بوو کە خەیاڵم پێـوە لێ‌ئەدا ، هەتاوەکو گەیشتمە تەمەنی مێردمنداڵی لـــە قوتابخانەدا ... بەخۆم وت ئەمە ئەوەیە بەدوایدا ئەگەڕام .. دۆزیمەوە .. ڕێکەوتین لەسەر مارە برین لە کۆتایـی ساڵی ١٩٢٠دا ، بەڵام چەرخی چارەنووس بەپێچەوانەی ئاواتەوە گەڕا ئۆسکار ژنێکی تری هێنا .

ئۆسکار ئەڵێت : کە ئێستا تەمەنی هەشتاو حەوت ساڵە شەوێکیان لە ماڵی ماریـــا هـاتمە دەرەوە ، دوو دز پەلاماریـان دام‌و تەقەیـان لێ‌کردم سنگیان بریندارکردم ،پاش حەوت ڕۆژ هەستم کرد کە ئیتر ئەمرم .. پێش ئەوەی ماریا بناسم کاتی خۆی سوزانام لە لادێدا ناسی بوو پەیوەندیم لـەگەڵ ئـەو کۆنترو توندو تۆڵ‌تربوو .

پاشان نامەیەکم نارد بـۆ ماریا چونکە شەرمم ئەکرد ڕاستەوخۆ پێی بڵێم ، بـە دوورو درێـژی ڕووداوەکەم بۆ نووسی‌و ئەو هۆیەش کە پاڵی پێوە نام نامە بکەم .

پاش چەند ڕۆژێك برینە‌کانم چاك بوویەوە ، بـەڵام ماریام هەرگیز نەئەبینی ،لە سوزاناش ١٣ منداڵم بوو ، بەڵام ڕۆژێ لـــە ڕۆژان خۆشەویستی ماریام لـــە بیرنەچووەتەوە .. دوور بووم لێ‌ی‌و هەرگیز نەمئەویست ببینم نەوەك هەستی بریندار بکەم .

لـــە مانگی رابوردودا سوزانای خێزانی ئۆسکار مرد

ئۆسکار ئەڵێت : پاشـی تێپەڕینی ماوەیەك بەســەر مردنی سوزانادا ، نەمتوانـی لەمە زیاتر دووربم لە ماریـا کە بەهۆی منەوە تا ئێستا دانیشتوەو شـووی نەکردوە زۆر کەس داوایان کردبـوو هەموویانی رەفز کردبوو .. رۆشتم‌و لە دەرگامدا کاتێ دەرگاکەی کردەوە وەستاو تێ‌راماو کەوتە لەرزیـن ، منیش بێ‌دەنگ وەستام ئینجا دەستم‌کرد بە قســەی منداڵانە : مـاریـا بمبورە ، وەڵامی دامەوە : لێـت نەبووردم ، بۆچی لێـت نەبووردم ! چونکە ئـەوەی کردت لەدەست تۆدا نەبوو، ئینێکی باشیشمت کـرد ، ئینجـا هەردوو دەستی کردەوەو لە ئامێزی گرتم .

پاشان ئۆسکار داوای کرد شووی پێ‌بکات دیوێنیـو سولانوی قەشە مـارەی بڕی‌و وتی : لـە ڕاستی‌دا ماریا ٦٤ ساڵ دانیشـێت بۆئەوەی شوو بکات بـەو پیاوەی خۆشی‌ویسـتوە وانەیەکە بۆ هەمووان .... خۆشەویستی ڕاستـەقینە کات‌و سنووری بۆ نییە .

و. هیرش محمد امین

باری ـ پاشماوە

هەریەکەیان خاوەن جیهانێکی تایبەتی‌و لەشێوازێکی تایبەتیشدا خۆ دەنوێنن . ئیدی دۆزینەوەو پـەی بردن بەو جیانە ، هونەرێکی گەورەیەو ماندوو بوونێکی زۆریشی دەوێت . نەبوونی ڕۆمانی تەرجەمە کراو ، دەبێتە هۆی دواخســــتنی هاتنەکایەی ڕۆمانی خۆماڵی . (فرانتس فانۆن) گوتویەتی : « ڕۆمان ، واتـــە ڕۆشـــنبیری‌یەکی فراوان لـــە فەرهەنگی میللەتێکدا . خۆ ئەگەر ئەو میللەتە ڕۆمانی نەبێت ، واتە فەرهەنگێکی پڕ ڕۆشنبیریشی نی‌یە »(٣) .

بە پێ‌ی ئەم قسەیەبێت ، نووسینی ڕۆمـان کارێکی هێندە ئاسان نی‌یە . کەواتە تەرجەمە کردنی فەرهەنگی میللەتێکیش مل ئەسـتووری دەوێت ! . با گوێ لە زلینســـکی ڕەخنەگر بگرین داخۆ چی دەڵێت :

(ئەیلەســـــووفێکی ئابووری گوتی : من ســـنووری جوگرافی‌و چۆنێتی ئاوو هەواو داب‌و نەرێت‌و جۆری بیرکردنەوەو گشـــت پەیوەندی‌یە کۆمەڵایەتی‌یەکانی گەلی فەڕانسەم ، لە ئەنجـــامی خوێندنەوەی ڕۆمانەکـــانی ـ بەلزاك ـەوە زانی‌و هەرگیز لە بیریشم ناچنەوە)(٤) ئەمە ئەو جیهانەیە کە ڕۆمان دەیگرێتە خۆی . هەرچی شـانۆشـە ، ئەوەندە بەسە ووتە بەنرخەکەی ئەریك بنتلی دووبارە بکەینەوە کە دەڵێت : (شانۆ ، هونەری گشـــت هونەرەکانە)(٥) .

شەشەم : چمکێکی دی ووتارەکەی مامۆســتا مەســـــەلەیەکی گرنگ دەهەژێنێ کە بەلای منەوە شـــایانی لێ وورد بوونەوەیە . ئەوەتا دەڵێت : (خاڵێکی تر بەرامبەر وەرگێڕان لـــە عـــەرەبی‌یەوە ئەوەیە کە زۆر نووسەر ـ مەبەستی نووســـەرانی کوردە ـ وەرگێڕانیان لـە زمانێکی ئەورووپی‌یەوە پێ ماقووڵ ترو پەسند ترە ، نەك لە عەرەبی‌یەوە کـــە یەکسەر لە زمانە بێگانەکەوە وەرگێڕا بێ) .

بەڵام دەبێت هۆی ئەم دیاردەیە چی‌بێتا کـــە مامۆستا لێ‌ی دواوە . ئایا تەنیا مەســـەلەکە ـ پێ ماقووڵ ترو پەسند ترە ـ ؟ یان شتێکی دی خـۆی مەڵاس داوە ؟! . هەندێ‌جار دوو زمانی تێـــکەڵ‌و لە یەکەوە نزیك کارەکە ئاسان دەکات‌و ئەو کێشانەی وەرگێـــڕ چاوەڕوانیان دەکات ، کەم دەبنـــەوە . بەڵام بڕێك جـار پێچەوانە دەردەچێت‌و وەرگێڕیش تووشی ئەو حاڵەتە دەبێت کـــە مامۆستا ئاوڕی لێ داوەتەوە ...

هۆی ئەمەش لـەوەدا خۆی دەنوێنێت ئـایـا شێوازی ئەو زمانە چۆنە کە دەمانەوێت بەرهەمەکەی لێوە تەرجەمە بکەین .. یاخود زمانەکەی لەمـــەڕ خۆمان تاکو کوێ بوارمان دەدات‌و ئوســـلوبی داڕشتنی ئەو بەرهەمە دەگرێتە خۆی .

حەوتەم : لە کۆتاییدا دەڵێم وەرگێــــڕان هونەرێکی بەر فراوانەو وەرگێڕانی شیعریش نـەك هەر ئاسۆی ڕۆشنبیری کورد نەفەس درێژ دەکات بەڵکو پێویستی‌یەکی شـــارستانی‌یەتی‌و ژیـاری مرۆڤایەتی‌یە . هیوا دارم ئەم کورتەیە بە بەشداری کردنێك تەماشـــابکرێت لەبواری ووتو وێژی ئـەم دیاردەیەدا .

● **پەراوێزو سەرچاوەکان :**

١ ـ د. عدنان غزوان ـ جريـــدة العـــراق ـ ١٩٨٥/٤/٨ .

٢ ـ ڕۆلان بارت ـ نقد تفسيری ـ ترجمة محمد تەقی غیائی ، ١٩٧٣ .

٣ ـ فرانتس فانۆن ـ بنەماکانی فەرهەنگی میللی ـ ١٩٥٩ ، وەرگێرانی : علی طه ، ١٩٦٨ .

٤ ـ زلینسکی ـ بنەماکانی ئەدەبیاتی کلاسـیکی ڕووس ـ وەرگێڕانی پەروێزی ســـالحی ، ١٩٧٩ .

٥ ـ ئەریك بنتلی ـ برێشت فەیلەسووفی شانۆ ـ ١٩٧٠ .

دەردە ـ پاشماوە

دێ صەبرێ هار مریتوبتن ئو گێژ بتن ئـو بێ هش بتن .. ئـو هـــەردەم دێ خۆ ل جهێت تـاری ڤەشێرتن .. ئو ئەڤ قوناغاهـــە ژ دوانـزدە دەم هژمێرا حەتا حـــەڤتێ و دوو دەم هژمێرا ژ دەمێ نەخوشیێ ڤەدکێشنن ...

٢ ـ قوناغا دووێ :

ئەڤ قوناغاهە ژ سێ ڕوژا حەتـا چوار ڕوژا ژ دەمێ نەخوشیێ ڤەدکێشنن ... ئو صەبرێ هار دێ دەنگێت نە خورستی ژێ ئێتن .. ئـو چاڤێت وی هەردەم ڤەرێبن یەعنی بەقبن .. ئو خارنێ ناخۆتن بەلێ لەشێت بیانی وەکی دار و بەرا و ئاسنا خۆن .. ئو دێ لەڤا لمروڤا ئـو ئاژەلی دتن .. ئـو ل ڤێ قوناغێ دێ ژ ئاڤێ ترستن ئو نەشێت ئاڤێ داعیرتن .

● ماویەتی ●

ئەم وەرزشەوانەو چارەکسە سەدەیەك لەگەڵ وەرزشدا

هەمـــوو وەرزشەوان و ئەوانەی وەرزش دۆستن لە عیراق بەگشتی و لـــە کوردستان بەتایبەتی نـاوی (ستار کوردی)یان بیستووەو دەزانن کە یەکێك بوو لـــە باشترین یاری‌زانی تۆپی پێ لە ساڵانی پەنجاکانەوە تــا حەفتاکان ...

لە چاو پێکەوتنێـــك دا لەگەڵ مامۆستا (ســــتار کوردی) ئەم گفتوگۆیەمان کرد

پ : سەرەتای دەســت پێ‌کردنت لەگەڵ یاری تۆپی پێ دا دەگەڕێتەوە بۆ کەی ؟

و : سەرەتای دەســت پێ‌کردنم دەگەڕێتەوە بـــۆ ساڵی ١٩٤٩ لە حەببانیە .

پ : ئەو تیپانەی یاریـت بۆیان کردوە کامانەن ؟

و : ئەو تیپانەی یاریـم بۆیان کردوە زۆرن ، بەنـاو بانگترینیان ئەمانەن :

١ ـ لە ساڵی ١٩٥٦ بـۆ تیپی سەربازی سـێ‌یەم (الفرقه الثالثه) کە پلـەی یەکەم بوو لە عیراق .

٢ ـ هەر لە ساڵی ١٩٥٦ بوو کە ماڵمان گەڕایەوە بـۆ شاری کەرکوك یاریم کرد بۆ تیپـــی هەڵبژێردراوی کەرکوك و کـــە ئێستا نـــاوی یانـەی (شۆڕش)ە .

٣ ـ لە ساڵی ١٩٥٧ بـۆ هەڵبژێردراوی شــاری سلێمانی یاریم کرد .

٤ ـ لە ساڵانی ١٩٥٨ و ١٩٥٩ یاریم کرد بـــۆ هەڵبژێردراوی شــاری موسڵ .

٥ ـ لـــە ساڵی ١٩٦٠. گەڕامەوە بۆ کەرکوك لەگەڵ تیپی هەڵبژێردراوی کـــەرکوك یاریم کرد تا ســـاڵی ١٩٦٣ کە بانگ کرام بـــۆ تیپــــی هەڵبژێردراوی نیشتمانی عیـراق لـــەگـەڵ (عمو بابا و یورا و گۆرگیس تۆما و چەند یاری زانێکی تر کـــە ئێستا لە یادم نین) .

پ : باشە مامۆستا هیچ یاریت نەکردوە لەدەرەوەی وڵات ؟

و : بەڵی تەنها یەك یاریم کردوە لە ساڵی ١٩٧١ بـوو لەگەڵ تیپی یەکێتی نەقابەی کرێکارانی کەرکوك چوویـن بۆ سوریا لەوێ چـــەنــد یاریەکمان کرد . بەڵام لەگەڵ تیپەکانی دەرەوەی وڵات زۆر یاریم کردووە ، ئەوانـــەی هاتوونە بۆ وڵات وەك تیپی (جەزایر و ئەڵمانیاو چین و تورکیا) .

پ : خۆشترین هەڵوێست لە ژیانی وەرزشیت دا ؟

و : کاتێ کە بانگ کرام بۆ هەڵبژێردراوی نیشـتمانی عیراق .

پ : ناخۆشترین هەڵوێست لە ژیانی وەرزشیت دا؟

و : کاتێ کە دۆڕاندمـــان لەگەڵ تیپی ئەڵمانیا بەحەوت گۆڵ بەرامبەر بەیەك گـــۆڵ پاش ئەوەی کە تیپی کەرکوك لەکێبی یەکەمدا یەك گۆڵـی هەبوو بەرامبەر بەهیچ .

لەدوایشدا دەڵێیــــن مامۆستا (ستار کوردی) ناوی تەواوی (عبدالستار حسن محمد سالەیی)یە و لە ساڵی ١٩٣٧ لە شاری کەرکووك لەدایك بووە و ئێســـتا چاودێری کارە لە کۆمپانیای نەوتی بەسرا ، ژنی هێنــاوە و خاوەنی دە سەر خێزانە .

عبدالستار جەباری

دەنگی‌مە ـ پاشماوە

ڕووپەل (١٤ ـ ٢٤) بلیەتەك لژێـر نـاڤێ (شارەزایێ زیندانا یەلماز گونەیێ کورد) بپێنڤیسا سمائیلێ براهیم تێدا هاتی‌یە هێژا گەلەك ڕۆنـاهی بەردایە سەر ژیانا یەلمازی‌و کوورو دوور لسـەر ژیان‌و بەرهەمێن وی دنڤیســـەو بڕەنگەکی دل شەوات ئارێشەو نەخوەشیین کو یەلمازی دژیانا خوەدا دیتنە ژمەڕا خویا دکی .

ڕووپەل (٢٥ ـ ٢٩) هێژا مسـعود حسێنێ بۆتانی چەند گۆتن لسـەر هۆزانڤـانێ ئایینی مەلا خەلیلێ سێرتی نڤیساندی‌یەو دوو هۆزانێن وی ژی ددی خـویا کـرن ئو ئەڤە ژی پەرچـەك ژهۆزانا (مبحث الفروض العینیة) کو دبێژی :ـ

تو گوهـ دێـرە نطق‌و بەیـانا فەصـــیح
ژبـۆ فەرضـــێ عەینـانـە مەردێ مەلیح
کـو ئیمان‌و ئیسلام . صـەوم‌و صـەلات
لسـەر مالێ دانـانـە حـەج‌و زەکـات

ڕووپەل (٣٠ ـ ٣٣) هۆزانەکا هێژا عەبدلایێ جندی تێــدا هـاتی‌یـە بناڤێ (ژبۆ تـەیـە .. مشەختێرێ ئو ئەڤە ژی پەرچەك ژوێ هۆزانێ‌یە .

شـــرینا من !
هەی پەری‌یا بەر دلێ من
بلا لخەلکی ئاشـکرا بت
بلا بزانن
ئەڤینا تە ، هێلینەکا ئاڤاکری ...
ل ناڤ دلێ من ......

ڕووپەل (٣٤ ـ ٣٥) هۆزانەك بناڤێ جرفەك ژنڤیسینا هۆزانڤانێ هێـــزا (هزرڤان)ی تێــدا هاتی‌یە ، ئو ئەڤە ژی پەرچەك ژوێ هۆزانێ‌یە .

گریـا مـە تێ .. گریـا مـە تێ
کـرمـــانجێـد ژوری‌و ژێـری
ب گـازی‌و هــاوارو ڤیـری

ڕووپەل (٣٦ ـ ٣٧) ئـەو ژی هۆزانەکـــا هەڤال کەریمێ بیانێ بناڤێ (ســـۆر گولا من نە بشکڤی) تێدا هاتی‌یە ، ئـو ئەڤە ژی پەرچەك ژوێ هۆزانێ‌یە .

نێ سۆر گول ژبشکوشکێ نەبشکفتینە
نێ چاڤـا ، ڕۆندك ژبیـــر نەکرینـە

د ڕووپەلا (٣٨ ـ ٥٠) هەڤالێ هێژا کامیرانێ بەرواری سەرپێهاتەك فۆلکلۆری بڕەنگەکێ تۆرەیی‌و داڕشتنەکا جوان بناڤێ (خوێنداری دبیتە ڤیان) ژمەڕا نڤیساندی‌یەو تێدا خویا دکی کو چاوا دوو هـــەڤال‌و هەڤگورێ هـــەڤبوون‌و نـاڤ بەرا وان خرادبە و یەکی هەڤالێ خوە دکوژە و مشـــەخت دبەو پشتی چەند سالا زەلامێ هەڤالێ خوە کوشتی دزڤریتەڤە وەلاتێ خوە پشتی کو کەچا خوە ژکورێ هەڤالێ خوە یێ کوشـــتی مەهر دکی‌و بتەناهی‌و ڕەهەتی لوەلاتێ خوە دمینن .

ڕووپەل (٥١ ـ ٥٤) هێژا سەکڤانێ یوسفی دوو چیرۆکێن چیرۆك نڤیســێ کورد (محمد امین بوز ارسلان)ی ژتیپێن لاتینی ئانی‌یە سەر ڕێنڤیسا عەرەبی‌و بەلاڤ کری‌یە ، ئو ئەو دوو چیـــرۆك ژی ژنڤشتا ـ میر زۆرۆ ـ دا هاتی‌یە وەرگرتن یاکـــو چیرۆك نڤیسی لسالا ١٩٨١ ز ل وەلاتێ ســـوێدێ ژ زارۆکانڕا چاپ کری‌یە ، ئو ئەڤە ژی پـــەرچـەك ژ چیرۆکەکا وی‌یە .

زەبـەشـــــە
دەندك ڕەشـــە
خوارنا وی خوەشـە
ئـالـۆ نەخوەشـــە
پیرێ بێ هەشـــە
لاوك کـەلـەشـــە
کەچك چاڤ ڕەشـە
کـارك هەبشـــە ....

ڕووپەل (٥٥ ـ ٦٧) هێژا فاضـــلێ عومەر شانۆیەك بناڤێ (نەختێ خەجێ) نڤیســـاندی‌یە بڕاستی ژی هێژا تێدا زیرەکی‌و دەست هەبیا خوە دقێ شـــــانۆیێدا دیار دکی‌و ئەز ژی هیڤیا پێشڤەچوون‌و سەرکەفتنێ ژهێژا فاضـــلێ عومەرڕا دخوازم .

ڕووپەل (٧٠ ـ ٧٣) دیسا دەســــتەکێ دەنگی‌مە (سەربورو بیرهاتن) نڤیساندی‌یە کـــو چیرۆکەکا تۆرەڤانێ روســـــی‌یێ بناڤ و دەنگ « تولستوی »یە وپشتی داوی‌یا چیرۆکێ گـەلـەك زانین‌و ڕۆناهی بەردانە سەر ژیان‌و بەرهەمێن ڤێ تۆرەڤانێ بەرکەلی .

ڕووپەل (٨٣ ـ ٩٥) سەیدا سامیێ سلیمانێ حاجی (یەشار کەمال و چیرۆکەك) نڤیساندی‌یە ، سەیدا پشتی بکورتی لسەر ژیانا یەشار کەمـاڵیا دنڤیســـــە . چیرۆکەکا یەشاری بناڤێ (ئەحرە) پاچڤە کری‌یە ترمانێ کوردی‌و د ڕووپەلا (٨٧ ـ ٩٥)دا بەلاڤ کری‌یە .

د ڕووپەلا (٩٦)دا سەیدایێ هێژا دکتـــور نافعێ ئاکرەیی سەرەکێ ئێکەتیا تۆرەڤان‌و نڤیسڤانێن کورد . پیرۆزباهی‌یا خوە تێدا نڤیســـاندی‌یە کـو دبێـژی :ـ

چەند من حەز دکر ، چاخێ ئـەز دبەنگا وەدا شیابام ئەو هزرا من دکرو دنڤیسی ، دناڤ ڕووپەلێن ڕۆژنامە یان کۆڤارەکێدا بەلاڤ کەم ..

لێ دیسا ئەز گەلەك بەختەوەرم چونکی ئـەو دەلیڤا ژمن بوری ئەزێ دناڤ تل‌و خامێن وەدا دبینم ئەڤرو .. ئەو کەدەرا من بوە هاتە جی ، ئیـدی ژدل‌و جانێ خوە ئەز ڤی کارێ وە پیرۆز دکـەم ، خودێ هاریکارێ وەبت ، هیڤیـا من ئـەوە کو ئاستەنگ‌و ئارێشـــە نەبنە ئەگـەرا سستیێ .. مە بێ خۆشە ژی بهەمی هەســـتو برا خوە پیرۆزبایا وە بکەین هیڤیدارین هەر دبەردەوام بـن لخزمەتا تۆرێ مللەتێ خوە ئەی لاوێن ڕۆناك بیـرو خۆشەڤی .

گەشتێك ـ پاشماوە

داناوە .. چەوساوەو ستەم لێکراو .. دوور لـــە ئێمە .. کەچی وەکو ئاوی ژێـــر زەوین پڕ لڤلڤین‌و زیندوون ، گومانی تێدا نی‌یە کە لە ژێر جـەوری کەبتدا بتەقێنەوەو ڕووناهی ببینن .

● ماویەتی ●

پرسیارێکی ـ پاشماوە

چارەنووسیش دەوری خـۆی دەگێرێت لە شانۆگەری‌یەکەدا وڵاتی سوید کە لە ژیانـــی کۆمەڵایەتیدا ئێجگار ســەر ـ بەست‌و بێ‌باکە ڕێ‌ی بــۆ نووسەر خۆش کردووە کـە پەیوەندی دڵداری بە هەر دوو لایەنی دەروونی‌و مادی‌یـەوە ئاشکرا بکات چونکە بەلایەوە دڵداری ئەنجامی ڕاگرتنـــی لەنگەری نێوان لەش‌و گیانە. بە بێ ئەم لەنگەر ڕاگرتنـەی هەردوو لایەن دڵـــــداری دروست نابێت .

ئەمە بوو ڕایەکی زۆر کورت و ســـاکار دەربـارەی دوو شانۆگەری‌ی بە نرخ ، بـە داخەوە لەگەڵ ئـەم هەموو بایەخەی کاری شـانۆگەری هەیەتی هێشتا وەکو ئەم لقە گرنگە لە لای ئێمە ئێجگـــار کەساس‌و بێ خاوەنە ، هەتـا وەکو ئێستا لـــە شارەکانی [illegible]

نیشتمانی‌ی ڕێکوپێکمان نییە، ئەوەی سەیری بەرنامەکانی تەلفزیونی تەئمیمیش دەکـات تووشی نائومێدی دەبێ کـە هەمووی بریتی‌یە لە چـەنـد شانۆگەری‌یەکی کۆن دووبارە دەکرێنەوە ، بەداخیشـــەوە دەزگای ئێستگەو تەلەفزیۆـ نیش کە دێنە سەر دەرهێنانی شانۆگەری‌یەکی نـــوێ‌ی نووسەرێکی بەهرەوەر ئـــەو بایەخەی پـێ نادەن کـــە پێویستە بەڵکو بـە ڕاستەو پـــەرکـــاڵ ژمێرەوەری‌ی خەرجی‌یەکەی بۆ دەکەن ،لە کاتێکدا سەرکەوتنـــــی شانۆگەری‌یەکی باشـــــی پێویستی بـە خەرجی‌یەکـی زۆرە . دەبوو لەم مەیدانەدا حیساب بۆ پارەو پـــوول نەکرایەو زۆرتر بایەخ بـــە ئەکتەرو نووسەرەکان بدرایە دەنا چۆن ئەم لقە گرنگـــەی هونەر دەچێتە پێشەوە کـــە

Institut kurde de Paris

هەر جارەی نوسینێك

دیاردەیەکی ناخۆش

● ئازاد عبدالواحد ●

ئەوەی ئەمڕۆکە ـ لـە دوور یان لە نزیك ـ چاوێکی بەناوەندە ئەدەبی‌یە ئاڵۆزەکەی لەمەڕ خۆمان خشاندبێ ، بێگومان سەرنجی کۆمەڵێك دیاردەی داوە کە لەو ناوەندەدا هەیەو بە خراپ لەسەر باری رۆشنبیریمان کەوتوەتەوە . زۆر کەڕەتیش بوونی ئەو دیاردانە لەناو برا ئەدیبو رۆشنبیرەکانمان بۆتە هۆی سەرسوڕمانی خوێنەرەکانمان‌و ئەوانیش کەوتونەتە پرسیار کردن کە چۆن دەبێت دیاردەی وا سەیر لەناو ئەو ناوەندە ئەدەبی‌یانەدا هەبێ . یەکێ لەو دیاردانە کە ئەمڕۆکە سەرنجی هەموو لایەکی بۆ لای خۆی راکێشاوەو نووسەرەکانیش لەدەستی سکاڵایانەو ناڕەزایی بەرانبەری دەردەبڕن . ئەو دیاردەیەش کۆمەڵێ هەڵس‌وکەوت‌و رەفتاری وایە کە بەهیچ شێوەیەك بۆ شوێن‌و پایەی نووسەران‌و روناکبیران ناگونجێ ، ئەمەش بەهۆی دروست‌کردنی مل ملانێی ناشەرعی واوە کە نەخزمەتی واقیعی رۆشنبیری‌و ئەدەبیمان دەکات ، نەخزمەتی بزوتنەوەی داهێنانمان دەکات . ئەو شەڕە دەنوكو گاڵتە بەیەکتر کردن‌و تۆهمەت بۆ یەکتر هەڵبەستنەی کە ئەمڕۆکە خەست بوەتەوەو گەیشتوەتە ئەوپەڕەکەی‌و هیچ تامێکی تیا نەماوەتەوە لەو سنووره دەرچووه کە زۆرانبازی جیاوازی بیروڕا دروستی کردبێ ..

من ناڵێم نووسەران‌و روناکبیران خەرمانەی پیرۆزیی دەوری داون‌و ناشڵێم خوێنەکەیان ئاوی پرتەقاڵەو خرۆکەی سوورو سپی نی‌یە .. چونکە نووسەرانیش وەکو خەڵقی دی ئادەمین‌و لە گۆشت‌و خوێن‌و ئێسك پێك هاتوون‌و لە کاریگەریی بارودۆخی ژیانی سەردەم‌و نەتەوە جیا ناکرێنەوە ، بەڵام خۆ دەبێ پایەو شوێنەکەیان شان‌بەشانی خەباتی وشەیان بڕوات‌و بەناسکی‌یەوە کاری خۆی بکات‌و باری سرنجی جوان‌و پڕ لە میهرو خۆشەویستی لەلای خەڵك بەجێ‌هێڵی .. بەو جۆرە زۆرانبازی‌یە لابەلایی‌و بێ‌کەڵکانە خۆیان سەرقاڵ نەکەن‌و مێشکی ئەو نەوەیەش کە تینووی زانین‌و فێربوونە لەق‌و لێژ نەکرێ ، چونکە ئەو جۆرە خۆ خەریك کردنانە زیانێکی زۆر لە جوڵانەوەی رۆشنبیریمان دەدات‌و گیانی داهێنانمان تیا دەکوژێ . بۆیە هەتا زووە پێویستە برا نووسەرەکان خۆیان لەدەست ئەو دیاردە ناهەموارە قوتار بکەن ، چونکە خەریکە رۆژ لەدوای رۆژ زیانی زیاتر بەئەدەبی نەتەوایەتیمان دەگەیەنێ .

پێویستە هەموو لایەك بەگیانێکی بەرزو بڵندەوە بڕوانینە ژیان ، کە ئەدەبیش بۆ خۆی ئامانجی بەرزکردنەوەی ئینسانە بۆ لووتکە بەرزەکان ، بەرەو ـ تسامی ـ و گەیشتن بە بنەما پاك‌و جوانەکان .. ئەوەندە دانەبەزینە خوارێ‌و خۆمان بەو شتە رۆژانەیی‌یانەوە خەریك بکەین ، ئەدیبی راستەقینەش بەتەنیا داهێنەری بوارە ئەدەبی‌یەکە نی‌یە ، بەڵکو سەرەرای ئەوەش خەبات دەکات لەپێناوی بڵاوکردنەوەو جێگیرکردنی بنەمای جوانیی . ئەوەش بەکردارو هەڵس‌وکەوتی رۆژانەو رەوشتی جوامێرانەو راستگۆیانە .. هەروەها بەبەرزکردنەوەی دروشمی خۆشەویستی ، بۆ قەڵاچۆکردن‌و نەهێشتنی ئەو پەتایە کە خەریکە بەناو هەموو لایەکدا بڵاو دەبێتەوە ... !

«١»

دوای پرۆژەیەکی هونەری کە پێش‌کەشی کارگێرانی یەکێتی گشتی نەقابەکانی کرێکارانی هەولێر کرا ، بڕیار لەسەر پێك‌هێنانی تیپێکی شانۆیی درا کە ئەرکی راستو خۆی پێ‌گەیاندن‌و ئاراستەکردنی توانا هونەرییەکانە کە لێرەو لەوێ دەمی خونچەیان بۆ پاشەرۆژ دەکەنەوە .

بەسەرکردنەوەیەکی ڕووتیی شانۆی دوان لە هەولێر

ئەوە بو لە یەکەم هەنگاوی تیپەکەدا کە «کارزان»ی ناوـ زەد کراوە ، ئەم دەستە لاوە بەردەوامە لە خۆ ئامادەکردن بۆ پێش‌کەش‌کردنی نۆبەرەی یەکەم کە شانۆنامەی «وەیس»ە لە نووسین‌و دەرهێنانی سمیر عبدالستار ..ئەوە بو ووتی :ـ

دامەزراندنی تیپەکە بەلای منەوە کارێکی پیرۆزە ،چونکە ئەنجام کار دەکاتە سەر پێ‌گەیاندنی کۆمەڵێك بەهرەی لێ‌هاتوو کە کۆبوونەوەیان لە تیپێك‌دا خۆی لە خۆی‌دا هەنگاوە بۆ پاشە رۆژی رووناك .. تاقە گیروگرفتێك کە دوو چاری بووینەوە نەبوونی ئافرەتە ، ئەمەش وا تێ‌بگەم تەنیا کێشەی ئێمە نیە ، بەڵکو تێکرای بزووتنەوەی شانۆی کوردی . دیارترین ئەو هونەرمەندە لاوانەش کە کار لە تیپەکە دەکەن‌و بەشداری نۆبەرەی‌یە کەمن ئەمانەن : «حمید صابر

،دلشاد حمد امین ، ئازاد عبدالله ، سلێمان ابراهیم ، خالد محمد ، بشتیوان عباس ، خیرالله یونس .تاد»

« ٢ »

تیپی شانۆیی «کرمانج»یش لە وەتەی دامەزراندنیەوە ، کۆمەڵێك لاوی خوێن گەرمی لە خۆی کۆکردۆتەوەو تا ئێستا دوو شانۆگەری پێش ـکەش کردووە کە بریتین لە شانۆگەری «پێ‌کەنین بە پێی یاساء نووسینی مامۆستا حسین عارف‌و دەرهێنانی هونەرمەند سعدی علی کە لە فیستیڤاڵی شانۆی لاوان پێش‌کەش کراو شانۆگەری «ژانی گوندەـ کەمان» لە هۆڵی رۆشنبیری جەماوەرو نووسین‌و دەرهێنانی سعدی علی ... دیارترین ئەو ئەکتەرە لاوانەی ـوەك سەرپەرشتی کاری تیپەکە ووتی ـ بەـ شداریان لە نواندنی تێکرای بەرهەمەکانی تیپەکەدا کردووە بریتین لەم برایانە : «دلشاد عبدالرحمن ، شیرزاد محمود ، ارسلان صابر ، سعدی علی ،ابراهیم قادر ، غازی صابر ،کەمال صابرو ...تاد..» .

« ٣ »

● ئەوەی لە زمانی هەردو تیپەکەوە بیستمان گلەیی ئەوەیە کە دەقەکانی ئەو دوو تیپە زۆر جار پشت گوێ دەخرێ ، یان هەر وەڵام نادرێتەوە ، هۆی ئەم دیاردەیەش وەك ئەوان دەیگێڕنەوە ، بیانۆی ئەوەیە کە لە قۆناغی یەکەم دان ، بە بێ ئەوەی رەچاوی ئەوە بکرێت کە هەردو تیپەکە لە هەنگاوی یەکەم دان‌و گەیشتن‌و بە ئومێدی پاشەرۆژ لە ئەستۆی هەمووانداية ...!

ـ شێرزاد ـ

چالاکیەکانی دەزگاکەمان بەبۆنەی جەژنەکانی تەمووزی نەمرەوە لە سلێمانی

● پێشانگای بەفرو چیا

● پێشانگای کتێبی کوردی

لەچوار چێوەی چالاکیەکانی دەزگاکەماندا ، دەزگای رۆشنبیری‌و بڵاوکردنەوەی کوردی بە بۆنەی بیرەوەری حەڤدە ساڵەی بەرپابوون‌و سەرکەوتنی شۆڕشی ١٧ـ٣٠ تەمووزی مەزنەوە ،لقی دەزگاکەمان لە سلێمانی دوو پێشانگا ساز دەکا ، یەکەمیان پێشانگای کتێبی کوردی کە رۆژی ١٩ تەمووز دەکرێتەوەو تا ٢١ مانگ بەردەوام دەبێت‌و پێشانگاکەلە هۆڵی کتێبخانەی ئەوقافی سلێمانی دەبێت ، پێشانگای‌دووەم «بەفرو چیا» کە بریتی‌یە لە وێنەی فوتوگرافی‌رەنگاو رەنگ بەرهەمی ئەندازیاری هونەرمەند فارس‌سعدی لە هۆڵی مۆزەخانەی سلێمانی لە رۆژانی ٢٢ تا ٢٥ مانگ .

ئاوڕێك

لە رابووردوو

سامان ئامادەی ئەکات

● لە ژمارە ٥ی رۆژنامەی«رۆژی کوردستان»دا ، کە رۆژی ٢٠ـ١٢ـ١٩٢٢ دەرچووە ، ئەم هەواڵانەی تیا بڵاوکراونەتەوە !

[ضیاعێکی گەورە]

لە ئەزکیاو منەوەرانی وەتەن عیرفان زادە جەمال بەگ شەوی چوارشەممەی ڕابوردوو ١٣ی کانوونی یەکەمی ١٩٢٢ لە تەرەف ئەشخاسی مەجهولەوە دەست ڕێژێکی لێ‌کراو ئیسابەتی کرد ، پاش سێ سەعات وەفاتی کرد .

حەقیقەتەن زیاعی ئەم زاتە بۆ کوردستان موجیبی تەئەسور بوو ، بەناوی ئەشراف‌و عمومی ئەهالی مەملەکەتەوە لە عائلەی موحتەرەمیان بەیانی تەعزیەت‌و تەمەننای تەسلیەت ئەکەین .

« رۆژی کوردستان »

[مبادلەی ئەسرای تورك‌و یونان]

مەجلیسی لۆزان ئیعتیمادیان کرد بە قسەی ممثلینی فەرەنسەو ئیتالیاو بۆ ڕێکخستنی قەرارێك لە خسوس موبادەلەی ئەسرای حەربیەی تورك‌و یۆنان .

کۆچی دوایی کاك بورهان قانع

هەفتەی رابوردوو لە رووداوێکی ناخۆشدا بەهۆی کارەساتی ئۆتۆمۆبیلەوە نووسەرو رۆژنامەنووس کاك بورهان قانع کۆچی دوایی کرد

کوچ‌کردو ماوەیەکی زۆر یەکێك بوو لە ئەندامانی دەستەی نووسەرانی هاوکاری‌و رۆژنامەنووس‌و نووسەرێکی چالاك بوو ، کۆچی دوایی بەم جۆرە کارەساتێکی ناخۆش‌و غەماوی‌یە لە دڵی هاورێ‌و دۆستانی ئەدەب‌و رۆژنامە‌نووسیدا . سەبوری بۆ ئەوان‌و کەس‌وکاری کۆچ‌کردو دەخوازین ئەمەو یەکێتی نووسەران لە سلێمانی لە بارەگای یەکێتی پرسەیان بۆ خوالێخۆشبوو دانا .

شانۆگەری « خەج‌و سیامەند » لە هەولێر

● تیپی شانۆی رۆشنبیری سەر بە ئەمینداریتی گشتی رۆشنبیری‌و لاوانی ناوچەی کوردستان دەستی بە پرۆڤەکردن کرد لە سەر شانۆگەری «خەج‌و سیامەند» لە نوسینی ناظم دلبەندو دەسکاری‌و دەرهێنانی هونەرمەند طلعت سامان .. لەم شانۆگەری‌یەدا ئەم هونەرمەندانە بەشداری دەکەن .. علی احمد ـ ابراهیم حکیم‌ـ جلال احمدـ جوهر باپیر ـ مۆید فقی‌ـ لەگەڵ چەند هونەرمەندێکی تر . .

تۆمارکردنی تەمسیلیەی «مەلەکان بۆ باوەشی یەکتر گەڕانەوە .!!»

● لەم رۆژانەدا هونەرمەندانی تیپی شانۆی رۆشنبیری سەر بە ئەمینداریتی گشتی رۆشنبیری‌و لاوانی ناوچەی کوردستان دەست دەکەن بە تۆمارکردنی تەمسیلیەی (مەلەکان بۆ باوەشی یەکتر گەڕانەوە ..!!) لە نوسینی ناظم دلبەندو دەرهێنانی بۆ تەلەفزیون ناصر حسن ... ئەم هونەرمەندانە بەشداری تێدا دەکەن علی احمد ـ ابراهیم حکیم ـ روپاك محمد ـشلیر احمدـ جوهر باپیرـ جلال احمد ـ محمد سعید ابراهیم‌و چەند هونەرمەندێکی تر ..

لە چالاکیەکانی یەکێتیی ئەدیبان‌و نووسەرانی کورد لقی سلێمانی

کۆڕێکی ئەدەبی بۆ چیرۆك‌و رەخنە

سەر لە ئێوارەی رۆژی پێنج‌شەممە رێکەوتی ٢٧ـ٦ـ١٩٨٥ لە باخچەی یەکێتی ئەدیبان‌و نووسەرانی کورد‌ـ لقی سلێمانی کۆڕێکی ئەدەبی بۆ چیرۆك‌و رەخنە ساز کرا .

چیرۆك نووس [محمد رشید فتاح] چیرۆکێکی خوێندەوە بە ناوی ـمەجۆلـەوەوە کاك ـ ئومێد ئاشناـ رەخنەو هەڵسەنگاـ ندنی چیرۆکەکەی پێشکەش کرد . لە سەرەتا کاك ـ ساجد ئاوارە ـ کورتەیەك لە ژیان‌و ئەوی بەرهەمەکانی چیرۆك نووسی پێشکەش کرد . ئینجا چیرۆك‌نووس دەستی بە خوێندنەوەی چیرۆکەکەی کرد .

چیرۆکی ـمەجۆلـ یەکێکە لەو چیرۆکانەی لە ناخی کۆمەڵی کوردەواری‌دا هەڵقولا بوو . ڕێبازێکی واقیعی‌و دوور لە خەیاڵی گرتبوە بەر بابەتێکی زیندوی ئەمڕۆ بوو لە قاڵب‌و شێوەیەکی ڕازاوەی چیرۆك نووسانەدا .لە دوای ئەوەی چیرۆك‌نوسی لە خوێندنەوە چیرۆکەکەی بوەوە ..نۆرە هاتە سەر کاك ـئومێد ئاشناـ بۆ ئەوەی ڕەخنەی خۆی سەبارەت بە چیرۆکەکە پێشکەش بکات . ناونیشانی ڕەخنەکەی بەم جۆرە بوو (چیرۆکی ـمەجۆلـ لە ئاستی شێوەی نوێ‌و بابەتێکی هاوچەرخانەدا) ڕەخنەکەی کاك ئومێد ئاشناـ لە هەردوو لایەنی شێوەو ناوەرۆکی لە چیرۆکەکەدا کرتەوە .

شایانی باسە کۆڕەکە سێ سەعاتی خایاندو لە لایەن ئەدەب دۆستانەوە گفتوگۆی لەسەر کرا .

لقی سلێمانی

چیرۆك بۆ منداڵان :

خاکی زێڕین

دەگێڕنەوە پیرەمێردێك سێ کوڕی هەبوو لە لادێیەك لە لادێیەکانی وڵاتە پیرۆزەکەماندا بە خۆشی‌و شادمانی ژیانیان دەبردە سەر . رۆژێك لەرۆژان پیرەمێرد تووشی نەخۆشییەکی یەکجار قورس بوو کە ئیتر ئومێدی بەژیان نەما لەبەر ئەوە بانگی کوڕەکانی کردو پێیانی وت :

کوڕە خۆشەویستەکانم ئێوە باش دەزانن کەوا من بەتەمەنا چووم‌و کەڵکم پێوە نەماوە وا بزانم ئەم نەخۆشییەش دوا نەخۆشیمە لەبەر ئەوە ئێوەی خۆشەویستم بانگ کرد بۆ ئەوەی نهێنیەکی گرنگتان بۆ بدرکێنم پێش‌ئەوەی بمرم .

کوڕەکان وتیان :

فەرموو بابە گیان .

پیرەمێرد دەستی کرد بە قسەکردن‌و وتی :

ڕۆڵە خۆشەویستەکانم لەم پارچە زەوییەی کە لەسەری ئەژین لەژێریدا زێڕێکی زۆرم شاردۆتەوە ، ئەگەر ئێوە ئەو زێڕەتان دەوێت ئەوا دەبێ زەوی‌یەکە هەڵکەنن لە زێڕەکە بگەڕێن تاکو دەیدۆزنەوە ، پیرەمێرد ئەم قسانەی کردو دەمی دا بەیەکاو گیانی سپارد . کوڕەکانیش چەند رۆژێك لەدوای کۆچی باوکیان کۆبوونەوەو قسەکانی باوکیان هاتەوە بیر ، لەبەینی خۆیانا بڕیاریان‌دا بگەڕێن بەدوای ئەو زێڕەدا کە باوکیان لە زەوێکەیاندا شاردوێتیەوە ، بەڵام ئەوەی کە تەگەرەی دەخستە رێگایان ئەوە بوو کە باوکیان پێیانی نەوتبوو زێڕەکە لە چ لایەکی زەوییەکەدا شاردراوەتەوە ، لەبەر ئەوە بڕیاریان‌دا کە هەر یەکێ لەوان لە لایەکی زەوی‌یەکەوە دەست بکات بە هەڵکەندن‌و کێڵان تاکو زێڕەکە بدۆزنەود.

کوڕەکانی پیرەمێرد چەند رۆژێك بەردەوام بوون لە کێڵانی زەوییەکە تاکو هەموو زەوییەکەیان هەڵکەند بەڵام هیچ شتێکیان نەدۆزیەوە زۆر سەریان سوڕما لەم کارە ، لەبەینی خۆیانا ئەیانوت :

ئێمە خۆ هەموو زەوییەکەمان کێلا هیچمان نەدۆزییەوە ، ئەی باشە باوکمان بۆچی پێی وتین زەوییەکەتان زێڕی تیا شاردراوە تەوە ؟!.

لە ئەنجامدا لە ناو خۆیاندا راوێژیان کردو وتیان :

ئێمە زەوییەکەمان هەڵکەندو هیچمان نەدۆزیەوە ،مادام وایە با ماندوبونەکەمان بەفیرۆ نەڕوات ، دە با زەوییەکەمان بەگەنم تۆو کەین خۆ هیچ زەرەرێك ناکەین .

سێ برا زەوییەکەیان بەگەنم تۆو کرد ، گەنم سەوزبووو گوڵی کردو گوڵ زەردبووو دەس‌کرا بەدرەوی گەنم ، براکان بەرهەمێکی زۆریان کۆکردەوە دوای ئەوەی بەشی خۆیانیان لێ لا برد ئەوی تریان بردە شارو بە پارەیەکی چاك فرۆشتیان‌و هەرچی پێویستیەکیان هەبوو بۆ ماڵ‌و کاروباری فەلاحەتی بەو پارەیە کڕیان‌و هەندێکیشی لێ‌مایەوە هەڵیان گرت بۆ رۆژی تەنگانە .

کوڕەکانی پیرەمێرد زۆر دڵشادو پێخۆش‌حاڵ بوون‌و بەخۆشییەوە هەر باسی بەرهەم‌و فەلاحەتی‌و زەویو‌ـ زاریان دەکرد کە بۆ ئادەمیزاد چەندە سوودی هەیە ، لەم قسانەدا بوون یەکێ لە کوڕەکان بە براکانی تری وت:

ئەبێ ئێوە رەحمەت بۆ باوکم بنێرن چونکە باوکم بەرەحمەت بێت راستی‌کرد کە پێی وتین زەوییەکەتان زێڕی تێدایە چونکە ئەو وای بە ئێمە وت ئەی‌زانی ئێمە زەوییەکەمان ئەکێڵین بۆ گەڕان بەدوای زێڕەکەدا کاتێك کە هیچ نادۆزینەوە تۆوی دەکەین‌و لە ئەنجامدا بەرهەمێکی چاکمان وەدەست دەکەوێت ، بەڵێ ئەو زێڕەی کە لە زەوییەکەدا بۆمانی شاردبۆوە ئەم بەرهەمەبوو کە چاکیشمان لێی بەدی‌هێنا . وەدەستمان کەوت‌و پارەیەکی

هەموو وتیان بەڵێ وایە باوکمان راستی لەگەڵدا وتین هەزار رەحمەتی لێ‌بێت .

ئازاد شوان
بەدەستکارییەوە لە عەرەبییەوە وەری گێڕاوە

هاوڕێیانی نوێ

سیفەر دارا — هێمنو .. — کرمانج .. — ئامانج صابر — سەرکەوت محمود

هاوکاری

دەزگای رۆشنبیری‌و بڵاوکردنەوەی کوردی

شەقامی الخلفاء
مەیدانی الخلانی

تەلەفۆن
٨٨٧٥٧٩٥
٥ خەت